

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

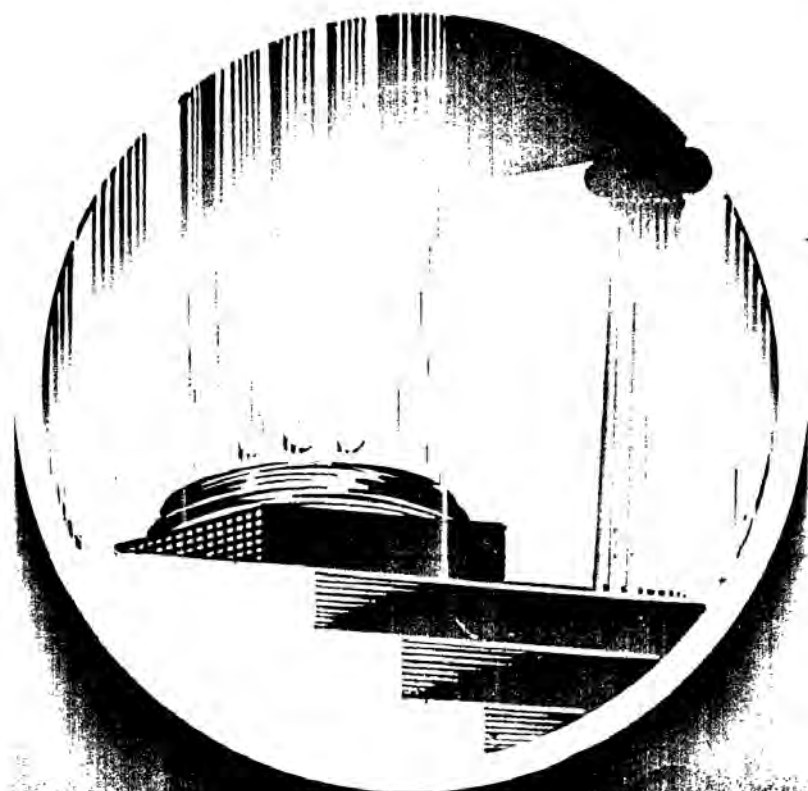
ΕΚΔΟΣ ΣΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ: Έπαγγελματικός προσανατολισμός	1
Π.Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΥ: Περί καθιερώσεως της άπλης καθαρευούσης ως μόνης γλώσσης των βιβλίων του Δημ. Σχολείου	2
Μ. ΑΕΝΑΡΙΝΟΥ - ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗ: 'Ο ανθρώπινος παράγων εις κοινοτικήν ανάπτυξιν	4
+ Δ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ: Τò πρόβλημα των όρειών περιοχών είναι μάλλον πρόβλημα παιδείας	7
Ε. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ: 'Η θέσις των προτύπων σχολείων μας	10
Δ. ΚΑΡΑΝΤΖΙΝΑ: Περί της μεθόδου Cuisenaire	11
- Ν. ΚΑΣΣΙΜΑΚΟΥ: Τò γλωσσικόν	14
- Γ. ΞΥΔΗ: Τò εκπαιδευτικόν	19
Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Πορίσματα Παιδαγ. Συνεδρίου Περιφ. 'Ηλείας	22
Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: 'Η χαρά στο παιδί	26
+ Ν. ΓΙΑΝΝΟΥΔΗ: Τò χαμηλόν βιοτικόν επίπεδον του χωριού και η συμβολή του διδβλου εις την άνοδον αυτού	28
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ: Τò σύστημα του καταμερισμού των μαθητών σε συνεργαζόμενας ομάδες και η εφαρμογή του	31
- Πάς εφάρμοσα την όλικήν μέθοδον	31
- Τò δακτυλίδι της τραλλής	31
- 'Η 'Ελληνική 'Ιστορία κατηγορεί τους ξένους 'Ιστορικούς	33
- Νεωτέρα ειδική Διδακτική	38

ΕΤΟΣ ΣΤ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Τεύχος Βον - Βον
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1969

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36-547

Διοικητικόν Συμβούλιον

ΗΛΙΑΣ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Πρόεδρος

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Αντιπρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΜΑΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Γεν. Γραμματεὺς

ΠΕΤΡΟΣ ΤΖΑΒΑΡΑΣ

Ταμίας

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΚΩΛΙΚΗΣ

Ειδ. Γραμματεὺς

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΗΝΑΣ

Μέλος

ΧΡΥΣ. ΑΝΘΟΥΛΗΣ

Μέλος

Επιστημονικόν Βήμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15Α — ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36-547

ΕΤΟΣ ΣΤ' — ΤΕΥΧΟΣ 5^{ον} — 6^{ον}
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1959

Τιμή τεύχους Δρχ. 5
Συνδρομή διά μη μέλη » 50

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Εἰς τὸ προηγούμενον τεύχος τοῦ ἀγὰ χεῖρας περιοδικοῦ ἐδημοσιεύθη ἀρθρον α' Ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς στὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν τοῦ κ. 'Αθ. Παπακωνσταντίνου, Δρος Φιλοσοφίας—Εκπαιδευτικοῦ Συμβούλου. Διὰ τοῦ ἀρθρου αὐτοῦ, ἀφ' ἐνὸς μὲν χαράσσονται αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καθορίζονται τὰ ὅρια τῆς θέσεως τῆς ψυχολογικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς καθοδηγήσεως τῶν μαθητῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Αἱ διὰ τοῦ ἀνωτέρω ἀναφερομένου ἀρθρου ἐκτιθέμεναι ἀντιλήψεις ἔχουν ὅλην τὴν ἐγκυρότητα, διότι προέρχονται ἀπὸ βαθύην μελετητὴν τοῦ προβλήματος τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ καὶ ἀπὸ τὸν μᾶλλον ἀρμόδιον καὶ ὑπεύθυνον ἐκπαιδευτικόν, δεδομένου διὸ καὶ Παπακωνσταντίνου εἶναι Διευθυντῆς τοῦ ἀπὸ τοῦ 1953 ἰδρυθέντος Προτύπου Κέντρου 'Επαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

Ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ ἐγεννήθη, ἀναμφισβητήτως, τόσον ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ποιοτικῆς καὶ ποσοτικῆς αὐξήσεως τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν ἀγαθῶν, διὰ τῆς καταβολῆς ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέρων δαμικῶν δυνάμεων, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν νὰ ἐξεύρουν ἱκανοποιητικωτέραν δι' αὐτὰ βιοποριστικὴν ἐργασίαν.

Διὰ τοῦ προσανατολισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ χρησιμότης δὲν ἀμφισβητεῖται ἀπὸ κανένα, καταπολεμεῖται ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀναρχία, ἡ ὁποία μαστίζει ἐν πολλοῖς τὰς κοινωνίας, ἐνισχύει τὰ ἄτομα, τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς μελετητὰς τῶν ἐπαγγελματικῶν ζητημάτων, ὥστε νὰ προβαίνουν ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ ὁποῖον προσιδιάζει εἰς τὸ δυναμικὸν ἐκάστου ατόμου. Πιστεύεται βασίμως, διὸ διὰ τῆς εὐρείας ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ θὰ

ἐκλείψῃ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἡ σύγχισις τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκλογῆς ἡ ὁποία καλύπτει τὴν δραστηριότητα ταύτης.

Εἰς ἄλλας χώρας, πρὸ πολλοῦ, τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔχει ἀπασχολήσει τὸ ἐπίσημον Κράτος. 'Αναφερόμεθα συγκεκριμένως εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν λειτουργεῖ τὸ α' Ἰνστιτούτιον μελέτης τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ. Τὸ Ἰνστιτούτιον παρακολουθεῖ καὶ μελετᾷ τὴν ἐργασίαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ καθοδηγεῖ γονεῖς καὶ τέκνα εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος, διὰ τῶν πρὸς τοῦτο ἐκπαδευθέντων ἀποφοίτων του, Προσανατολιστῶν (Orienteurs) καλουμένων.

Ἡ διάγνωσις τῶν ἱκανοτήτων τοῦ ατόμου καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος τὸ ὁποῖον αἰτιολογεῖται καλύτερον εἰς τοῦτο εἶναι ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐνέχει μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας μας.

Ἐπεὶ δὲ ὁ θεσμὸς εἰς τὴν χώραν μας εἶναι νέος μᾶς ὑποχρεῶνται ἀπὸ τῶν σιγηλῶν αὐτῶν νὰ ἐπισύρῳμιν τὴν προσοχὴν τοῦ Προτύπου Κέντρου 'Επαγγελματικοῦ Προσανατολισμοῦ, ὅπως χωρήσῃ μετὰ περιστάσεως εἰς τὸ ἔργον του, προβῇ δὲ συστηματικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν μορφῶν καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ἐργασίας εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος, διὰ τὰ καταλήξῃ ἀσφαλῶς καὶ ὑπευθύνως εἰς συμπεράσματα γενικοῦ κύρους.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θὰ περιέλθῃ ἐνὰ τόσον σοβαρὸν κοινωνικοπολιτικὸν θέμα εἰς τὰς χεῖρας ἀνευθύνων, οἱ ὁποῖοι ἐκ συστήματος καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν προοδευτικῶν μελετητῶν τῶν θεμάτων τῆς Παιδείας ἐπιδίδονται εἰς ἐπικινδύνους πειραματισμούς.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΚΑΘΙΕΡΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ ΩΣ ΜΟΝΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ (*)

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΥ

Εκπαιδευτικού Συμβούλου

1. Μέχρι το 1917 γλώσσα των αναγνωστικών και βοηθητικών βιβλίων του Δημοτικού σχολείου ήτο η λεγόμενη καθαρεύουσα, ήτοι η κατά παράδοσιν γραπτή γλώσσα του Έθνους, ως διεμορφώθη αδιάσπαστα δια μέσου των αιώνων. Η γλώσσα αυτή, οργανον αυταρχικώς και επιτηδεδειν να εξυπηρετήση τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ Έθνους, δύναται νὰ λαμβάνη μορφήν λογικωτέραν, ἐάν τις μεταχειρίζεται τὸν γλωσσικὸν πλοῦτον τῶν παλαιότερων γενεῶν τοῦ Έθνους, αἰτίνες παρουσίας ἀνυπερβλήτου πνευματικῆς δημιουργίας, δύναται ὅμως νὰ ἔχῃ καὶ μορφήν ἀπλουστεράν, ἐάν τις περιορίζεται εἰς ἐκφράσεις μετριωτέρας, στοιχειωδεστέρας καὶ κοινοχρήστους, ἀναλόγως τοῦ θέματος καὶ τῆς πνευματικῆς στάθμης τῶν πρὸς οὗς ἀπευθύνεται.

Ἡ εὐέλκτος αὕτη γλώσσα τῶν σχολικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου μέχρι τοῦ 1917 ἐξυπηρετήσεν ἄριστα τὸ Έθνος, οἱ δὲ ἀπόφοιτοι τῶν τότε ἐξταξίων δημοτικῶν σχολείων εἶχον ἀξιόλογον γλωσσικὴν μόρφωσιν δυνάμενοι νὰ κατανοοῦν εὐχερῶς τὸ Σύνταγμα τοῦ Κράτους, τοὺς νόμους, τὰς ἀποφάσεις τῶν Δικαστηρίων, τὰ ἔγγραφα τῶν Δημοσίων Ἀρχῶν, τὰς ἀγορεύσεις τῶν ρητόρων, τὸ περιεχόμενον τῶν ἐφημερίδων καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν γλῶσσαν, δυνάμενοι ἐκ ἐπίσης νὰ συντάσσουσιν καὶ οἱ ἴδιοι ἐγγράφως τὰς πρὸς τὰς ἀρχὰς ἀπευθυνομένας ἀπλουστεράς αἰτήσεις καὶ ἀναφοράς.

2. Οὐχ ἦττον ἐπειδὴ ἡ διδασκομένη εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον κατὰ τὰ ἀνωτέρω γλώσσα δὲν ἐταυτίζετο πρὸς τὴν γλῶσσαν τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας, ἥτις εἶναι πλήρης ἰδιωματισμῶν, ξενισμῶν, διαλεκτισμῶν, παρετυμολογιῶν, ἀμελῶν ἐκφράσεων καὶ πάσης φύσεως ἀποκλίσεων (ὅρα καὶ λεξικὸν τῆς πιάντας), ὁρθῶς δὲ δὲν ἐταυτίζετο πρὸς αὐτήν, ἐθεωρήθη ὑπὸ τινων ὅτι δὲν ἐξυπηρετεῖ τὰς ζωτικὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ, δὲν δίδει εἰς τοὺς νέους τὴν ἀναγκαίαν γλωσσικὴν προπαιδείαν πρὸς πνευματικὴν δημιουργίαν καὶ γνησίαν λογοτεχνικὴν ἀνθήσιν καὶ τέλος γίνεται πρόξενος πνευματικῆς καθυστέρησης τοῦ Έθνους, διὸ κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐπρεπε ὡς γλώσσα τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου νὰ ὀρισθῇ ἡ δημοτικὴ ἀντὶ τῆς καθάρσεως. Οἱ ἐμφερόμενοι ὑπὸ τῶν ἀντιλήψεων τούτων κατῴρθωσαν νὰ ἐπιβάλουν τὰς ἀπόψεις τῶν διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917, ἀνατραπέας δὲ τὸ 1920 νὰ τὰς ἐπιβάλουν καὶ αὖθις διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922.

Ὅθεν ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ ἐξῆς μέχρι σήμερον μὲ ἐξαίρεσιν μικροῦ διαλείμματος ὡς γλώσσα τῶν Ἀναγνωστικῶν τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ὠρίσθη ἡ λεγομέ-

νη δημοτικὴ, τῆς παραλλήλως ἰσχυροῦσης καθαρευούσης περιορισθείσης εἰς τὸ ἥμισυ τῶν πεζογραφημάτων τῶν δύο, ἐπὶ τι δὲ χρονικὸν διάστημα τῶν τριῶν ἀνωτέρων τάξεων.

Τὰ βοηθητικὰ βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ἐπίσης ὠρίσθη νὰ γράφωνται ἢ εἰς τὴν μίαν ἢ εἰς τὴν ἄλλην γλῶσσαν μὲ ἀπόλυτον ἐλευθερίαν τῶν συγγραφέων. Ἡ εἰσαγωγή τῆς δημοτικῆς συνεδράσθη καὶ μὲ τροποποίησιν τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας, ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς αὐθαίρετον μεταβολὴν τῶν κανόνων αὐτῆς.

3. Ἡ παράλληλος χρῆσις τῶν δύο γλωσσικῶν μορφῶν μὲ πλήρη ὑπεροχὴν τῆς δημοτικῆς ἐπὶ τῆς καθαρευούσης ἐπὶ τρεῖς καὶ πλέον ἡδη δεκαετηρίδας ὅχι μόνον δελτίωσιν δὲν ἐπέφερε τῆς πνευματικῆς στῆλης τῶν ἀποφοίτων τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου καὶ καθόλου τῆς πνευματικῆς ἐπιδόσεως τοῦ Έθνους, ἀλλὰ τοὐναντίον ὠδήγησε τοὺς Ἑλλήνας εἰς ἀμάθειαν, εἰς ἀποκοπὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς δημιουργίας τοῦ Έθνους καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γραμματείας καὶ εἰς γλωσσικὴν ἀδεαδιότητα καὶ ἀστάθειαν καὶ σύγχυσιν, ἥτις κατὰ παιδαγωγικὴν ἀρχὴν μεταδιδόμενη εἰς πάσας τὰς σχέσεις τοῦ βίου ἔχει τὸν σοβαρὸν τῆς ἀνέκτου πρὸς εἰς τὴν καθ' ὅλου πνευματικὴν συγκρότησιν, τὴν ἠθικὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν ἐν γένει κοσμοθεωρητικὴν τοποθέτησιν τῶν ἀτόμων. Ἡ Ἑλληνικὴ κοινὴν ἔχει διαπιστώσει τὸ κόμην τῆς ἀγγραμματισμένης, τὸ μαινόμενον ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἐξῆς, τὴν λογοκοπίαν τοῦ στεῖρου λογοτεχνισμοῦ, ἥτις κατέκλυσε τὴν γενεάν μας καὶ τὴν ἠθικὴν ἀστάθειαν τῶν νέων κατὰ τὴν ἀντίστοιχον περίοδον.

4. Ἐγγύτερον ἐξέτασις τῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν νεότητα προσφερομένων ἀναγνωσμάτων, ἥτοι τῶν Ἀναγνωστικῶν, τῶν βοηθητικῶν τῆς ἱστορίας, Γεωγραφίας, Ἀριθμητικῆς, Θρησκευτικῶν κλπ., τῶν ἐλευθέρων ἀναγνωσμάτων, αἵτινα ἔτυχον συστάσεως ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, καὶ τῶν μαθητικῶν περιοδικῶν, τῶν τυχόντων ἐπίσης συστάσεως ἐπισήμου, καταδεικνύει ὅτι οἱ συγγραφεῖς ἐν τῇ ζήλῳ αὐτῶν νὰ γράψουν εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν τὰ διανοήματα τῶν κατὰ τὰς ἀξιώσεις τοῦ προγράμματος, προβαίνουν εἰς γλωσσοπλαστικὰς ἀκροβασίας, εἰς μετάφρασιν τῆς καθαρευούσης, εἰς αὐθαίρετον δημιουργίαν δημοτικοφανῶν λέξεων καὶ ὁρων καὶ γενικῶς ἐμφανίζουν γλωσσικὰ πλάσματα τεχνητά, πεποιημένα, χωρὶς πλαστικότητα καὶ φυσικότητα, οὐχὶ σύμφωνα πρὸς τὴν γλῶσσαν οἷα εἶναι, τοῦ παρόντος, ἀλλ' οἷα κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἔδει νὰ εἶναι, γλῶσσαν τοῦ μέλλοντος, καὶ δὴ ὑπὸ πολλαπλὰ συστήματα ὀρθογραφίας, τελείως αὐθαίρετα καὶ ἀσυνεπῆ πρὸς ἑαυτά.

5. Οὕτω συναντᾷ τις εἰς τὰ ἐν κυκλοφορίᾳ μαθητικὰ ἀναγνώσματα τύπους ὡς οἱ ἀκόλουθοι:

Τὸ διοξείδιο τοῦ ἀνθρακῆ, Ἀρτεσιανὰ πηγὰδια, Προσπίπτουσες ἀχτίνες, ὁ λιθάνθρακας, ὁ λάρυγγας, ἔχει τέσσερεις ζαρωματίες, Τὰ μεταξοσκουλήκια, τὰ

*. Ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὸν Χριστιανικὸν Κοινωνικὸν Κύκλον κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 1-2-1958 καὶ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ τεῦχος τῶν πρακτικῶν αὐτοῦ ὑπὸ τίτλον «Τὸ θέμα τῆς Ἑθνικῆς Παιδείας» ἐν Ἀθήναις 1958, σελ. 124-129.

κοτούφι, τὸ κουνάβι κυνηγώντας τὴ θερβερίτσα, Λα-
σπώδικο ἔδαφος, Ἐπαρχία Ἀλεξανδρουπόλεως, ἐπαρ-
χία Ἐλασσόνας, ἡ καρπερὴ πεδιάδα τῆς Χαλκίδας, ἡ
Κεφαλλονιά καὶ ἡ Δευκάδα βγάζουν κρυσιά καὶ λιγο-
στὰ λάδια, ἀμπωτὴ=ρήχη καὶ πλημμυρίζα=μπάζα.
Τὸ θριάσιο πεδίο, τὸ ὀροπέδιο τῆς Τρίπολης, τὸ
Λουτράκι εἶναι ἓνας τόπος ἀνάπαυσης, Ὁ σιτοβολώ-
νας τῆς παλιάς Ἑλλάδας, Γραμμὴ Πειραιᾶ-Λέρισας,
κατὰ τὸ μέτρο τοῦ Ἑβρου, τοῦ δεσπότη Παλ. Πα-
τρῶν, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Μεγάλος Ἀλέξαν-
τρος, ὁ Λακόντας, ὁ Πάντας, οἱ Τρωαδίτες, Σημάδια
τῆς στίξης, μέλλοντας τελεωμένους, ὁ ἐνεστώτας, ὁ
κανόνας, ὁ πίνακας τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, Ἀναποδο-
γυρίζομε τὰ κλάσματα, Οἱ διάμετροι, σπασμένη γρα-
μμή=τεθλασμένη, τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τραπεζίου=τραπε-
ζίου, κτλ.

Εἶναι αὐτόδηλον ὅτι ἡ ἀσυνείδητος αὐτὴ τῆς τε ἐκ-
φράσεως καὶ τῆς ὀρθογραφίας διακρίβηται εἰς μέγιστον
βαθμὸν τὴν ἀπόδοσιν τῆς διδασκαλίας, ἀφοῦ οἱ μαθη-
ταὶ μὴ συναντώντες εἰς τὸ κυριώτερον μάθημα, τὸ τῆς
γλώσσης, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται καὶ διαμορφῶται
πᾶσα νοητικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀτόμου, τὴν ἀπραγματο-
σταθερότητα μορφῆς καὶ τὸ ἔλλογον σύστημα κανό-
νων, χάνουν τελείως τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑποταχθῶν εἰς
σύστημα πειθαρχίας γλωσσικῆς, δάσει τοῦ ὁποίου δια-
μορφῶνται εἰς τὰ ἄτομα τὸ σύστημα τῆς πειθαρχίας
ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ καὶ ὁ χαρακτηρ ἐν γένει τοῦ ἀ-
τόμου. Ἐπὶ πλέον δὲ τὰ αὐθαίρετα αὐτὰ γλωσσικά
δημιουργήματα μὲ τὰς πεποιημένους καὶ ἀκόμους ἐκ-
φράσεις προσκρούουν εἰς τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα τοῦ
λαοῦ, μὴ δυναμένου νὰ τὰ ἀνεχθῇ καὶ νὰ τὰ χρησι-
μοποιήσῃ.

6. Ἐπομένως παρ' ἵσταται ἀνάγκη ἐθνικὴ νὰ ἀπο-
κατασταθῇ ὁ διασκαλεὺς ρυθμὸς τῆς ἐργασίας τοῦ
Δημοτικοῦ σχολείου διὰ τῆς καταργήσεως τῆς δι-
γλωσσίας τῶν σχολικῶν βιβλίων καὶ τῆς χρησιμοποιο-
ύσεως ἐν αὐτοῖς μόνως τῆς ἀπλῆς καθαρῆς ἡμετέρας
ἔχει εἰσαδεχθῇ καὶ ἀφομοιωθῇ πλεῖστα στοιχεῖα τῆς
δημώδους γλώσσης, μὲ ἀνοχὴν εἰς τὰς κατωτέρας τά-
ξεις ὑπὸ τύπων ἐξικρέσεων καὶ τινῶν ἐκ τῶν συνηθε-
στέρων τύπων τῆς ἀπλῆς ὁμιλουμένης ἰδίᾳ εἰς θέμα-
τα οἰκιακῆς ζωῆς, ὅπου οἱ τύποι αὐτοὶ δὲν προκα-
λοῦν αἰσθημα γλωσσικῆς δυσφορίας εἰς τὸν Ἑλληνι-
κὸν λαόν.

7. Ἡ καθιέρωσις τῆς ἀπλῆς καθαρῆς ὡς
μόνης γλώσσης εἰς τὰ βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου
δὲν σημαίνει ὅτι ὑποτιμᾶται ἡ σημασία τῆς δημοτι-
κῆς, ἥτις βεβαίως ἔχει εἰσφέρει πλουσιωτάτην τὴν
συμβολὴν τῆς εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς σημερινῆς ἀ-
πλῆς καθαρῆς ὡς Ἀπλῶς ἀναγνωρίζεται ἡ πρα-
γματικότης, ὅτι αὕτη εὐρισκομένη ἐν φυσιολογικῇ
ἐξελίξει δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας
τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Διὰ τοῦτο τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον δεόν νὰ ἐξυπη-
ρετηθῇ, ὡς συνέβαινε μέχρι τοῦ 1917, διὰ τῆς γρα-
πτῆς γλώσσης τοῦ ἔθνους, τῆς ἀπλῆς καθαρῆς ὡς
ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἀδιάσπαστον καὶ φυσικὴν κληρονομίαν
τῆς πνευματικῆς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας δραστηριότητος τῶν
προγόνων μας, καὶ ὅχι δι' αὐθαίρετων γλωσσικῶν
δημιουργημάτων τῶν αὐτοσχεδίων συγγραφέων λογο-
τεχνῶν.

Ἡ δραστηριότης τῶν συγγραφέων συγγραφέων θὰ

ἀναπτυχθῇ εἰς τὸ ἐλεύθερον πεδίον, θὰ ὑποστῇ τὸ κα-
θαρτήριο πῦρ τῆς δημοτικῆς κρίσεως καὶ ἐν τῇ πα-
ρά τῷ χρόνῳ, σπουδαιότητος καὶ ἀναποφεύκτου
παράγοντος εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς διαμορφώσεως τῶν
γλωσσῶν, θὰ παρίσχη καὶ αὕτη τὴν συμβολὴν τῆς
εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς τε γραπτῆς καὶ τῆς προ-
φορικῆς γλώσσης καὶ εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς διγλωσ-
σίας.

8. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβὲς τρόπον ἀντεμετώπι-
σαν τὸ ζήτημα τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας εἰς τὸ δη-
μοτικὸν τῶν σχολείων καὶ οἱ γάλλοι.

Εἰς τὰς ὁδηγίας τοῦ προγράμματος τοῦ 1923 ἀ-
ναγινώσκει τις τὰ ἑξῆς: «Οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὰς δυσκο-
λίας ποὺ συναντᾷ ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν διδασκαλίαν
τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Ὁ ἀν παραδίδωνται εἰς αὐ-
τὸν τὰ παιδιὰ, τὸ λεξιλόγιόν των εἶναι πτωχὸν καὶ
ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν Argot τῆς συνοικίας, εἰς τὸ
Patois τοῦ χωρίου καὶ εἰς τὸ Dialecte τῆς ἐπαρχίας
παρὰ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Παριζίου ἢ τοῦ Βουλταίρου.
Ὁ διδάσκαλος θὰ τὰ διηγήσῃ νὰ ἐκφράσῃ τὰς σκέ-
ψεις των καὶ τὰ αἰσθηματικά των εἰς τὴν ὀρθὴν γλῶσ-
σαν (Language Correct). Θὰ ἐμπλουτίσῃ τὸ λεξιλό-
γιόν των, θὰ συντησῇ τοὺς μαθητὰς νὰ ἐκλέξωσιν ἀ-
κριβῶς καὶ νὰ προσφέρωσιν δικακεκριμένως τὴν λέξιν
τὴν κατάλληλον, θὰ τοὺς διηγήσῃ διακρίβῃς νὰ κα-
τατάσσουσιν λογικῶς τὰς ἰδέας των καὶ τὰς ἐκφράσεις
των...».

Εἰς δὲ τὰς ὁδηγίας τοῦ προγράμματος τοῦ 1938:
«Ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν διδάσκουν οἱ διδά-
σκαλοι, δὲν εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν τὰ παιδιὰ χρη-
σιμοποιοῦν αὐτομάτως (Emploient Spontanément).
Τὰ παιδιὰ ἔχουσιν μάθει ἀπὸ τὰς μητέρας των, τὰς οἰ-
κογενεῖς των καὶ ἀπὸ τοὺς συντρόφους των τὴν μη-
τρικὴν γλῶσσαν (La langue Maternelle). Ἐμνήσαν
νὰ ὁμιλοῦν μὲ τὰς γλωσσικὰς συνηθείας τοῦ περιβά-
λλοντός των. Ὁμιλοῦν γλῶσσαν ἀνάμικτον μὲ λέξεις
τῆς Argot καὶ ὅρους ἀκυρολέκτου, χωρὶς οὐσιώδη
συμφωνίαν πρὸς τὸ γεγονός καὶ τὸν ἀριθμὸν, χωρὶς
γνώσιν τῆς ἀξίας τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐγκλίσεως. Εἰς
τὸ σχολεῖον οἱ διδάσκαλοι διδάσκουν τὴν ὀρθὴν χρη-
σιν, τὴν καλὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης. Ἐν τοῦτοις τὸ
οἰκογενειακὸν περιβάλλον ἀνθίσταται εἰς αὐτὴν τὴν
δρᾶσιν τοῦ σχολείου. Δι' αὐτὸ ἡ ἐν τῇ πράξει διδα-
σκαλία τῆς Γαλλικῆς γλώσσης εἶναι ἀναγκαῖα καθ'
ὅλην τὴν διάρκεια τῆς ἐν τῷ σχολείῳ φοιτήσεως
(Tout au long de la scolarité).

9. Ἡ καθιέρωσις τῆς προτεινομένης ὑπὸ τινῶν
ἰσοτιμίας πρὸς τὴν ἑθνικὴν γλῶσσαν τῶν γλωσσικῶν
ἰδιωμάτων τῆς ὁμιλουμένης καὶ τῆς γλώσσης τῶν συγ-
γράφων λογοτεχνικῶν δημιουργημάτων κατὰ τὴν γλωσ-
σικὴν διδασκαλίαν ἐν τῷ Δημοτικῷ σχολείῳ θὰ ἀπο-
τελέσῃ πραξικόπημα μὲ ἀνυπολόγιστον παιδευτικὴν
ζημίαν, διότι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἰσοτιμίας
δὲν θὰ ἦτο ἄλλο παρὰ ἡ γενίκευσις τῆς γλωσσικῆς
ἀναρχίας, ἥς δείγματα ἐδόθησαν ἀνωτέρω ἐν § 5, ὁ
καθεὶς δὲ συγγραφεὺς διδακτικοῦ βιβλίου θὰ φιλοτι-
μηται νὰ διαμορφώσῃ χάριν τῶν μαθητῶν κατὰ τὸ
δοκοῦν τὸ γλωσσικὸν ὄργανον τοῦ ἔθνους, ἐπὶ τοῦ
ὁποίου δικαίωμα ἔχουσιν μόνον ἐλάχιστοι μεγάλοι δη-
μιουργοί, προνομιούχα πνεύματα, ἐμφανιζόμενα εἰς
κάθε χώραν κατ' ἀραιὰ διαστήματα αἰώνων.

10. Σήμερον οὐκ ἐκτελεῖται ποιήματα καὶ κείμε-

Ο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΕΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ

*Υπό κ. Ν. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ - ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗ
Τεχνικού Συμβούλου Εκπαιδευτικής Διοική-
σεως του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας

*Η κ. Νίκη Δενδρινού - Αντωνακάκη, τῆς οποίας ἡ προσω-
πικότης εἶναι γνωστὴ καὶ ἡ γνώμη τῆς ἐπὶ ἐπιστημο-
νικῶν θεμάτων βαρύνει, μὲ τὸ ἀνωτέρω θέμα ἔδωσε
διάλεξιν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ «Παρθενίου» τὴν 5ην
Δεκεμβρίου π. ἑ., παρὼν α. τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως
καὶ ἐνώπιον πολυκλήθους ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου. Ἡ
διάλεξις ὁργανώθη ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Κοινοτικῆς
Ἀναπτύξεως τοῦ Βασιλικοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος, μὲ
σκοπὸν τὴν εὐρύτεραν διάδοσιν τῶν ἀρχῶν, μεθόδων
καὶ δυνατοτήτων τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως ἐν Ἑλ-
λάδι.

Μεγαλειότατε,

Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ἐκφράσῃ κανεὶς, μὲ λίγα

να τῆς τε δημοτικῆς καὶ τῆς καθαρευούσης εἰς τὸ δη-
μοτικὸν σχολεῖον ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία ἔχει καθο-
ρισθῇ νὰ γίνεταί ὡς ἑξῆς: Διὰ μὲν τὰ λογοτεχνήματα
τῆς καθαρευούσης, τὰ δοκηθτικά διδλῖα δλων τῶν μα-
θημάτων, τὰ καίμενα τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 107 τοῦ
Συντάγματος ἐθνικῆς γλώσσης καὶ τὴν γλωσσικὴν ἐν
γένει μὀρφωσιν νὰ διδάσκηται ἡ Γραμματικὴ τῆς
ἀπλῆς καθαρευούσης, διὰ τὴν διδασκαλίαν δὲ τῆς ὀρ-
θογραφίας τῶν τύπων τῆς ὀμιλουμένης (ἡ ἰς ὡς μὴ-
τροδιδάκτος ἔχει τύπους γραμματικὸς παιδ. ὅθεν γινώ-
στοὺς καὶ μὴ χρῆζοντας εἰδικῆς διδασκαλίας), νὰ πα-
ρατεθῶσιν ἐν τῇ Γραμματικῇ τῇ γρατομένης Ἑλλη-
νικῆς εἰδικαὶ παρατηρήσεις, ἐνθα θὰ καταχωρίζωνται
οἱ ἀποκλίνοντες τύποι τοῦ προφορικοῦ λόγου. Ἡ προ-
κήρυξις ὑπ' ἀριθ. 9235/1956 τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Γερο-
κωστοπούλου πρὸς συγγραφὴν Γραμματικῆς τοῦ Δημο-
τικοῦ σχολείου, στῆριζομένη εἰς πρότασιν τοῦ Ἐκπαι-
δευτικοῦ Συμβουλίου, ἐτακτοποίησε καὶ ἐξφωνόνησε
κατὰ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπον τὸ θέμα τοῦτο.
Παραθέτομεν διαφωτιστικὰ τινὰ ἀποσπάσματα τῆς
προκηρύξεως ταύτης, Παράγρ. I «...τὸ διδλῖον θὰ
δοηθῇ τοὺς μαθητὰς νὰ χρησιμοποιῶσι τὴν ὀρθὴν
ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν τῶν ἀνευ γλωσσικῶν ἀκροτή-
των γραμματικῶν τύπων τοῦ παιητικοῦ λογοτεχνικοῦ
καὶ προφορικοῦ λόγου, ὅτινες χρησιμοποιῶνται εἰς
τὰ ἀναγνωστικά των...», Παράγρ. 4 ἐδ. γ' «Τὰ χρη-
σιμοποιούμενα πρότυπα παραδείγματα καὶ αἱ λέξεις
τῶν γυμνασμάτων καὶ ἀσκήσεων νὰ λαμβάνωνται ἀπο-
κλειστικῶς ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ ὀλικοῦ τῆς παραδεδομέ-
νης ἀπλῆς γραπτῆς γλώσσης, τοῦ γνωστοῦ εἰς τοὺς
μαθητὰς, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως μεταξὺ τῶν τύπων
τῆς ἀρχαίας, τῆς ἀπλῆς γραπτῆς γλώσσης, καὶ τῆς
τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου...» ἐδ. α' «Ἐκαστον
κεφάλαιον θὰ παρατίθεται ὑπὸ μορφὴν παρατηρήσεων
οἱ ἀποκλίνοντες τῶν τύπων τῆς γραφομένης τύποι τῆς
καθ' ἡμέραν προφορικῆς χρήσεως ἢ τοῦ ποιητικοῦ
καὶ λογοτεχνικοῦ βζους, ἐφ' ὅσον βεβλῶς οὗτοι εἶναι
ἀπηλλαγμένοι γλωσσικῶν ἀκροτήτων καὶ δὲν ἐντιθαί-
νουν εἰς τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα, καθ' ὃ ἐν τῷ ἐπισήμῳ
ἀναλυτικῷ προγράμματι τοῦ μαθήματος τῆς Γραμμα-
τικῆς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ὀρίζεται. Οὕτω λ.χ. ἐν
τοῖς περὶ ἄρθρου καὶ θηλυκῶν α' κλίσεως παρὰ τὰ
κανονικά: αἱ χῶραι, αἱ θύραι θὰ τίθενται ὑπὸ μορφῇ

μάλιστα λόγια, τῇ σημασίᾳ τοῦ βασικωτέρου τῶν
ποραγόντων τῆς δημιουργίας Προόδου: ... **τῇ ση-
μασίᾳ τοῦ ἀνθρώπου.** Ἰδιαίτερα, στὴν Κοινοτικὴ
Ἀνάπτυξη, σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ τῆς ὡς δημιουρ-
γίας πνεύματος πρωτοβουλίας, δράσεως καὶ συνερ-
γασίας διὰ τὴν πρόοδο τῆς Κοινοτικῆς, ὁ ἀνθρωπος
δὲν εἶναι ἕνας ἐκ τῶν παραγόντων, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος
**ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ὄργανον τῆς Κοινοτικῆς Ἀνα-
πτύξεως.**

Ὁ ἀνθρωπος εἶναι ὁ σκοπὸς, διότι ἡ ἐκ τῆς ἀ-
ναπτύξεως προοδογόμενη ὀλικὴ καὶ ἠθικὴ εὐημερία

παρατηρήσεων καὶ αἱ ἀποκλίσεις τοῦ προφορικοῦ λό-
γου: οἱ γάτες. Ἐν τοῖς περὶ τῶν θηλυκῶν -ις, -εως
γ' κλίσεως παρὰ τὰ: ἡ κυβερνήσις (κυβέρνησις) τῆς
κυβερνήσεως, αἱ κυβερνήσεις, τῶν κυβερνήσεων, ποιη-
σις, ποιήσεως, ποιήσεις, ποιήσεων θὰ τίθενται ὑπὸ
μορφὴν παρατηρήσεων τὰ μεταπεσόντα εἰς τὴν πρώτην
κλίσιν παλαιὰ τριτόκλιτα: ἡ ἐρύση, τῆς ἐρύσης, οἱ
ἐρύσεις, τῶν ἐρυσῶν, ῥάχη, ῥάχης, ῥάχες, ῥαχῶν. Ἐν
τοῖς συγκοπτόμενοις τῆς γ' κλίσεως παρὰ τὰ: μῆτηρ,
πατήρ, πατρός, πατέρες, πατέρων θὰ τίθενται ὑπὸ
μορφὴν παρατηρήσεων καὶ οἱ ἐτερόκλιτοι τύποι τού-
των: ἡ μητέρα, τῆς μητέρας (α' κλίσις) αἱ μητέρες,
τῶν μητέρων (ὄχι μη-ερῶν) κατὰ τὴν γ' κλίσιν, ὁ πα-
τέρας τοῦ πατέρα (α' κλίσις) οἱ πατέρες τῶν πατέρων
(γ' κλίσις). Ὁμοίως παρὰ τὰ: ἔλεγον, ἔδλεπον, εἶδον
(α' ἐν. καὶ γ' πληθ.) θὰ τίθενται ὑπὸ μορφὴν παρα-
τηρήσεων οἱ τύποι τοῦ προφορικοῦ λόγου: ἔλεγα - ἔ-
λεγαν, ἔδλεπα - ἔδλεπαν, εἶδα - εἶδαν, παρὰ τὰ: ἡγά-
πων, ἐτίμων, τὸ ἀγαποῦσα, ἐτιμοῦσα, ἐτιμοῦσαν κλπ.
Τονίζεται ὅτι μοναδικὸς σκοπὸς τῶν παρατηρήσεων
τούτων εἶναι ἡ καθοδήγησις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ὀρ-
θογράφησιν τῶν συνηθετέρων ἐκ τῶν παραλλασσόν-
των ἀπὸ τῆς παραδεδομένης γραπτῆς γλώσσης τύπων,
τῶν πανελληνίως ἐπικρατούντων καὶ μὴ προσκρούον-
των εἰς τὸ πανελλήνιον γλωσσικὸν αἶσθημα».

Ἡ κρίσις τῶν ὑποβληθέντων κατόπιν τῆς ἀνωτέρω
προκηρύξεως διδλίων Γραμματικῆς ὑπὸ τῶν ὀρισθέν-
των ὡς εἰσηγητῶν ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τῆς, ἀλλὰ ἡ
κρίσις ὑπὸ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου ἀνεστάλη
διαταγῇ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἐν ἀναμονῇ τῶν
ἀποφάσεων περὶ Ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως.

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ διαταχθῇ ἡ κρίσις τῶν
υποβληθέντων ὑπὸ τῶν συγγραφέων διδλίων Γραμμα-
τικῆς καὶ ἡ ἔγκρισις τῶν ἐκ τούτων καταλλήλων πρὸς
χρῆσιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ὑπὸ
τοῦ Ὑπουργείου ἔγκρισις καὶ δημοσίευσις τοῦ ὑπὸ
τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου μετὰ πολυετῇ προερ-
γασίᾳ ἐκπονηθέντος καὶ ὑποβληθέντος νέου Ἀναλυ-
τικοῦ προγράμματος τῶν μαθημάτων τοῦ Δημοτικοῦ
σχολείου, οὗτινος μέρος μόνον ἐνεκρίθη καὶ ἐδημο-
σιεύθη, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέρους τούτου ἡ ἐφαρμογὴ ἀνε-
στάλη ἐπὶ τοῦ παρόντος.

δὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν ἀπολυταρχικὴν φιλοσοφίαν νοουμένη εὐτυχία τῆς ἀφρημένης ὀντότητος τοῦ χωριοῦ ἢ τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ τῶν ἀτόμων ποὺ τὸ ἀποτελοῦν. Χαρὰν ἢ λύπην καὶ στέρησιν δὲν αἰσθάνεται τὸ Κράτος, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ τοῦ Πολίτου.

Ὁ ἄνθρωπος συγχρόνως εἶναι καὶ τὸ ὄργανον τῆς κοινοτικῆς εὐμερίας, διότι ὡς Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξις δὲν ἐννοεῖται ἡ προσερχομένη ἀπὸ τὴν πολιτικὴν μιᾶς Κυβερνήσεως ἢ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν φιλανθρώπων. Εἶναι ἡ προβάλλουσα ἀπὸ αὐτὴν αὐτὴν τὴν Κοινότητα, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν συνείδηση, τὴν αὐτενέργεια, τὴν εὐθύνη καὶ τὸ κοινοτικὸ πνεῦμα τῶν κατοίκων.

Γιὰ νὰ εἶναι ὅμως τὰ άτομα ἱκανὰ διὰ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτῶν τῶν δυνάμεων, χρειάζονται εἰς ὁποιοδήποτε ἐπίπεδον καὶ ἂν βρίσκωνται, κέντρισμα καὶ διαφώτιση. Ἐδῶ ἀκριβῶς ἐρχεται βοηθὸς ἡ διάδοσις τῆς ἰδέας τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, ποὺ ὡς στρεφομένη πρὸς τὸν ἄνθρωπον παράγοντα, εἶναι ταυτόσημη μετὰ τὴν Παιδεία. Ἐννοοῦμε τὴν Παιδείαν στὴν εὐρεῖα τῆς ἐννοια, ὡς ἀνάπτυξη τῶν δυνατοτήτων τοῦ ἀνθρώπου μικρῶν καὶ μεγάλων, ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων.

Ἡ Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξις εἶναι ἡ *ἰδεολογία τῆς πίστεως εἰς τὸν ἄνθρωπον*.

Δὲν φέρνουμε τίποτε νέο μετὰ τὴν ἰδεολογίαν αὐτήν. Ξαναθυμίζουμε ἀπλῶς τὰ Ἑλληνικὰ διδάγματα περὶ τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ καὶ τοῦ Κοινοτικοῦ βίου: ... τοῦ Προμηθέως τὸν μῦθον καὶ τοῦ Ὀμήρου τὸ κήρυγμα γιὰ τὴ δύναμη τοῦ φωτισμένου ἀνθρώπου νοῦ, ποὺ ἀντικατέστησε τὴν παλαιὰ ἰδέαν τῆς σκοτεινῆς μοίρας... τοῦ Σοφοκλέους τὴν ἀνύψωση τοῦ ἀτόμου, ὡς ἀνωτάτου ἡθικοῦ σκοποῦ καὶ τελικοῦ ὀργάνου τῆς Πολιτείας... τοῦ Σωκράτους τὴν ταύτισιν τοῦ ἀγαθοῦ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀτόμου ἐπίγνωση τοῦ σκοποῦ καὶ τὴ συμμετοχὴ εἰς τὸ ἔργον... καὶ τοῦ Πλάτωνος τὴν ἐνσωμάτωσιν ὅλων τῶν σκοπῶν καὶ τῶν μεθόδων δράσεως τῆς Κοινότητος τοῦ Ἀστέως, ἐντός τοῦ πλαισίου τῆς Παιδείας τῶν Πολιτῶν.

Ξαναθυμίζουμε ἀκόμη τὴ Χριστιανικὴ μας φιλοσοφία: τὴ σωτηρίαν τοῦ ἀτόμου ὡς σκοποῦ τῆς ζωῆς... τὴν προσωπικὴ εὐθύνη του, ὡς μέσου τῆς σωτηρίας του... καὶ τὸ Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, ὡς τὸ μέγιστον ἰδανικὸν τῆς Κοινότητος τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ νέον ὅμως γιὰ τὴν ἐποχὴ μας εἶναι ἡ στροφή πρὸς ἕνα καινούργιο καὶ πλέον ἐλπιδοφόρον Ἀνθρωπισμό, ποὺ τέμνει ὅλες τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρώπινης σκέψεως καὶ δημιουργίας.

Μέσω τῆς Ἐπιστήμης — μιᾶς τῶν ἰσχυροτέρων δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπινου Παράγοντος — ἀρχίζει, μετὰ τὸ σκότος τοῦ Μεσαίωνα καὶ τοῦ ὕλισμου τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος, ἡ πρακτικὴ κατανόηση τῶν σκοπῶν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος καὶ ἡ δημιουργία διὰ τοῦ Τεχνικοῦ Πολιτισμοῦ, τῶν μέσων διὰ τὴν πραγματοποίησιν των. Τὸ συνδυασμένον σύνθημα τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Ἐπιστήμης, εἶναι ἡ ἀπόκτηση ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων ἀγαθῶν — ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν — *ἀπὸ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα άτομα*.

Εἰς τὴν ἐννοια Πρόοδος ἐγίνε μιὰ τεραστία μεταβολή. Ἄλλοτε πολιτισμένη ἐλέγετο ἡ χώρα, ὅπου

ἐχαίροντο τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ἦτο δυνατὴ ἡ πολιτελὴς ζωὴ εἰς μιὰ μειοψηφία τῆς ἀρχούσης τάξεως. Τώρα Πρόοδος σημαίνει ἀνύψωση τοῦ *βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ*. Σήμερα, ἡ μορφή τοῦ χωριοῦ εἶναι ὁ καθρέπτης τοῦ πολιτισμοῦ μιᾶς χώρας.

Εἰς τὴν νέα Φιλοσοφία, ὄχι μόνο τὴν νεοκλασσικὴν, ἀλλὰ κυρίως τὴν πραγματιστικὴν, ὁ Ἀνθρώπινος Παράγων ὑψοῦται ὡς ὁ βασικὸς φορεὺς τῆς Ἀλλαγῆς πρὸς τὴν Πρόοδο. Ἡ κοινωνία ὡς σύνολο, εἶναι ὁ στατικὸς παράγων, διότι ἀπαιτεῖ τὴν προσαρμογὴν στοὺς θεσμοὺς καὶ στὸ ἔθιμον. Ἡ ἀλλαγὴ ἐρχεται ἀπὸ τὸ δυναμικὸν άτομον, ποὺ ρίχνει στὰ στάσιμα νερά, τὴν πέτρα — μικρὴ ἢ μεγάλη — τῆς νέας ἰδέας. Τὸ άτομον τοῦτο εἶναι ὁ *ἡγέτης*.

Κατὰ τὴν Ψυχολογίαν, ποὺ ἔχει ἐπηρεάσει σήμερον ὅλες τὰς ἐπιστήμης, κάθε δρᾶσις καὶ σκέψις προέρχεται ἀπὸ ἕνα ψυχολογικὸν κίνητρο, ποὺ ὑπάρχει μέσα σὲ κάθε άτομον. Ὅταν τὸ κίνητρο αὐτὸ κεντρίσθῃ καταλλήλως, ἀποτελεῖ τὸν σπινθῆρα τῆς μεγαλουργουῦ δημιουργίας... Γι' αὐτὸ καὶ στὴ Βιομηχανία, ποὺ πρὶν λίγα χρόνια ἦταν ὠμὴ τεχνικὴ, τώρα τονίζεται ὡς κύριος παράγων τῆς παραγωγικότητος, ὄχι ἀπλῶς ἡ ἀνθρώπινη γνῶσις καὶ ἡ μυϊκὴ δύναμις, ἀλλὰ τὸ *ὕψηλόν ἡθικὸν τῶν ἐργαζομένων*. Διὰ τοῦτο ἀνεπτύχθη ἡ νέα ἐπιστήμη τῶν Ἀνθρωπίνων Σχέσεων.

Εἰς τὴν Νέα Οἰκονομίαν, ὁ Ἀνθρώπινος Παράγων, ὡς φορεὺς τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως, ἀξιολογεῖται πλέον ὡς *πολὺ ἰσχυρότερος* τοῦ παράγοντος τῶν φυσικῶν πηγῶν. Χῶραι πλουσιώταται φυσικῶς, εἶναι πτωχαὶ οἰκονομικῶς, λόγῳ ἀκριβῶς τῶν ἐλλείψεων τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντος. Δι' αὐτὸ αἱ μέθοδοι τῆς Παιδείας καὶ τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως καλοῦνται σήμερον παντοῦ νὰ πληρώσουν τὸ μέγα κενόν.

Ἀπὸ τὰς Κοινωνικὰς Ἐπιστήμης, ὡς κύριον θεμέλιον τῆς κοινωνικῆς σταθερότητος, κηρύσσεται ἡ κοινοτικὴ μονὰς καὶ κυρίως ἡ ἀγροτικὴ κοινότης, ποὺ εἶναι συνδεδεμένη ἄμεσα μετὰ τὴ γῆ, μετὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τοὺς θεσμούς του... Ὅταν τὸ κοινοτικὸν κύτταρον ἀτροφῇ ἀπὸ τὴν ἀδράνεια, λέγει ὁ Μόργκαν, τὸ ἔθνικόν σῶμα εἶναι καταδικασμένο... Δὲν εἶναι ἄτλη σύμπτωσις, ὅτι ὅλες οἱ διεθνεῖς ὀργανώσεις καὶ τὰ κράτη ποὺ θέλουν νὰ ζήσουν, ἔχουν στρέψει τὴν προσοχὴν των στὸ ζωντανεῖον τῆς ἀγροτικῆς κοινότητος.

Ἀλλὰ καὶ στὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῶν κρατῶν ἐγίνε μιὰ πραγματικὴ ἐπανάστασις, μετὰ τὴν ἀνθρώπινον παράγοντα. Ἡ ἀποικιοκρατία τῶν τελευταίων αἰώνων ἐξαφανίζεται ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν φωτισθέντων λαῶν, ποὺ ζητοῦν αὐτοδιάθεσιν. Ἀλλὰ καὶ αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ἀρχίζουν νὰ κηρύσσουν τὰς ἀρχὰς τοῦ Σημείου 4 τοῦ Τροῦμαν καὶ ὅλων τῶν μορφῶν τῆς Τεχνικῆς Βοηθείας, ποὺ ἔχουν σκοπὸ τὴν ἀνύψωση τῶν ὑπαναπτύκτων λαῶν, *μετὰ τὴν διαφώτιση πρὸς αὐτοβοήθειαν*.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἀνθρώπινου Παράγοντος χάριν τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τῆς νέας σχολικῆς Παιδείας, ποὺ

έχουμε ονομάσει Κοινοτική Παιδεία. Δεν θέλω να καταχρασθῶ τῆς ιδιότητός μου ὡς εκπαιδευτικοῦ διὰ νὰ δώσω τὴν πρώτη θέσιν στὸν εκπαιδευτικὸ παράγοντα, ἀλλὰ τὸ θέμα μιλεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ.

Ἡ ἰδέα ἐνὸς εκπαιδευτικοῦ προγράμματος στηριζομένου στὴν ὀνάντευση τῶν ἱκανοτήτων τῶν ἀτόμων — τῶν παιδιῶν, τῶν ἐφήβων καὶ τῶν ἐνηλίκων — μὲ διδακτικὸν ὕλικὸν τὰ προβλήματα τῆς κοινοτικῆς τῶν ζωῆς — ἀπὸ τῆς τοπικῆς Κοινοτήτος μέχρι τῆς Παγκοσμίου — οὕτως ὥστε ὁ καθένας νὰ γίνῃ *πολίτης εὐτυχῆς διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ χρησίμος διὰ τὸν τόπον του*, εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἰδεολογία τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως.

Τὰ δυνεῖαι τῶν εκπαιδευτικῶν εἶναι ἀκόμη τολμηρότερα. Ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς Παιδείας ποὺ ἔχει κέντρο τὴν Κοινότητα, προχωροῦν στὴν ἰδέα τῆς Κοινοτικῆς ποὺ ἔχει *κέντρο τὴν Παιδεία*. Καὶ στή μία καὶ στὴν ἄλλη περίπτωσις ὁ Ἀνθρώπινος Παράγων εἶναι τὸ *κινούμενον* καὶ τὸ *κινούν*.

Τέλος εἰς τὴν Διοίκηση, καὶ κατὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν ἀρχὴ καὶ κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα, τὸ Κράτος εἶναι οἱ Πολῖται.... Τὰ διοικητικὰ ὄργανα εἶναι ἐντεταλμένοι ὑπηρεταί του. Ἡ Πολιτικὴ Δημοκρατία συνίσταται εἰς τὴν πίστιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος *πρέπει καὶ δύναται νὰ αὐτοκυβερνηθῇ*. Καὶ ἐὰν δὲν εἶναι ἐπαρκῶς μορφωμένος πρὸς τοῦτο, ὀφείλει ἡ διοίκησις νὰ τὸν διαφωτίσῃ ὅχι νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοκυβερνήσεως.

Εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἀ-ριβῶς εὐρίσκειται ἡ ρίζα τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως. Κατὰ τὴν ἀπολυταρχικὴν διοίκηση τὸ Κράτος μπορεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὸν πολίτην τὴν Πρόδοον. Εἰς τὴν πατρωναλιστικὴν Κυβέρνησιν, τὸ Κράτος ἐκτελεῖ αὐτὸ τὰ ἔργα διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ.... Ἀλλὰ εἰς τὴν διοίκηση ποὺ πιστεύει εἰς τὴν Κοινοτικὴν Ἀνάπτυξιν, τὸν *διαφωτίζει διὰ νὰ αὐτοβοηθηθῇ*.

Αὐτὸ εἶναι τὸ νέο Ἑκπαιδευτικὸ Κράτος, ποὺ ἐλπίζουμε πῶς ἔρχεται. Ὅπου αἱ ἀρχαὶ τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως ἔχουν ἐνσωματωθῇ στὸ σύστημα τῆς διοικήσεως, ὅπως στὸ Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν Ἄστυ καὶ σήμερα στὴν Ἑλβετία καὶ ἐν μέρει στὴν Ἀμερικὴ, ἡ κεντρικὴ ἀρχὴ δὲν χρειάζεται ὡς ἐξουσία, ἀλλ' ὡς μία διαφωτιστικὴ καὶ ἐνθαρρυντικὴ ὑπηρεσία. Ὁ συγκεντρωτισμὸς νεκρώνει τὰ ἀργούντα ἄκρα τοῦ σώματος. Γι' αὐτὸ ἰσχυρὲς ἀκούονται ἀπὸ παντοῦ οἱ κραυγὲς τῶν σοφῶν γιὰ τὴν ἐπιστροφήν στὴ μικρὴ μονάδα, διὰ τῆς ἀποκεντρώσεως καὶ κυρίως τῆς αὐτοδιοικήσεως, μὲ κύριον σκοπὸ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ἀνεκμεταλλεῦτων δυνατοτήτων τοῦ τοπικοῦ ἀνθρωπίνου παραγόντος.

Εἶναι τυχερὴ ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης, διότι ἔχει πολλὰς προϋποθέσεις προόδου διὰ τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως. Ἀπὸ τὸ παρελθὸν ἔχει τὴν κοινοτικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ δὲν ὑπῆρχε ἐλεύθερον Κράτος, ἔχει τὴν μεγαλειώδη κοινοτικὴν παράδοσιν. Καὶ εἰς τὸ παρόν, ἔχει λαὸν μὲ εὐφυΐαν καὶ ἀνυλέρβλητον φιλότιμον καὶ ἡγεσίαν *πιστεύουσιν*.

Ὑπερθυμίζω τὸν ὀρισμὸ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιλήψεως τῆς *Ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου*, ὡς *ἐθελοντικῆς πρὸς τὴν*

κοινότητα ὑπηρεσίας. Τὸ Βασιλικὸ Ἐθνικὸ Ἰνστιτούτον εἶναι μία ὁργάνωσις διὰ διοχέτευσιν τέτοιας ἐθελοντικῆς ὑπηρεσίας. Ἡ Κυβέρνησις δίδει τὴν μάχην τῆς ὑψώσεως τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διὰ τὸν λαὸν καὶ τονίζει τὰ διὰ τὴν Κοινότητα ἔργα. Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἔδωκε τὴ ὥθησιν εἰς τὴν Κοινοτικὴν Ἀνάπτυξιν μέσῳ τῶν Νομαρχιῶν. Μία τῶν πρώτων σκέψεων τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, ἦταν ἡ καθοδήγησις τῶν διδασκόντων καὶ τῶν μαθητῶν δι' ἐκτέλεσιν ἔργων κοινοτικῆς προόδου.

Τὸ συμπέρασμα μᾶς εἶναι ὅτι μὲ τὴν ἴδια πίστιν ποὺ ὀρεῖ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς στὴ μάχην, διὰ τὸν Πατριωτισμὸ τῆς Ἐθνικῆς Ἐλευθερίας, πρέπει νὰ ὀδηγηθῇ στὸν Πατριωτισμὸ τῆς Ἐθνικῆς Δημοουργίας... Ἡ ἐθνικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀσυμπλήρωτη χωρὶς τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς φτώχειας, τῆς ἀγνοίας καὶ τοῦ ἀνευθύνου... Ὁ δοῦλος μόνον εἶναι ἀνεύθυνος. *Κύριος καὶ Ἐλεύθερος εἶναι ὁ πολίτης ποὺ ἔχει πίστιν εἰς τὰς δυνάμεις του*.

Στὴν Ἐπιτροπὴ τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως πιστεύουμε ὅτι μέσα στὸν κάθε Ἕλληνα καὶ τοῦ πλέον ἀσημάντου ἐξωτερικοῦ, ὑπάρχει ἓνας πυρὴν ἀνυπολόγιστης δυναμικότητος, ἀντιλήψεως καὶ ἐνέργειας, ἡ ὁποία πιέζεται μέσα σ' ἓνα σκληρὸ φλοιό, καμωμένο ἀπὸ τὰ στερεὰ ὑπόλοιπα τοῦ μακροῦ κρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ, τῆς ἀναγκαστικῆς ἀδρανείας καὶ τῆς ἐλλείψεως φωτός.... Τώρα μὲ τὰ μέσα τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς νέας Παιδείας, καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως, πιστεύουμε πῶς ἤρθε ἡ ὥρα νὰ σπάσῃ ὁ σκληρὸς αὐτὸς φλοιός, γιὰ νὰ ξεπηδήσῃ, ἐλεύθερος, ὁ *θαμμένος θησαυρὸς τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως*.

Ἡ Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξις εἶναι γιὰ μᾶς κυριολεκτικὰ καὶ μεταφορικὰ, ἡ ἀρχὴ τῆς *ἀπελευθερώσεως τῆς Ἀτομικῆς Ἐνεργείας*, ὅπως στὴ φύσιν, ἔτσι καὶ στὸν Ἄνθρωπον.

— Ὀνομάζω Δημοκρατίαν ἐκείνην τὴν πολιτικὴν ὁργάνωσιν τοῦ Κράτους, ὅπου ἐξασφαλίζονται τὰ δικαιώματα τοῦ προσώπου μὲ ἐνέχυρον ἀντίστοιχα καθήκοντα. Τὴν ἰδανικὴν αὐτὴν μορφήν συλλογικῆς ζωῆς, ὅπου ὁ καθεὶς θὰ εἴχῃ συναίσθησιν τῶν καθηκόντων του κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ «ὅ ἕνας δι' ὅλους, ὅλοι διὰ τὸν ἕνα» ποὺ ξέρουμε καλά, θὰ ἦταν κάτι ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ μίαν ὁμάδα λέξεων ὑψωμένη εἰς ἐθνικὸν ἔμβλημα. Ἡ ἀληθινὴ δημοκρατία ἀπαιτεῖ καλὴ θέλγησι, ἀλτρουισμόν, ἀφοσίωσιν.

R. DOTTRENS

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΕΙΝΑΙ ΜΑΛΛΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Υπὸ ΔΗΜ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπιθ)τοῦ Β' Περιφερ. Ἀρτης

Κατωτέρω δημοσιεύομεν ἐκθεσιν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Β' Περιφέρειας Ἀρτης κ. Δημ. Ἡλιοπούλου ὑποβληθεῖσαν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως Ἡπείρου. Εἰς τὴν ἐκθεσιν αὐτὴν ὁ κ. Ἐπιθεωρητής ἀναλύει ρεαλιστικῶτα τὸ πρόβλημα τῆς Παιδείας τῆς περιοχῆς του καὶ ὀρθῶς ἐξορτᾷ τὴν οἰκονομικὴν ἀναπτυξὶν ταύτης, ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς Παιδείας.

Ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν αὐτὴν διαπιστοῦται διὰ μίαν ἀκόμη φοράν «πόσο πίσω» εὐρίσκεται ὁ λαὸς τῆς ὑπαίθρου καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας διαβίῃ ὁ διδάσκαλος τοῦ Δημ. Σχολείου.

Ἐλπίζομεν, ἡ ἀρμοδίᾳ ἐπιτροπὴ τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ, ἡ ὁποία ἔλαβε γνῶσιν τῆς κατωτέρω δημοσιευομένης ἐκθέσεως, νὰ προβῇ εἰς τὴν λήψιν τῶν ἐνδεειγμένων μέτρων.

Ὁ Ὁργανισμὸς Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἐν τῇ ὑψηλῇ καὶ φιλανθρωπῶ προσπαθείᾳ αὐτοῦ, ὅπως ἀναπτύξῃ καὶ προαγάγῃ τὰς καθυστερημένας χώρας τοῦ κόσμου, περιέλαβε μετὰ τῶν ὑποαναπτυχθέντων χωρῶν αὐτῶν καὶ τὴν Ἡπειρόν μας, δι' οὗς λόγους ὁ μὲν γνωρίζετε καλὺτερον παντὸς ἄλλου.

Ἄλλ' ἡ ὀλιγοχρόνιος παραμονὴ μας ἐνταῦθα, ἡ ἐπίσκεψις τῆς ὄρεινῆς ἰδίᾳ περιοχῆς καὶ ἡ ἀμεσὸς καὶ καθημερινὴ ἐπικοινωνία μας μετὰ τῶν κατοικῶν, λόγῳ τῆς φύσεως τῆς ὑπηρεσίας μας, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν δυνατότητα νὰ γνωρίσωμεν ἐκ τοῦ σύνεργου τὰ ζητήματα τῆς Ἡπειρωτικῆς γῆς, νὰ ζήσωμεν καὶ νὰ μελετήσωμεν ταῦτα, κατὰ τὸ δυνατόν εἰς ἡμᾶς καὶ ἀντικειμενικῶς, ἄνευ προκαταλήψεως καὶ ἰδιοτελῶν συμφερόντων, μὲ μόνον γνώμονα τὸν ἐθνικὸν πόνον καὶ τὸν ἐθνικὸν παλμόν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐγνωρίσαμεν, ἐν μέρει, τὰ προβλήματα τῆς περιοχῆς ταύτης. Εἶναι ὄντως δύσκολα, εἰς τὸ τραχὺ καὶ ἄγονον τοῦτο μέρος, ἀλλ' οὐχὶ ἄλυτα, ὥς τινες ὑποστηρίζουσιν, ἀναμένοντες οὕτω τὴν ἐξ ὕψους σωτηρίαν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἀμεσώτερον εἶναι τὸ ζήτημα τῆς Παιδείας. Εἶναι ζήτημα βασικὸν ἐκ τῆς λύσεως τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται ἅπαντα τὰ λοιπὰ ζητήματα, διότι ὅταν ἔχομεν παιδείαν ὕγιᾶ, ἔχομεν ἐξασφαλίσαι τὰ πάντα. Δύναμαι δὲ νὰ ὑποστηρίξω ὅτι τὸ μέγα πρόβλημα τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν, τὸ ὁποῖον παραμένει ἄλυτον μέχρι σήμερον, εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς παιδείας. Καὶ τοῦτο διότι πολλὰ ὑπάρχουν ἐμπόδια, διὰ τὴν παιδείαν, εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

Αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων εἶναι διεσπαρμέναι ἐπὶ τοσοῦτον, ἀνὰ τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν, ὥστε εἰς ἐκάστην κορυφὴν λόφου, εἰς ἐκάστην κοιλάδα, εἰς τὴν παρυφὴν τοῦ δάσους, ἀκόμη καὶ ἐντὸς αὐτοῦ, ν' ἀντιστοιχῇ καὶ μία ἀγροικία-κατοικία. Δὲν νομίζομεν δὲ εἶναι ὑπερβολικὸν νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἀπὸ τῆς Ἀρτης μέχρι τῶν Ἀγνάντων ἕνα μόνον χωρίον ὑπάρχει, πολυώνυμον καὶ πολύμορφον. Δυστυχῶς οἱ κατοικοῦντες τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν

ταυτίζουσιν τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου μὲ τὴν ἀτομικὴν ἔννοιαν τῶν ἐκτεταμένων τοπωνυμιῶν. Ὀλίγα δὲ εἶναι τὰ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα παρατηρεῖται μικρὰ συγκέντρωσις οἰκιῶν. Ὅταν ἐρωτήσωμεν «ποῦ εἶναι τὸ χωριὸν» μᾶς ἀπαντοῦν θετικῶτατα «ἐδῶ». Ἀλλὰ τὸ «ἐδῶ» αὐτὸ σημαίνει οἰκίας ἀνὰ 500 καὶ 1000 μέτρα καὶ ἔρ' συνεχεῖς ἡ διασπορὰ αὕτη ἐπεκτείνεται, εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων ἑως ἑξ καὶ ὀκτὼ χιλιομέτρων (Κοινότης Κορφοβουνίου, Σκούπας κ. ἄ.) Ὅπως ἡ τελευταία οἰκία τοῦ ἐνός, ἀπὸ τὴν πρώτην τοῦ ἑτέρου χωρίου ἀπέχει πολλάκις μόνον 600 μέτρα. Κατ' ἀραιὰ διαστήματα συναντῶμεν 5-6 οἰκίας ὁμοῦ, αἰσθανόμενος ἀνακούφισιν τινα. Ἄν ἐξιμώσωμεν τὰ Ἀγναντα, τὸν Ἀμμότοπον, τὴν Δροσοπτηγὴν, τὰ Θεοδώριανα, τὸν Κιταροράκτην, τοὺς Μελισσυργούς, τὴν Ράμιαν καὶ τὴν Χόσεςιν τὰ ὁποῖα παρουσιάζουσιν ὄψιν χωρίου, τὰ λοιπὰ χωρία εἶναι διεσπαρμένα καὶ ἀποτελοῦνται ἐξ ἀγροικιῶν.

Οἱ οἰκογενεάρχαι τῶν ἀγροικιῶν τούτων διόγουσι τὸν βίον αὐτῶν περὶ τὴν ἀγροικίαν καὶ εἰς ἑκτασιν οὐχὶ μεγαλυτέραν τῶν πέντε στρεμμάτων καλλιεργησίμου γῆς καὶ τινος ἀκαθορίστου ἐκτάσεως ἀγόνου περιοχῆς. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ ἐτήσιον μηδαμινὸν εἰσόδημα καὶ τὴν ἄνευ προηγουμένου ἐνδοιαν ἐκάστης οἰκογενείας. Ἡ ὄρεινὴ περιοχὴ εὐρίσκεται εἰς τελείαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πεδινὴν τοιαύτην ἥτις εἶναι πλουσιωτάτη.

Ἀνάλογος διασπορὰ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν διδαστηρίων. Ἀνηγέρθησαν, ἰδίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, σχολικὰ κτίρια, εἰς ἐρημικὰ σημεῖα, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν κατοικούντων εἰς τὰς πέριξ ἀγροικίας. Τὸ σχολεῖον Παλαιοχωρίου Σκούπας ἀνηγέρθη ἐν μέσῳ τοῦ δάσους, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πλησίον αὐτοῦ οὐδεμία κατοικία καὶ χωρὶς νὰ διακρίνῃ τις, ἔστω καὶ ἐκ τοῦ μακρόθεν, διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ, οἰκίαν τινα τῆς περιοχῆς τοῦ σχολείου. Τὸ χωρίον Ποτιστικὰ ἀποτελεῖται ἐκ δύο οἰκιῶν καὶ τοῦ ἡμιτελοῦς διδαστηρίου. Ὅσαύτως καὶ τὰ χωρία Λάψαινα, Ρουμάνια καὶ Τραπεζάκιον ἀποτελοῦνται ἐκ τριῶν οἰκιῶν καὶ τεσσάρων ἀχυροκαλυβῶν. Εἰς Καλεντίνην ἠναγκάσθη νὰ διανυκτερεύσω καὶ νὰ ὑπνώσω εἰς τὴν αἰθούσαν διδασκαλίας, διότι πλησίον τοῦ σχολείου δὲν ὑπάρχει κατοικία. Ὁ διδάσκαλος Ρουμανίων μᾶς διηγῆθη σκηνὴν παίζοντος λύκου, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου κατὰ τὸ μεσονύκτιον.

Χωρὶς νὰ ἐπεκταθῶμεν καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις δύναται τις νὰ ἀντιληφθῇ κατὰ πρώτιστον λόγον τὴν δεινὴν θέσιν τοῦ διδασκάλου, διαβιούντος ὑπὸ τοιοῦτον ἐρημικὸν περιβάλλον καὶ ἐργαζομένου εἰς τὸ μαρτυρικὸν μονοτάξιον, μὲ ὑλικὸν μάλιστα λίαν χαμηλοῦ κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἐπιπέδου, θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ πολὺ ἰσχυρὰ νεῦρα. Τὸ ζήτημα τοῦτο δεόν νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, διότι ἤδη,

έχομεν εἰς τὴν περιφέρειαν δύο περιπτώσεις ψυχο-νευρώσεων, ὀφειλόμενων εἰς διαρκῆ ἀπομόνωσιν.

Ὁ διδάσκαλος Ποτιστικῶν μᾶς ἐβεβαίωσεν ὅτι ἐχρειάσθησαν δύο μῆνες διὰ νὰ ὁμιλήσουν οἱ μαθηταὶ τῆς Α' τάξεως καὶ ἀποκτηθῇ μικρά τις οἰκειότης μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνων. Καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν, διότι οἱ ἀτυχεῖς μικροὶ μένοντες ἐν τῇ ἀγροικίᾳ καὶ τῇ μονώσει ἐπὶ ἑξήκοντα ἔτη (σπουδαιότατα τὰ πρῶτα πέντε ἔτη τοῦ ἀνθρώπου) διὰ πρώτην φοράν, ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των, ἔβλεπον ἕναν τόσον πολύλογον ἄνθρωπον. Ἄς μὴ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸν γλωσσικὸν καὶ πνευματικὸν πλοῦτον τῶν μικρῶν τούτων.

Ἄλλ' ἐὰν τ' ἀνεγερθέντα διδασκῆρια ἐπετιύγανον τοῦ σκοποῦ των, διὰ τὸν ὅποιον ὑψώθησαν, εἰς ἣν θέσιν εὐρίσκονται σήμερον, θὰ ὑπῆρχε καιολογία τις, εἰς τὴν μανίαν τῆς διασποράς αὐτῶν. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἐπετεύχθη ἢ μᾶλλον ἐπετεύχθη μετρώταται, εἰς ποσοστὸν ἀσήμαντον, μὴ ἀναλογοῦν πρὸς τὰς διατεθείσας μεγάλας δαπάνας τοῦ κράτους, διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν διδασκηρίων τούτων. Καὶ τοῦτο διότι αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν ἀγροικιῶν καὶ τῶν νέων σχολείων ἀλλοῦ μὲ ἐλάχιστα, ἀλλοῦ δὲ οὐδόλως ἐμειώθησαν. Εἰς τινὰς μάλιστα περιπτώσεις, ἐκ σκοπιμότητος, ἐδημιουργήθησαν καὶ σχολεῖα ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐπεβάλλετο ἡ ἀνέγερσις αὐτῶν. Εἰς ἀπόστασιν 12' - 14' τῆς ὥρας, ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ σχολείου (Πλατανοῦσα - Μαραλᾶ, Σκούπα - Παλαιοχώριον, Ἀγναντα - Στρανά, Ἀθαμάνιον - Ἀγία Κυριακή) καὶ διηρέθησαν σχολεῖα πολυτάξια, εἰς μικρὰ μονοτάξια, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀγροικιῶν πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀντίληψιν τῆς συγκεντρώσεως τῶν μαθητῶν, εἰς μεγάλα πολυτάξια σχολεῖα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν αἱ ἀποστάσεις ἐλάχιστα μετεβλήθησαν. Ἰδία ὅπου αἱ ἀγροικίαι σχηματίζουν κορυφὰς τριγώνων μετὰ τῶν σχολείων. Οὕτω λόγῳ τῶν μεγάλων ἀποστάσεων καὶ τοῦ δυσβίτου τῶν ὁδῶν, παρατηρεῖται ἄτακτος φοίτησις τῶν μαθητῶν καὶ ἡ εἰς βαθμὸν ἀνησυχητικόν. Συγκεκριμένην περίπτωσιν ἔχομεν τὸ σχολεῖον Πιστιανῶν Ν.Ε. Ἐπεθεωρήθη ὑφ' ἡμῶν τὴν 29ην τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου καὶ διότι ὁ καιρὸς κατὰ τὸ λυκαυγὲς ὑπῆρχε βροχερὸς παροισιάσθησαν μόνον 24 μαθηταὶ ἐκ τῶν 88 ἐγγεγραμμένων. Κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῆς ἐπιθεωρήσεως προσῆλθον ἑνὸς μὲν 8 μαθηταί. Δύναται τις νὰ φαντασθῇ τὸν ρυθμὸν τῆς λειτουργίας τοῦ σχολείου τούτου, ἐν καιρῷ χειμῶνος. Ἐρευνα τοῦ ζητήματος τούτου, τῆς τακτικῆς φοιτήσεως τῶν μαθητῶν, μᾶς ἐπεισεν ὅτι εἰς πολλὰ σχολεῖα ἀνάλογόν τι παρατηρεῖται, ἰδίως κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας.

Ἀποδείξεις τῶν μεγάλων ἀποστάσεων μεταξὺ τῶν σχολείων καὶ τῶν ἀγροικιῶν, εἶναι ἡ κατὰ γενικὸν κανόνα διημέρευσις τῶν μαθητῶν στὰ σχολεῖα, ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς ἡλιολούστους ἡμέρας τῆς ἀνιέξεως. Οὕτως ἡ σμίκρυνσις τῶν ἀποστάσεων κατὰ 15' - 20' τῆς ὥρας, διὰ τῆς ἰδιοκτησίας νέων σχολείων, εἰς τὸ ἐνδιαμέσον, εἰς οὐδὲν ὠφέλησε διότι καὶ αὐτοὶ ὡς καὶ ἐκεῖνοι ἐκ μεγαλυτέρων ἀποστάσεων ἐρχόμενοι μαθηταί, διημερεύουσιν εἰς τὸ σχολεῖον.

Εἰς ἅπαντα ἀνεξίτητος τὰ σχολεῖα τῆς ὁρεινῆς περιοχῆς φοιτῶσι μαθηταὶ ἐρχόμενοι ἐξ ἀποστάσεων ἡμισείας ὥρας, μέχρι μιᾶς ὥρας καὶ δέκα πρώτων λεπτῶν.

Ἀλλὰ καὶ αἱ ὁδοὶ αἱ ἀγροικίαι ἐκ τῶν ἀγροικιῶν πρὸς τὰ σχολεῖα, εἶναι ἀτραποὶ καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις δὲν δύνανται οὔτε ἡμίονοι νὰ βαδίσωσιν. Αἱ βροχαί, αἱ χιόνες καὶ οἱ παγετοὶ ὀλοκληρῶνουν τὰ φυσικὰ ἐμπόδια τῆς μετακινήσεως τῶν μαθητῶν, πρὸς τὸ σχολεῖον καὶ ματαιῶνουν οὕτω τὴν ἀδιαφορίαν τῶν γονέων, διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των, διὰ νὰ ἔχωμεν ὀλοκληρωμένην εἰκόνα τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων.

Διὰ τὴν κατάστασιν ταύτην δὲν εὐθύνονται μόνον οἱ διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι ἀπερροφήθησαν μονομερῶς εἰς τὴν ἰδρύσιν, ἐπέκτασιν ἢ ἐπισκευὴν τῶν κτιρίων καὶ ἐδείχθησαν χλιαροὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως. Εὐθύνεται κυρίως τὸ κυριαρχοῦν πνεῦμα τῶν κατοίκων καὶ ἡ ὅλη διαμόρφωσις τῶν χωρίων, ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται.

Οἱ κάτοικοι γεννηθέντες καὶ τραφέντες ἐν τῇ ἀγροικίᾳ καὶ τῇ μονώσει καὶ ἔχοντες ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν των τὴν μικρὰν τὴν ἰδιοκτησίαν, τὴν ὁποῖαν θέλουν νὰ τηροῦν πάντοτε ὑπὸ τὰ ἅμματα των, δὲν δέχονται μὲ κανένα τρόπον νὰ ἐγκαταλείψωσι ταύτας καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς συγκεκριμένα χωρία, πλησίον ἀρτηριακῶν ὁδῶν. Καὶ τοῦτο διότι εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην θὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ διανίσωσιν ἡμισείας ἢ καὶ μιᾶς ὥρας ὁδόν, ὅπως φθάσωσιν εἰς τὸ κτήμα των. Προτιμοῦν δηλαδὴ τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὴν καθημερινὴν μετακίνησιν τῶν τέκνων των, πρὸς τὸ σχολεῖον, παρὰ τὴν δις ἢ τρίς ἢ ἑστώ καὶ δεκάκις, τοῦ ἔτους, μετακίνησιν αὐτῶν ἐκ τοῦ χωρίου πρὸς τὸν ἀγρόν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς σπορᾶς καὶ τοῦ θερισμοῦ.

Τὴν συκέντρωσιν ταύτην, τῶν διεσπαρμένων ἀγροικιῶν, περὶ τὸ σχολεῖον καὶ τὴν ἐκκλησίαν, εἰς σχῆμα χωρίου, ἀπορρίπτουσιν ἀσυζητητῇ, διότι δὲν ἔχουσι διανοηθῇ τοιοῦτον τι ἢ θεωροῦν αὐτὸ ὡς ἀκατόρθωτον. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἔχοντες οἰκόπεδα ἐντὸς τοῦ χωρίου δὲν πωλοῦν ταῦτα εἰς τοὺς κατανοοῦντας τὴν κατάστασιν καὶ θέλοντας νὰ οἰκίσωσι πλησίον αὐτῶν. Τὸ Κράτος ἐν τῇ προσπάθειά του ὅπως ἐπανοικοδομήσῃ τὰ εἰρητικά τοῦ συμμοριτισμοῦ, ἀνήγειρε κατοικίας, βάσει σχεδίου, εἰς ὠραιοτάτας τοποθεσίας (Φάγκου, Ἀυπέλι) τὰς ὁποίας διένειμεν εἰς τοὺς δικαιοῦχους. Οὗτοι ὅμως δὲν ἐδέχθησαν τὰς κατοικίας ταύτας καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐκεῖ, ἀλλ' ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἀγροικίας.

Ἐπ' αὐτοῦ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἔσφαλαν καὶ οἱ ἀρμόδιοι ἐπὶ τῆς οἰκοδομήσεως, διότι ἀνήγειραν μονοκατοικίας κατ' ἁλλήλους δι' «ἐργένηδες» τῶν Ἀθηνῶν καὶ οὐχὶ δι' ἀγρότας, ἔχοντας τοσαύτας ἀνάγκας ἀγροτικὰς.

Πρόσφατον γεγονός τῆς νοοτροπίας ταύτης εἶναι τὸ κάτωθι χαρακτηριστικὸν καθ' ὃ οἱ τρεῖς οἰκογενεάρχαι, ἀδελφοὶ Πάνου ἐκ Ρουμανίων διεπεραιώθησαν ἐκεῖθεν τοῦ Ἀράχθου, ἐγκατεστάθησαν ἐντὸς τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διέκοψαν τὴν φοίτησιν τῶν τέκνων των, ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1957. Ὅταν ἀνελάβομεν ὑπηρεσίαν ἐνταῦθα καὶ διεπιστώσαμεν τὴν ἐνέργειαν ταύτην, περὶ τὸ τέλος Ἀπριλίου 1958, ἐκαλέσαμεν τοὺς ἀνωτέρω ἀδελφούς Πάνου ὅπως ἀποστείλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀλλ' οὗτοι προέβηλον ὡς δικαιολογίαν τὸ ἐμπόδιον τοῦ Ἀρά-

χθον καὶ μᾶς ἀπῆντησαν ὅτι θεωροῦν φυσικωτέραν τὴν ἰδρυσιν νέου σχολείου, προκειμένου μάλιστα τοῦτο νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ τινὰς ἄλλας οἰκογενείας, εὐρισκομένας πλησίον αὐτῶν ἢ τὴν ἐπάνοδόν των εἰς τὸ χωρίον.

Ἡ γνώμη αὕτη τῆς ἰδρύσεως μονοταξίων σχολείων, εἰς διάφορα σημεῖα τῆς ὁρεινῆς περιοχῆς, ἐπικρατεῖ γενικῶς παρὰ τοῖς χωρικοῖς καὶ μάλιστα ὡς ἐπιτακτικὴ καὶ ἀμεσος συνέπεια οἰασθήποτε νέας καὶ αὐθαιρέτου ἐγκαταστάσεως αὐτῶν. Εἰς Δαφνωτὴν ὁμὰς χωρικῶν τῆς Δαφνωτῆς μᾶς ἐξήτησε διχοτόμῃσιν τοῦ διταξίου σχολείου τοῦ χωρίου τούτου, διότι κατ' αὐτοὺς δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑπάρχουν δύο διδασκαλοὶ εἰς τὸ κέντρον καὶ οὐδεὶς εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου, ὅπου αὐτοὶ κατοικοῦσιν. Ὅμοια ἐνέργεια ἐγένετο καὶ ὑπὸ ὁμάδος χωρικῶν Ράμιας καὶ Γουριανῶν. Εἰς ἑκαστον ἐκ τῶν χωρίων τούτων, λειτουργεῖ ἀνὰ ἓν διταξίον σχολεῖον, τὴν διχοτόμῃσιν τῶν ὁποίων μᾶς ἐξήτησαν οἱ κάτοικοι ἀμφοτέρων τῶν χωρίων, διότι θεωροῦν τοῦτο ὀρθότατον καὶ φυσικώτατον. Διαρκῶς δὲ ὑφιστάμεθα πιέσεις, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην.

Ἀλλὰ δὲν εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ διαιρέσωμεν ἔτι περαιτέρω τὰ σχολεῖα τῆς περιφερείας, ἀνευ ἀποχρῶντος λόγου. Τούναντίον μάλιστα θὰ κινηθῶμεν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς συμπτύξεως τούτων, ὅπου εἶναι τοῦτο δυνατόν.

Εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον ὅτι τὰ μειονεκτήματα τοῦ μονοταξίου σχολείου εἶναι περισσότερα τῶν πλεονεκτημάτων. Ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ Παιδείας, εἰς τὰ Πορίσματά της, χαρακτηρίζει τὸ μονοτάξιον ὡς «σχολεῖον ἀνάγκης» καὶ συνιστᾷ τὴν ἔνωσιν μονοταξίων σχολείων ἀπεχόντων μεταξύ των μέχρις 20' τῆς ὥρας.

Δυστυχῶς ὑπὲρ τῶν μονοταξίων σχολείων εἶχον ταχθῇ καὶ οἱ προκάτοχοι ἡμῶν καὶ τοῦτο ὑπῆρξε μία ἐπὶ πλέον αἰτία νὰ ἐνισχυθῇ ἡ τάσις πρὸς διασπορὰν καὶ ἡ ἀνωτέρω γνώμη τῶν χωρικῶν, οἵτινες ἀντὶ νὰ συμπτύξουν χωρία καὶ δὴ πλησίον τῶν ὁδῶν δικτύων, διεσπάρησαν ἔτι περισσότερον. Οἱ δὲ κρατοῦντες ἀρμόδιοι φαίνεται ὅτι δὲν ὑπέδρεξαν εἰς τοὺς χωρικοὺς τὸ πραγματικὸν συμφέρον καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς συσπειρώσεως, ποῦ δὲ περισσότερον δὲν ἐπειθιναίγκασαν αὐτοὺς πρὸς ἔνωσιν. Οὕτω τὸ ρητὸν «ἐν τῇ ἐνώσει ἡ ἰσχύς» διεδραχθῇ ἡ διασπορὰ, ἐξ ἧς ἡ ἀδυναμία. Καὶ σήμερον τὸ Κράτος εὐρίσκεται ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ ἱκανοποιήσῃ αὐτοὺς, ἰδίᾳ ἀπὸ ἀπόψεως ὁδῶν ἡλεκτρισμοῦ, ὑδρεύσεως καὶ πολιτισμοῦ. Τὸ κεχαραγμένον ὁδικὸν δίκτυον τῆς καθ' ἡμᾶς περιφερείας εἶναι πυκνότερον ὅσον εἰς ὀλίγας περιοχὰς τῆς ὑπαίθρου χώρας. Εἶναι γεγονὸς ὅτι εἶναι εἰσέτι ἡμιτελὲς ἀλλὰ καὶ ἂν τελειοποιηθῇ ὀλίγους θὰ ἐξυπηρετήσῃ, διὰ τὸν βασικὸν λόγον τῆς διασπορᾶς τῶν οἰκιῶν. Ὁ Λαῦρος πρὸ τῶν ποδῶν μας, προσφέρει ἀφειδῶς τὸ ἡλεκτρικὸν του ρεῦμα, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν ὁρεινῶν ἔλαβεν ἢ πρόκειται νὰ λάβῃ τὸ δῶρον τοῦτο, ὑπὸ τὰς κρατούσας συνθήκας. Καὶ τοῦτο λόγῳ τοῦ υπερβολικοῦ μήκους τοῦ ἀπαιτουμένου ἡλεκτρικοῦ δικτύου.

Οἱ καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἐνισχύσαντες ἢ ἀπλῶς ἀνεχθέντες τὴν ἀνωτέρω σκιαγραφηθεῖσαν κατάσταση, προσέφερον ἀρνητικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν

Πατρίδα. Ἔδει νὰ εἶχε διαφωτισθῇ ὁ λαὸς τῆς ὑπαίθρου, διὰ παντὶς μέσον, ἐπὶ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς ἐνώσεως καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ ἐπρωτίμα τὸ μεγαλύτερον καὶ διαρκὲς συμφέρον τοῦ χωρίου, ἀπὸ τὸ μικροσυμφέρον τῆς ἀγροικίας.

Ἐπληροφορήθημεν ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ο.Η.Ε. οἵτινες ἐπεσκέφθησαν τὴν ὁρεινὴν περιοχὴν, ἀπῆλθον δυσανεστήμενοι ἐκείθεν καὶ ἐχαρκτήρισαν τὴν διασπορὰν τῶν οἰκιῶν ὡς τὴν βασικὴν πληγὴν τοῦ τόπου τούτου.

Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαιωνίζεται ἐπ' ἀόριστον. Εἶναι ἀνάγκη νὰ τεθῇ, ἐπὶ τέλους, ἓν ἔρμα εἰς τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην καὶ αἱ ἀρχίον νὰ τίθεται ἀπὸ τοῦδε, μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐνισχύσεως τῶν Ἠνωμένων Ἑθνῶν. Ἐάν δὲν συμπτυχθῶσιν αἱ ἀγροικίαι εἰς χωρία δὲν λύεται τὸ πρόβλημα τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ οὐδὲν ζωτικὸν πρόβλημα λύεται. Οὐ γὰρ πρόοδος εἶναι δυνατόν νὰ εἰέλθῃ Οὐδεμία ζητήτησις χωρεῖ περὶ κοινωνικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν καὶ περὶ ἐπιτεγμάτων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην τῆς συμπτύξεως καὶ ὀργανώσεως τῶν χωρίων δέον νὰ στραφῇ ἀμέριστον καὶ ἰσχυρὸν τὸ ἐνδιαφέρον πάντων τῶν ἀρμοδίων καὶ ὑμῶν. Ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν Ἠνωμένων Ἑθνῶν εἰσθε Ὑμεῖς οἱ περισσότερον ἀρμόδιοι διὰ τὴν ἐξέυρεσιν τῶν μέσων καὶ τῶν ἐνδεδεδειγμένων λύσεων πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ. Ἡμεῖς ἐν τῷ πλινσίῳ τῆς ἀρμοδιότητός μας ἐκφυξίμεν ἤδη σταυροφορίαν, ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῶν ἀγροικῶν καὶ τῆς συμπήξεως μικρῶν χωρίων, καὶ πιστεύομεν ὅτι εὐρίσκομεν πυντοῦ κατανόησιν. Ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῶμεν, διαρκῶς ἐπισημαίνομεν τὰ παντοῖα κατὰ τῆς διασπορᾶς καὶ διακηρύττομεν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐνώσεως καὶ τῆς ἰσχύος. Ἐντολὴ μας οἱ διδασκαλοὶ διαφωτίζουν τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς χωρικοὺς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Χωρὶς ἀμφιβολίαν (διότι δὲν προσφέρομεν νέον τι) παντοῦ δέχονται τὰς ἀπόψεις μας εὐχαρίστως. Ἀλλ' αἰτιῶνται τοὺς προγόνους αὐτῶν, οἵτινες ἐδημιούργησαν τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ οὕτως αὐτοὶ εὐρίσκονται πρὸ τετελεσμένου. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι καὶ αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ τ' αὐτὰ θὰ αἰτιῶνται, διὰ τοὺς σήμερον ἐπιζητῶντας καὶ οὕτως ἀρχίζει παρὰ τοῖς χωρικοῖς νὰ δημιουργῇται ἡ ἀδυσώπητος ἀνάγκη τῆς λύσεως τοῦ βασικοῦ τούτου προβλήματος. Δὲν λείπουν βεβαίως καὶ οἱ ἐμμένοντες, οἱ ἀρνούμενοι, οἱ μὴ θέλοντες ν' ἀκούσωσι, οἱ ἀτίθιστοι, οἱ αὐταρχικοὶ καὶ αὐθαίρετοι. Αὐτοὺς πρέπει νὰ τοὺς ἀγνοήσωμεν.

Τὸ καθ' ἡμᾶς ὁ κυριώτερος σκοπὸς μας εἶναι νὰ προετοιμάσωμεν ψυχικῶς τοὺς χωρικοὺς ὥστε ἐν εὐθέτω χρόνῳ νὰ δεχθῶσιν ἀγιαμαρτυρήτως τὴν ἀνωθεν ἀρωγὴν καὶ νὰ μὴ συμβῇ ὅτι συνέβη εἰς Ἀμμότοπον, (ὡς γνωστὸν ἡ ὁδὸς Ἀρτης - Νησίστης εἶχε τὴν φυσικωτάτην διέλευσίν της ἐκ τοῦ αὐχένος τοῦ ὄρους Ξηροβουνίου, ἐνθα τὸ χωρίον Ἀμμότοπος. Οἱ κάτοικοι φωνισκοῦντες, ἐδίωξαν τὸν ἐντεταλμένον διὰ τὴν χάραξιν καὶ δὲν ἐπέτρεψαν νὰ διέλθῃ, διὰ τοῦ χωρίου των ἡ ὁδός, διὰ τὸν φόβον τῶν μελλόντων καταστροφῶν, ἐκ τῆς διελεύσεως τῶν

Η ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΜΑΣ

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητού Παιδαγωγικών

Γνωστόν τυγχάνει ὅτι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως ἐκ-
παιδευτηρίων, παρ' ἡμῖν σκοποῦντων τὴν ἐπαγ-
γελματικὴν προετοιμασίαν ἔργατῶν τῆς παι-
δείας, ἐθεωρήθη πάντοτε ὡς ἀπαραίτητον προ-
σάρτημα ἐν ἡ πλείονα σχολεῖται, καλούμενα πρό-
τυπα ἢ πειραματικά κατὰ βαθμίδας.

Οἱ προσεχέστατοι σκοποὶ τῶν τοιούτων σχο-
λείων δύνανται νὰ συνοψισθοῦν, ὡς ἀκολου-
θῶς : νὰ παρέχουν τὰς ἀρίστας δυνατὰς παι-
δευτικὰς εὐκαιρίας διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς ὑπάρ-
χοντας μαθητὰς· νὰ ἐξασφαλίζουν πλήρη πρα-
κτικὴν ἀσκήσιν εἰς τὴν ἐδασκαλίαν καὶ γενικώ-
τερον εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν προετοιμασίαν
τῶν μελλόντων διδασκάλων· νὰ ἀποτελοῦν κέν-
τρον ἐπιδείξεως καὶ ἐφαρμογῆς νεοφανῶν ζητη-
μάτων πρακτικῆς· νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς κέν-
τρα ἐρευνῶν πρὸς ἐπαλήθευσιν θεωρητικῶν ἀπό-
ψεων τῆς παιδαγωγικῆς καὶ πρὸς ἀνακάλυψιν
ἀρχῶν περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ
τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ.

Ἡ διδακτικὴ ἀσκήσις τῶν σπουδαστῶν, βά-
σει τῶν παραδεγεμένων ἀρχῶν, ἀποτελεῖ
ἀναμφιβόλως τὸν πρωτεύοντα αὐτῶν σκοπὸν
(εὐκαιρίαι πρὸς παρατήρησιν διδασκαλιῶν τοῦ
διδάσκοντος ἢ ἄλλων ἐμπείρων προσώπων δι-
εξαγωγή τοιούτων διδασκαλιῶν ὑπὸ τῶν ἰδίων
σπουδαστῶν, παρακολουθουμένων καὶ ἐλεγχο-
μένων μετὰ ταῦτα) εἶναι ὁμῶς φανερόν, ὅτι με-
ταξὺ τοῦ πρωτεύοντος καὶ τῶν οἰονεὶ δευτε-
ρευόντων σκοπῶν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μίαι τις ἐ-
ξισορρόπησης, πρᾶγμα νόμος ἀδύνατον, ἐν οἷ-
σι τοῦλάχιστον πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευ-
ναν, ἥτις καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῆς κειμένης
νομοθεσίας, θεωρούσης τὰ πρότυπα σχολεῖα
ἀποκλειστικῶς σχολεῖα ἐφαρμογῶν καὶ ἀσκή-
σεων· ἐλλείψεως χρήματος καὶ μέσων ἔνεκεν ἡ
δυναμὶς ἐρεῦνης· ὁμοίως ἔνεκεν τῆς μὴ συναι-
νέσεως τῶν γονέων, διὰ τὴν χρησιμοποιήσιν
τῶν τέκνων τῶν ὡς ὑποκειμένων ἐρεῦνης καὶ
τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς εἰδικευμένου προσωπί-
κου. Οὐδεὶς παρὰ ταῦτα δύναται νὰ θέσῃ ἐν
ἀμφιβόλῳ τὴν σημασίαν τῆς ἐξευρέσεως νόμων

αὐτοκινήτων. Ἐπέτυχον ἁρμοδίως νὰ μετακινήσωσι
βορείωτερον τὴν ὁδὸν καὶ ἐδαπανήθησαν οὕτω ἑκα-
τοντάδες χιλιάδων δραχμῶν δι' ἐκβροχισμοῦς καὶ
νῦν μεταμεληθέντες ἰκετεύουσι νέαν χάραξιν τῆς ὁδοῦ,
διὰ τοῦ χωρίου τῶν).

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἀνεγέρσεις νέων διδασκηρίων
συνεχίζονται. Ἡ ὑπόθεσις ἡμῶν ἐπιθυμεῖ νὰ πλη-
ροφορηθῇ ἐὰν θὰ συντελεσθῇ συντόμως ἡ υἱοθετη-
θεῖσα οἰκονομικὴ ἀνασυγκρότησις τῆς Ἡπείρου,
ὅποτε θὰ πρέπει νὰ περιορισθῇ ἡ ἀνεγέρσις διδασκη-
ρίων ἢ θὰ βραδύνῃ αὕτη καὶ συνεπῶς δέον νὰ συ-
νχισθῇ ὁ ρυθμὸς τῆς ἀνεγέρσεως τούτων.

ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῶν προτύπων
σχολείων, ἂν καὶ ἡ ἐν μόνοις τοῖς προτύποις
μεμονωμένη ἐρευνα εἶναι ἀνευ πολλῆς σημα-
σίας, διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ συμπεράσματα θὰ
ἦσαν περιορισμένης ἰσχύος, ἀφοῦ δὲν θὰ ἀντι-
προσώπευον τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς
χώρας· τὸ μειονέκτημα τῆς μεμονωμένης ἐρεῦ-
νης δύνανται, ἐν τούτοις, νὰ ἐξουδετερωθῇ διὰ
τῆς καθιερώσεως κεντρικῆς συντονιστικῆς ὑπὴ-
ρεσίας ἐρεῦνης ὑπαγομένης εἰς τὴν διεύθυνσιν
μελετῶν ἢ εἰς τὴν συσταθεσομένην Διεύθυνσιν
Ἀκαδημιῶν καὶ λοιπῶν συγγενῶν ἀνωτάτων
σχολῶν, παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Παιδείας, τῆς ὁ-
ποίας σκοπὸς θὰ εἶναι ἡ ταυτόχρονος ἐρευνα
ὑπὸ τῶν δισφόρων διαμερισμάτων τῆς χώρας,
ἐπὶ τῶν αὐτῶν προβλημάτων, διὰ τῶν αὐτῶν
μέσων, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ποιότητος καὶ ποσότητος
ὑποκειμένων· ὁμοίως περαιτέρω σκοπὸς τῆς
τοιούτου εἵδους Διευθύνσεως θὰ ἦτο ἡ ἐκ τῶν
περιφερειῶν συγκέντρωσις ὀλίκοι, κατάταξις,
διόρθωσις καὶ συσχέτισις αὐτοῦ. Οὕτω μετ' ἐ-
πανειλημμένην ὁμοίαν ἐρευναν καὶ ἐπαλήθευσιν
τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς θὰ κατελήγομεν εἰς
ἀσφαλῆ συμπεράσματα ἀξιοπύστου γενικῆς διὰ
τὸν μέσον ἑλληνόπαιδα ἰσχύος, προϋποτιθεμέ-
νου ὅτι τηροῦνται ὀρισμένοι ἀπαιτήσεις ἥτοι :
ἀνάλογος χρόνος μετὰ τῆς συλλήψεως μίαις
ἰδέας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς· ἀναμονὴ ἐμφα-
νίσεως ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ μεταβολῶν διαγωγῆς
τῶν ἐρευνωμένων παιδῶν, πρὸς συλλογὴν δε-
δομένων σχετικῶν μετὰ τὴν ἐν θέματι μεταβολὴν,
κρατουμένων τῶν ἄλλων παραγόντων ἀμετα-
βλήτων κατὰ τὸ δυνατόν· σημειωτέον ὅτι καὶ
ἂν τηρηθοῦν αἱ ἀνω προϋποθέσεις, τὰ συμπε-
ράσματα θὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνταποκρίνων-
ται ἀπολύτως πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐμπνεύ-
σεως, ἐξ ἧς προήλθεν ἡ ἐρευνα, διότι εἰς τὰ
κριτήρια ἐρεῦνης παρεμβάλλονται πάντοτε αἱ
ἀτομικαὶ διαφοραὶ τῶν ἐρευνωμένων ὑποκειμέ-
νων· συσκοτιζοῦσαι τὰς στατιστικὰς γενικεύ-
σεις, αἵτινες στηρίζονται ἐπὶ τάσεων μέσου
δρου.

Εἶναι δυνατόν ἀκόμη, δταν διεξάγονται
ταυτόχρονοι συσχετισμένοι ἐρευναι, τὰ εὐρή-
ματα τῆς μίαις νὰ ἀποτελέσουν βάσιν συγκριτι-
κῆς παραβολῆς πρὸς τὰ εὐρήματα ἄλλης ἐρεῦ-
νης συγγενοῦς μετὰ τὴν πρώτην· ἐπιστημονικὴ
πρόοδος δὲν εἶναι πολλάκις, εἰ μὴ ἀθροισμα
συγγενῶν εὐρημάτων π.χ. εἰς ἐρευνῆς ἀνα-
λαμβάνει νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ μέσον τῆς συν-
εντεύξεως καὶ ἐπανασυνεντεύξεως, διὰ νὰ δια-
κριβώσῃ τὴν ἀδύνησιν ἢ ἐλάττωσιν τῶν συναι-
σθημάτων μίαις χρονικῆς περιόδου ἐν σχέσει
πρὸς τὴν συνολικὴν ἀδύνησιν τοῦ παιδὸς κατα-
λήγων εἰς ἐπαλήθευσιν τῆς τεθείσης ὑποθέσεως

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ CUISENAIRE

(ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ διδασκαλία τῆς ἀριθμητικῆς παρουσιάζει πολ-
λές δυσκολίες διότι ὁ «ἀριθμὸς» εἶναι μία ἀφαίρε-
σις. Διὰ νὰ γίνῃ κατανόητος ὁ «ἀριθμὸς» ἀπὸ τὰ
παιδιὰ τῶν 5—6 χρόνων καὶ ἄνω πρέπει νὰ γίνῃ
χρήσις συγκεκριμένων μέσων.

Πολλοὶ παιδαγωγοὶ ἐπροσπάθησαν νὰ εὗρουν
ἕνα ἀπλοῦν τρόπον διδασκαλίας τῶν ἀριθμητικῶν
πράξεων εἰς τὰ παιδιὰ, διὰ τῆς χρήσεως συγκεκριμέ-
νων μέσων ὡς : βώλων, χανδρῶν, ξυλαρίων κλπ. Με-
ρικοὶ μετεχειρίσθησαν τὰ χρώματα : χρωματιστοὺς

βάσει τῶν ὑπαρχόντων δεδομένων. Ἐάν παραλ-
λήλως ὑπάρχουν ἐξ ἄλλης ἐρεύνης δεδομένα
π.χ. σχετικὰ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν προσωπικῶν σχέ-
σεων τῶν παιδῶν ὡς μελῶν τῆς ομάδος, εἶναι
δυνατὸν νὰ συσχετισθοῦν τὰ δεδομένα τῆς συν-
αισθηματικῆς κατὰστάσεως πρὸς τὴν κοινωνι-
κὴν κατὰστασιν τῶν παιδῶν, ἡ κοινωνικότης,
ἐν συνεχείᾳ, δύναται νὰ συσχετισθῇ πρὸς τὴν
συνολικὴν ἀνάπτυξιν.

Τὸ πρότυπον σχολεῖον εὕρισκόμενον εἰς σγέ-
σιν ἐξαρτήσεως πρὸς τὸ Ἰδρυμα τῆς Παιδαγω-
γικῆς Ἀκαδημίας παίζει ἰδιόζοντα ρόλον εἰς
τὴν ἔρευναν, ὡς ἐκ τοῦ ὅτι δύναται νὰ μεταφέ-
ρεται ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία εἰς τὴν πράξιν
καὶ ἀντιστρόφως νὰ ὠφεληθῇ αὕτη ἐκ τῆς δι-
δακτικῆς πρακτικῆς ἡ ἀξία τῆς συσχέτισεως
ταύτης μεταξὺ θεωρητικῆς διδασκαλίας καὶ πρα-
κτικῆς ἐφαρμογῆς αὐξάνεται, ὅταν μετέχουν
αὐτῶν πρόσωπα ἐνδιαφερόμενα διὰ τὰ ζητήμα-
τα τῆς ἐρεύνης, τῆς ἐφαρμογῆς καὶ τῆς διαπαι-
δαγωγήσεως, ὡς εἶναι οἱ διδάσκοντες καθηγη-
ταὶ καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς σπουδασταί.

Ἡ ἀξία ὡς καὶ ἡ σημασία τῆς διαθέσεως
χρηματικῶν πιστώσεων διὰ τὴν ἔρευναν εἶναι
φανερὰ, διότι ἡ παιδεία ἀποτελεῖ μίαν τῶν θε-
μελιωδῶν λειτουργιῶν τοῦ κράτους : Θέματα
σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν λειτουργίαν τῶν σχολεί-
ων καὶ ἐμπίπτοντα εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευ-
ναν δύναται νὰ εἶναι : Ἡ κοινωνικὴ συγκρό-
τησις τῶν τάξεων ἐν σχέσει μὲ τὸν μορφωτέον
τύπου πολίτου· αἱ προσωπικαὶ σχέσεις εἰς τὸ
σχολεῖον εἶναι βασικαὶ διὰ τὴν μετέπειτα κοι-
νωνικὴν ὀργάνωσιν καὶ ἔχουν ἀνάγκην ἰδιαιτέ-
ρας ἐρεύνης. Ἡ ἔρευνα ὡς πρὸς τοὺς τύπους
τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πρακτικῆς τῆς ὕγει-
νης ζωῆς εἰς τὰ σχολεῖα, ἥτις ἀναμένεται νὰ
μεταβάλλῃ τὴν ζωὴν τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοι-
νότητος, ἔχει ἀνάγκην ἐπεκτάσεως ἔρευνα εἰς
τὸν τομέα τῆς ψυχικῆς ὑγείας ἐλλείπει ἐντελῶς,
ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς δυνατότητος
ἀνακαλύψεως παιδῶν, ἐχόντων ἀνάγκην εἰδι-
κῆς μεταχειρίσεως, μέθοδοι προβολῆς καὶ ἐκ-
φραστικαὶ θεραπείαι, ἔχουν ἀνάγκην ἐλέγχου
καὶ ἐπαληθεύσεως, ὑπὸ ἐργαστηριακῆς σχολι-

ὑπὸ ΔΗΜ. ΚΑΡΑΤΖΙΝΑ, Διδασκάλου
καὶ Dr T. RENSCHAW τῆς Παιδαγωγικῆς
Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου

κύκλους ἢ δακτυλίου, διὰ νὰ δώσουν μίαν ὀλικὴν
ἰδέαν ἀριθμοῦ.

Ὁ G. Cuisenaire, Βέλγος παιδαγωγός, ἐγνώρι-
ζε τὴν χρῆσιν τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν χρωμάτων
εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀριθμητικῆς, συνεδύασε
αὐτὰ καὶ ἐδημιούργησεν ἕνα τρισδιάστατον ἐγχρω-
μον ὕλικόν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀριθμητικῆς
εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον.

Τὸ ὕλικόν τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντικείμενα

κᾶς συνθήκας· οὐδεμία δὲ πρακτικῶς ἐλεγχόμε-
νη ἔρευνα ἐγίνεν ἢ γίνεται, ἐπὶ τοῦ ἐάν πᾶς τις
γνωρίζῃ ἀρκετὰ, ὡς πρὸς τὴν πρόληψιν μελ-
λοντικῆς ἐγκληματικότητος ἐνὸς ὑπόπτου παι-
δός· ἐν σχέσει, ἐξ ἄλλου, μὲ τὴν παιδικὴν ἀτα-
ξίαν γνωρίζομεν ὅτι τὸ παιδί, ποῦ ἀποτυγχάνει
εἰς τὸ σχολεῖον, εἶναι ἀτυχὲς καὶ ἀναπτύσσει
τρόπους καταστρεπτικῆς διαγωγῆς· δὲν γνωρί-
ζομεν δέ, βάσει ἐρεύνης, ἐάν μέρος τῆς προλή-
ψεως τῆς ἀποτυχίας εὐρίσκεται καὶ εἰς ποῖον
ποσοστὸν εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ σχολείου.
Προβλήματα τέλος, ἀναπτύξεως, διατροφῆς,
ἀτομικῶν διαφορῶν, κληρονομικότητος κλπ. δύ-
νανται ἀσφαλῶς, νὰ μελετηθοῦν εἰς τὰ παιδα-
γωγικὰ ἱδρύματα, ἐξασφαλιζομένων τῶν συν-
θηκῶν συνεχείας τῆς ἐρεύνης.

Ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία, ἥτις θὰ ὀργανώσῃ τὴν
ὅλην παιδαγωγικὴν ἔρευναν εἰς τὰ διάφορα ἐκ-
παιδευτικὰ ἱδρύματα, ὅπου εὐρίσκονται προσ-
ηρημένα πρότυπα σχολεῖα, εἶναι περιττόν νὰ
τονίσωμεν ὅτι πρέπει νὰ συγκροτηθῇ ἐξ εἰδι-
κευμένου προσωπικοῦ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ὅπερ
νὰ διαγράψῃ μίαν προοπτικὴν ἐπὶ τοῦ πῶς πρέ-
πει νὰ εἶναι καὶ πῶς δύναται νὰ εἶναι τὰ πρά-
γματα· εἰδικευμένου προσωπικοῦ εἰς τὴν κοινω-
νιολογίαν, ποῦ θὰ προσδιορίζῃ τὸν τύπον τῆς
κοινωνίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας θέλουσι ζῆσιν καὶ
διὰ τὴν ὁποίαν οἱ μαθηταὶ ἀναπτύσσονται καὶ
καλοῦνται νὰ δημιουργήσουν· εἰδικευμένου προ-
σωπικοῦ εἰς τὴν βιο-ψυχολογίαν διὰ νὰ καθο-
ρίζῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν θὰ χρησιμοποιοῦνται
αἱ ἐμπειρίαι διὰ τὸ πρόγραμμα καὶ ποῖαι ἐμ-
πειρίαι δεόν νὰ περιλαμβάνωνται, διὰ τὴν ἱκα-
νοποίησιν τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν τῶν ἰδιαιτέ-
ρων ἀ-αγκῶν καὶ ἐλατηρίων τοῦ παιδός. Οὕτω
μεταξὺ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πρακτικῆς θὰ
ὑπάρχῃ ἀμοιβαία σχέσις, ἥτοι τῆς ἐπιστήμης
προσδιορίζουσης τὴν ὀρθὴν πρακτικὴν καὶ τῆς
πρακτικῆς ὑποδεικνυούσης προβλήματα πρὸς
λύσιν. Τοιοῦτου εἶδους ὀργανωμένη ἔρευνα ἀπο-
τελεῖ δι' ἡμᾶς ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν διὰ τὴν
ἐπιστημονικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν προετοιμα-
σίαν τῶν μελλόντων διδασκάλων.

και σχηματικές παραστάσεις.

Α' Τα αντικείμενα είναι 241 χρωματιστοί ράβδοι έγκαρσίας τομείς ενός τετραγ. εκατοστομέτρου και μήκους από 1 μέχρι 10 εκατοστομέτρων. Υπάρχει σχέσις μήκους και σχέσις χρώματος μεταξύ των ράβδων και σχηματίζουν «οικογένειες».

α) Οικογένεια του ξυθροῦ

κόκκινο	2 εκμ.	ράβδοι	50
βαθύ κόκκινο	4 εκμ.	ράβδοι	25
καφέ	8 εκμ.	ράβδοι	12

β) Οικογένεια του κυανού

ανοιχτό πράσινο	3 εκμ.	ράβδοι	33
βαθύ πράσινο	6 εκμ.	ράβδοι	15
κυανού	9 εκμ.	ράβδοι	11

γ) Οικογένεια του κιτρίνου

κίτρινο	5 εκμ.	ράβδοι	20
πορτοκαλλί	10 εκμ.	ράβδοι	10

δ) μαύρο 7 εκμ. ράβδοι 14

ε) λευκό 1 εκμ. ράβδοι 50

Β' Οι σχηματικές παραστάσεις είναι :

α) Μία κάρτα περιλαμβάνουσα τον Πυθαγόρειον πίνακα δλόκληρον, 37 πολλαπλασιασμούς συμβολικώς διὰ χρωμάτων.

β) Τρεῖς μικρότερες κάρτες περιλαμβάνουνσαι τμήματα του Πυθαγορείου πίνακος κατὰ διαφορετικήν σειράν.

γ) Τριάντα ἑπτὰ μικρὲς κάρτες πού ἡ κάθε μία περιλαμβάνει ἕνα πολλαπλασιασμόν συμβολικώς διὰ χρωμάτων.

δ) Τριάντα ἑπτὰ μικροὶ δίσκοι με τυπωμένον δι' ἀριθμῶν τὸ γινόμενον τῶν ἀνωτέρων 37 πολλαπλασιασμῶν.

Σημειώσεις : Περισσότερες πληροφορίες δύνανται οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ λάβουν ἀπὸ τὸ βιβλίον τῶν κ.κ. G. Cuisenaire καὶ G. Cattegno «Numbers in colour» Heinemann, London.

Ἡ κατωτέρω μελέτη ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Σκωτικήν Παιδευαγωγικήν ἐφημερίδα «The Scottish Educational Journal» edineurh εἰς τρεῖς συνεχείας. ἀρ. φύλλων : 38, τῆς 14ης Σεπτεμβρίου 1958, 39 τῆς 26ης Σεπτεμβρίου 1958 καὶ 40 τῆς 2ης Ὀκτωβρίου 1958. Εἰς τὸν ἐκδότην τῆς ἀνωτέρω ἐφημερίδος κ. R. Thomasson καὶ τὸν ἕτερον τῶν συγγραφέων Dr. T. Renshaw οἱ ὅποιοι προθύμως παρεχώρησαν τὴν ἀδειαν τῆς μεταφράσεως καὶ δημοσιεύσεως τῆς μελέτης ταύτης, εἰς τὸ «Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκάλου», ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας.

Ἡ κατωτέρω μελέτη περιλαμβάνει α) ἓν ἐρωτηματολόγιον τὸ ὁποῖον συνετάγη καὶ ἀπεστάλη εἰς δεκάδας διδασκάλων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἵνα γνωρίσουν τὰς ἀπόψεις τῶν περὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ ἐποπτικοῦ ὕλικου Cuisenaire ἐν τῇ πράξει, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀριθμητικῆς καὶ β) ἓν πείραμα πρὸς ἐλέγχον τῆς ἀποτελεσματικότητος τοῦ ὕλικου Cuisenaire.

Αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὰς ἐρωτήσεις αἱ ὁποῖαι ἐκτίθενται κατωτέρω ἐδόθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1958 ὑπὸ τοσσοῦτάκοντα διδασκάλων, οἱ ὅποιοι ἤρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ ὕλικον Cuisenaire κατὰ

τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολ. ἔτους 1957—1958 εἰς τὴν Α' τάξιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων τῆς περιοχῆς Ἑδιμβούργου (Σκωτίας).

ΜΕΡΟΣ I.

Τὸ μέρος τοῦτο περιλαμβάνει σειράν ἑξ ὀκτὼ ἐρωτήσεων δι' ἑκάστην τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖται μονολεκτική ἀπάντησις : «ναί», «ὄχι» κλπ.

α). Νομίζετε ὅτι διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὕλικου Cuisenaire ἔχετε ἐπιτύχει καλλίτερα ἀποτελέσματα (μέχρι τοῦδε) ἀπ' ὅτι θὰ εἴχατε ἐπιτύχει εἰς τὸ ἴδιον χρονικὸν διάστημα χωρὶς τὸ ὕλικόν ;

Ἀπαντήσεις : Ναί. Ὁχι. Ὁχι βέβαιος. Οὐδ. ἀπ. Σύνολ. Ἀριθμ. 27 4 8 1 40

1. Μὰ διδασκάλισσα προσέθεσεν : «ἐκτὸς τῶν βραδυνῶν παιδιῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἀποτελέσματα (ἐὰν ὑπάρχουν) εἶναι ἀστάθμητα». 2. Τρεῖς διδάσκαλοι εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἔκριναν ὅτι ἦτο «πολὺ ἔνωρὶς νὰ κάμουν ὀρθὴν σύγκρισιν» καὶ ἕνας προσέθεσε τὴν ἐπεξήγησιν ὅτι «δύο ἔτη θὰ ἦσαν τὸ ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται διὰ νὰ δοθῇ ἀκριβὴς γνώμη». 3. Ἐδῶ ἡ διδασκάλισσα ἐπεξήγησεν ὅτι ἦτο τὸ πρῶτον τῆς ἔτος διδασκαλίας εἰς τὴν πρώτην τάξιν καὶ ὅτι τὸ ὕλικόν ἔφθασεν ἀργὰ τὸ φθινόπωρον.

β). Νομίζετε ὅτι μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ ὕλικου οἱ μαθηταὶ τείνουν νὰ ἀπογοητεύωνται ὀλιγότερον παρὰ πρότερον ;

Ἀπαντήσεις : Ναί Ὁχι Ὁχι βέβαιος Ἄλλη ἀπ. Οὐδ. ἀπ. Σύνολ. Ἀριθ. 31 0 3 2 1 40

4. Καὶ οἱ δύο διδάσκαλοι ἀπήντησαν ὅτι δὲν εἴχαν γνωρίσει παιδιὰ πού ἀπεγοητεύθησαν εἰς τὰ πρῶτα στάδια.

5. Βλέπει σημ. 3.

γ) Ὁ Schonel εἰς τὸ βιβλίον του «Διάνοσις καὶ Θεραπευτικὴ Διδασκαλία εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν» σελ. 12 ἀναφέρει : «Τὸ μέγιστον τῆς δυσκολίας εἰς τὴν ἀριθμητικὴν προέρχεται ἐκ τοῦ λόγου ὅτι σπεύδμεν μετὰ τοὺς μαθητὰς τόσο πολὺ κατὰ τὰ πρῶτα στάδια» Νομίζετε ὅτι μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ ὕλικου Cuisenaire εἶναι δυνατόν νὰ προχωρήσετε σταθερῶς καὶ ταχέως κατὰ τὰ πρῶτα στάδια ;

Ἀπαντήσεις : Ναί Ὁχι Ὁχι βέβαιος Ἄλλη ἀπ. Οὐδ. ἀπ. Σύνολ. Ἀριθ. 24 4 9 2 1 40

6. Μὰ ἀπάντησις περιελάμβανε καὶ «... ἄλλ' ὄχι μετὰ τοὺς βροδυνόοντας μαθητὰς», μὲ ἄλλη «... ἄλλ' ὄχι βέβαιος διὰ τὰ βροδύνοντα παιδιὰ...» 7. Ἄλλη ἀπάντησις ἔδωσεν ἔμφασιν εἰς τὸ σημεῖον : «...εἰδικῶς μετὰ βροδύνοντα παιδιὰ» 8. Ἐνας διδάσκαλος προσέθεσεν «... μερικὰ παιδιὰ δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ μεταπηδήσουν ταχέως καὶ εὐκόλως ἀπὸ τὴν προφορικὴν εἰς τὴν γραπτὴν ἐργασίαν». 9. Ἄλλη ἀπάντησις : «Δυνατὸν νὰ προχωρήσωμεν σταθερῶς ἄλλ' ὄχι ταχέως» ἦτο ἡ ἀπάντησις ἡ ὁποία ἐδόθη ἀπὸ ἕνα διδάσκαλον καὶ ὁ ἄλλος εἶπεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ «Ναί» διὰ τὸ κορυφαῖον 1/2 τῆς τάξεως. 10. Βλέπε σημείωσιν 3.

δ). Βλέποντες ἔμπρὸς (προβλέποντες) θὰ ἐλέγατε ὅτι δι' ἄρκετους ἀπὸ τοὺς μαθητὰς :

1). Ἡ δεξιότης εἰς τὴν προσέθεσιν δύναται ταχύ-

τερον καὶ εὐκολώτερον νὰ ἀναπτυχθῇ διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὕλικου;

II). Ἡ δεξιότης εἰς τὴν ἀφαίρεσιν δύναται ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον νὰ ἀναπτυχθῇ διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὕλικου;

III). Οἱ πίνακες τοῦ πολλαπλασιασμοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ διδαχθοῦν ἀποτελεσματικώτερον εἰς βραχὺ χρόνῳ διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὕλικου;

Ἀπαντήσεις :

	Ναί	Ὁχι	Ὁχι βέβαιος	Οὐδ. ἀπ.	Ἄλλη ἀπ.	Σύν.
I) 37	0	3 ¹¹	0	0	0	40
II) 31	1	6	1	2 ¹²	0	40
III) 26	0	4	10 ¹⁰	0	0	40

11. Ἐνας διδάσκαλος προσέθεσεν : «Ναί ὅσον ἀφορᾷ τοὺς καλλιτέρους μαθητάς». 12. Ἐνας ἄλλος ἐνόμιζε ὅτι «ἦτο πολὺ ἐνωρίς νὰ εἴπῃ» καὶ ἄλλος «ἦτι τὰ βραδύνοια παιδιὰ παρουσιάζουν δυσκολίες ἀκόμη ὅταν ἐργάζονται μὲ τὰς ράβδους. (δηλ. γράμματα καὶ μεγέθη) ὅπως θὰ συνέβαινε μὲ τὴν χρῆσιν ἄλλου ὕλικου π.χ. σφαιριδίων». 13. Ἐνας διδάσκαλος ἐνόμιζεν ὅτι «ἦτο πολὺ ἐνωρίς νὰ εἴπῃ», καὶ ἦτο ἐν φύλλῳ χωρὶς νὰ φαίνεται καθαρὰ ἡ ἀπάντησις.

ε) Νομίζετε ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ παρουσιασθῇ δυσκολία εἰς τὸ νὰ ἀποχωρήσουν τοὺς μαθητάς ἀπὸ τῆς χρῆσιν τοῦ ὕλικου;

Ἀπαντήσεις :	Ναί	Ὁχι	Οὐδεμία ἀπάντ.	Σύνολον
Ἀριθμὸς	5 ¹⁴	31 ²⁵	4	40

14. Ἐνας διδάσκαλος νομίζει ὅτι «ἀνώριμα παιδιὰ θὰ ἔχουν προσκόλλησιν εἰς τὸ ὕλικόν». 15. Ἄλλος εἶπε «... ὅχι γενικῶς».

στ) Ἀφ' οὗτο το ὕλικόν Cuisenaire εἰσῆχθη ἔχετε τὴν τάσιν νὰ ἀφιερώνετε περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον χρόνον εἰς τὴν ἀριθμητικὴν παρ' ὅτι ἦτο πρὶν ἀφιερωμένος εἰς τὸ μάθημα;

Ἀπάντησις :

Ὁλ. περισ.	Τὸ ἴδιο.	Ὁλ. ὀλιγ.	Ἄλλη ἀπ.	Οὐδ. ἀπ.	Σύν.
Ἀρ. 10 ¹⁶	25	2 ¹⁷	2 ¹⁸	2	41 ¹⁹

16. Ἐνας διδάσκαλος προσέθεσεν «...ἐξ αἰτίας τῆς προθυμίας τῶν παιδιῶν νὰ κάμουν περισσότερα». Ἄλλος προσέθεσε «... διότι τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὸ ὕλικόν δὲν ἐλαττώνεται εὐκόλως». 17. Ἐνας ἄλλος εἶπε : «Ἄν καὶ ἡ ὥρα τῆς διδασκαλίας δυνατόν νὰ εἶναι βραχυτέρα. ἡ πλήρης διδακτικὴ ὥρα τῆς ἀριθμητικῆς χρησιμοποιεῖται». 18. Δύο διδάσκαλοι εἶπον : «... ὀλίγον περισσότερον κατ' ἀρχὰς ἀλλὰ τώρα τὸ ἴδιο...». 19. Ἐνα σχολεῖο ἔδωσεν ἀπαντήσεις ἀπὸ δύο τάξεις.

ζ) Μὲ ἐλαφρῶς ὀλιγώτερον χρόνον ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καθ' ἑκάστην, νομίζετε ὅτι θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχωμεν ἀποτελέσματα τοῦλάχιστον τόσον καλὰ ὅσον πρότερον κατὰ τὸν χρόνον ὅταν τὰ παιδιὰ ἀφήνουν τὴν Βαν τάξιν τοῦ Δημοτικού;

Ἀπαντήσεις :	Ναί	Ὁχι	Ὁχι βέβαιος	Οὐδ. ἀπάντ.	Σύν.
Ἀριθμὸς	18	5	15	2	40

η) Ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξοικονομηθῇ χρόνος διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὕλικου Cuisenaire, νομίζετε ὅτι αὐτὸς ὁ χρόνος θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπωφελέστατα διὰ τῆς προσπαθείας νὰ ἀνυψώ-

σετε τὰς ἐπιδόσεις (ἐπίπεδον ἐπιτευγμάτων) εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ σύνθεσιν;

Ἀπαντήσεις :

Ναί	Ὁχι	Ὁχι βέβαιος	Ἄλλη ἀπ.	Οὐδ. ἀπάντ.	Σύν.
Ἀριθ. 18	8 ²⁰	1	2 ²¹	2	40

20. Ἐνας διδάσκαλος νομίζει ὅτι : «ὁ ἐπὶ πλέον χρόνος θὰ ἐδαπανᾷτο καλῶς ἐὰν τὰ παιδιὰ ἀφήνοντο νὰ ἔχουν πρακτικὴν ἐξάσκησιν εἰς τὴν χρῆσιν διαφόρων μέτρων καὶ σταθμῶν : κλιμάκων, μέτρων τῶν ὑγρῶν κλπ.». 21. Ἐνας διδάσκαλος νομίζει ὅτι ὁ (πλεονάζων) χρόνος ἦτο δυνατόν νὰ δαπανηθῇ ἀριστα «εἰς τὸ νὰ μάθουν τὴν γλῶσσαν τῆς ἀριθμητικῆς», ἄλλος εἶπε : «ἀνάγνωσις ὅχι, σύνθεσις ναί».

ΜΕΡΟΣ II.

Τὸ μέρος τοῦτο περιλαμβάνει σειρὰν ἐκ 14 ἐρωτήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν ἐκτεταμένην ἀπάντησιν καὶ ὅχι ἀπλῶς «ναί» ἢ «ὄχι» κ.λ.π.

θ) Πόσος χρόνος νομίζετε ὅτι εἶναι ἀρκετὸς νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὰ παιδιὰ, ἐν τῷ συνόλῳ, διὰ νὰ ἀνιχνεύσουν τὸ ὕλικόν χωρὶς βοήθειαν; Παρακαλοῦμεν ἐκθέσατε δι' ὀλίγων πόσες διδακτικὲς ὥρες ἡ μέρη τούτων νομίζετε ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ δαπανηθοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Εἶναι γενικῶς καλλίτερον νὰ δίδεται χρόνος πρὸς ἐξερεύνησιν κατὰ τὸ τέλος ἢ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς διδακτικῆς ὥρας;

Τριάντα ἐπτὰ διδάσκαλοι ἀπήντησαν εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν. Μικρὰ πλειοψηφία νομίζει ὅτι εἶναι καλλίτερον νὰ δίδονται 5—10 λεπτὰ τῆς ὥρας δι' ἐξερεύνησιν κατὰ τὸ τέλος τῆς διδακτικῆς ὥρας παρὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν. Ἀφ' ἑτέρου ἀρκετοὶ διδάσκαλοι νομίζουν ὅτι, ὅταν ὁ χρόνος δίδεται μόνον κατὰ τὸ τέλος τῆς διδακτικῆς ὥρας, οἱ μαθηταὶ τείνουν εἰς τὸ νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ κάμνουν ὅτι ἔχουν διδαχθῇ καὶ οὕτω δὲν ἐξερυννοῦν. Ἐνα ἄλλο σημεῖον τὸ ὁποῖον εὐνοεῖ τὴν ἐρευναν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ μαθήματος ἦτο ὅτι ὁ διδάσκαλος θὰ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ «ποῖες ἦσαν οἱ ἰδέες τῶν μαθητῶν». Ἐνας διδάσκαλος εἶπεν ὅτι «τὰ παιδιὰ δὲν ἔκαμαν ὅτι θὰ ὠνόμαζαν ἐρευναν τοῦ ὕλικου, ἀλλ' ὅτι ἠθέλαν νὰ κτίζουν καὶ νὰ παίζουν».

ι) Παρακαλεῖσθε νὰ δώσετε παραδείγματα μιᾶς ἢ δύο ἀπὸ τίς πλέον καταπληκτικὰς «ἀνακαλύψεις», τίς ὁποῖες ἐπέτυχαν μόνον τῶν τὰ παιδιὰ.

Εἴκοσι ἐννέα διδάσκαλοι ἀπήντησαν εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν, ἀλλ' εἶχαν πολὺ ὀλίγα νὰ εἶπουν Ἐνα παιδί ἔλυσεν ἕνα πρόβλημα τῆς μεγαλυτέρας του ἀδελφῆς. «Ἐνα ἀγόρι ἐκολύμβησε 100 ὑάρδες καὶ ἡ ἀδελφή του τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους. Πόσον ἐκολύμβησεν ἡ ἀδελφή του»; Πολλὰ παιδιὰ ἀνεκάλυψαν τὴν «κλίμικα τῶν ἀριθμῶν». Ἐνα παιδί εὗρε τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησιν $\frac{1}{2} \times 13$, ἀπὸ τὸ $\frac{1}{2} \times 12$. «Οἱ μόνες πραγματικὲς ἀνακαλύψεις» εἶπεν ἕνας διδάσκαλος, «ἔγιναν ἀπὸ ἕνα παιδί πού ἠδύνατο νὰ μετρήσῃ προτοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ σχολεῖον». Μία διδάσκαλισσα εἶπεν ὅτι οἱ ἀμβλύνοες μαθηταὶ—ὅσον ἠδύνατο νὰ ἴδῃ—δὲν ἔκαμαν ἀνακαλύψεις.

ια') Ἐδιδάξατε τὸ γεγονός ὅτι ράβδοι τοῦ αὐτοῦ χρώματος εἶναι ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ μήκους ἢ ἐπεριμέτατε μέχρις οὗτο τὰ παιδιὰ ἀνακαλύψουν αὐτὸ μόνον τους; Ὑπάρχει κανένα κέρδος ὅταν περιμένετε μέχρις

ΚΡΙΣΙΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΜΠΗ

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟΝ

ΝΙΚΩΝΟΣ Γ. ΚΑΣΣΙΜΑΚΟΥ

Φιλολόγου, Γυμνασιάρχου Ληξουρίου

Τὰ ἐπὶ μέρους θέματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡσχολήθη ἡ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ἐπιτροπὴ εἶναι πολλὰ.

Νομίζω ὅτι τὸ ζήτημα τῆς Παιδείας δὲν ἀντιμετωπίσθη εἰς τὴν οὐσίαν του, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ μεθοδολογικῆς πλευρᾶς καὶ περὶ τούτου θὰ γίνῃ λόγος ἄλλαχού.

Ἄλλως τε μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς πολιτείας νὰ μελετηθῇ καὶ τὸ ζήτημα ἀναδιοργανώσεως τῆς Διοικήσεως, παρέχεται ἡ εὐκαιρία νὰ εἴπῃ καθέ τις τὴν γνώμην του γενικώτερα πού, κατὰ μέγα μέρος, ὁφείλεται ἡ κακοδαιμονία τοῦ πτωχοῦ πάντοτε λαοῦ μας. Πόσον δὲ ἀδιαχώριστα εἶναι τὰ ζητήματα τῆς Διοικήσεως καὶ Παιδείας κατανοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐκ τοῦ γεγονότος δηλ. ὅτι ἡ τελευταία δὲν ὀσκεῖται μόνον εἰς τὰ σχολεῖα, ὅπου συστηματικῶς διδύσκειται καὶ καλλιεργεῖται ἐν ἰδεῶδες καὶ μεταδίδονται ἱκανότητες διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τὸ ἕτερον, ἰσχυρὸν σκέλος τῆς ἀγωγῆς ἄσκειται διὰ τῆς κοινω-

νικῆς καὶ δὴ διὰ τῆς δημοσίας ζωῆς, ὅπου οἱ νέοι μας ἔχουν τεταμένα ὄμμα καὶ ἀκοὴν διὰ νὰ διαπιστώνουν κατὰ πόσον αἱ εἰς τὰ σχολεῖα διδασκόμεναι ἀξίαι βιοῦνται πράγματι κατὰ τὸν κοινωνικὸν καὶ δημόσιον βίον. Νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι οἱ ἄπειροι τοῦ βίου νέοι μας ἔχουν τουλάχιστον τόσῃν πείραν καὶ παρατηρητικότητά, ὥστε νὰ ἐλέγχουν κατὰ πόσον ἀποτελεῖ πραγματικότητα ἢ ὄχι τὸ εἰς τὰ σχολεῖα διδασκόμενον, ὅτι μοναδικὸν κριτήριον ἀναδείξεως καὶ προκοπῆς ἀποτελεῖ ἡ προσωπικὴ ἀξία καὶ ἀρετὴ. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὑπὸ τὸ γενικώτερον τοῦτο περὶ ἀγωγῆς καὶ Παιδείας πρῶμα θὰ ὑπάρξουν συντόμως (') μελέται διαφωτιστικαὶ καὶ ὄχι ἀχρηστοὶ διὰ τὰ περαιτέρω. Βλέπω ὅμως ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνεξαρτήτως ὧν τῶν συναφῶν ζητημάτων γνωματεύει ὅτι εἰς τὰ δημοτικὰ μὲν σχολεῖα θὰ διδάσκει-

1. Τοῦτο ἐγράφετο κατὰ Φεβρουάριον 1958.

ὅπου τὰ παιδιὰ κάμουν τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν μόνα τους;

Τριανταπέντε ἀπεντήσεις ἐδόθησαν. Ἀρχετοὶ διδάσκαλοι εἶπαν ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἴδουν κανένα πλεονέκτημα εἰς τὸ νὰ περιμένουν μέχρις ὅτου τὰ παιδιὰ «κάμουν τὴν ἀνακάλυψιν μόνα τους». Ἄλλοι εἶπαν ὅτι τὸ αἶσθημα τῆς ἐπιτυχίας πού τὸ παιδί αἰσθάνθηκα δὲν ἔκαμε τὴν ἀνακάλυψιν ἐβοήθησεν ἱκανοποιητικῶς εἰς τὴν γενικὴν πρόδον εἰς τὸ μάθημα. Βραδύνοσι παιδιὰ ἰδιαιτέρως, ἐλέγχῃ ὅτι πολὺ εὐκόλως ἡσθάναντο ἀνίαν καὶ ἐπαυαν νὰ μεταχειρίζονται τὰς ράβδους ἂν δὲν τοὺς ἐδίδοντο συχνῆς ὀδηγίαι.

Μία διδασκάλισσα εἶπεν ὅτι ἐδίδαξε τὸ γεγονός τοῦτο, οὕτως ὥστε τὰ παιδιὰ ἀνεκάλυψαν αὐτὸ μόνα τους, ὡς ἑξῆς: «Βάλετε ὅλες τῖς ράβδους τοῦ αὐτοῦ μήκους μαζί, ἀνακατέψτε τῆς, τώρα βάλετε ὅλες τῖς ράβδους τοῦ αὐτοῦ χρώματος μαζί... Εἶπεν εἰς τὰ παιδιὰ νὰ σημειώσουν τὸ κοινὸν σημεῖον ἀμέσως σχεδόν, ἂν καὶ ἐχρειάσθη ὀλίγος καιρὸς νὰ τὸ ἐκφράσουν.

ιβ). Πόσος χρόνος ἀπαιτεῖται διὰ νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ νὰ συνδέουν χρῶμα καὶ μήκος (τῆς λευκῆς ράβδου λαμβινομένης ὡς μονάδος); Παρακαλοῦμεν προσδιορίσετε τὸν χρόνον κατὰ προσέγγισιν τὸν ὁποῖον χρειάζονται οἱ ἀρχαριοὶ καὶ ὑπολογίσετε τὴν ἔκτασιν τῶν διαφορῶν εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς μετῆσεως μεταξὺ «ἀφυεστέρων» καὶ «εὐφυεστέρων» παιδιῶν.

Ἐδόθησαν τρια... ἑξ ἀπαντήσεις καὶ τὸ μήκος τοῦ χρόνου ἀρχίζει ἀπὸ δύο ἑβδομαδες διὰ τὰ εὐφυῆ παιδιὰ μέχρις ἄνω τῶν τεσσάρων μηνῶν διὰ τὰ ἀφυῆ παιδιὰ.

Ἐνας διδάσκαλος ἔχει τὴν γνώμην ὅτι τὰ ἀφυέστερα παιδιὰ συναντοῦσαν τόσῃν δυσκολίαν μὲ τὰς

ράβδους, ὥστε νὰ συναντοῦσαν μὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο ὕλικόν.

ιγ). Ἡ καθ' ὁμάδας ἐργασία βοηθεῖ τὴν «πορείαν τῆς μαθήσεως»; Ποῖον εἶναι τὸ ἄριστον μέγεθος τῆς ὁμάδος καὶ ὁ ἄριστος τρόπος τοῦ χωρισμοῦ εἰς ὁμάδας; (δηλ. χωριστὰ τὰ δύο φύλα, ἀφυῆ καὶ διὰ μὲ εἰφυῆ, κλπ.).

Τριαντατέσσαρες διδάσκαλοι ἀπήντησαν εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν. Οἱ περισσότεροι νομίζουν ὅτι «ἔχει πλεονεκτήματα τὸ νὰ ἀφήσωμε τοὺς μαθητὰς νὰ ἐργάζωνται καθ' ὁμάδας». Μερικοὶ διδάσκαλοι νομίζουν ὅτι δὲν πρέπει νὰ σχηματισθοῦν αἱ ὁμάδες μετὰ κριτήριον τὸ φύλον ἢ τὸν βαθμὸν εὐφυΐας. Ἄλλοι νομίζουν ὅτι ἂν δὲν γίνῃ ὁ σχηματισμὸς τῶν ὁμάδων κατὰ βαθμὸν εὐφυΐας, ἡ τάξις θὰ πρέπει νὰ προχωρῇ μὲ τὸν ρυθμὸν τῶν ἀφυεστέρων παιδιῶν.

Ὅμαδες ἐκ τεσσάρων παιδιῶν θεωροῦνται ὑπὸ πολλῶν διδασκάλων ὡς ἄριστα, ἀλλὰ μερικοὶ ἄλλοι νομίζουν ὅτι τὸ ἄριστον μέγεθος τῆς ὁμάδος εἰς μίαν δοθεῖσαν τάξιν θὰ πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διανομήν τῶν ἱκανότητων ἐντὸς τῆς τάξεως. Οὕτω μὲν ὁμας εὐφυῶν παιδιῶν δύναται νὰ εἶναι ἀρκετὰ μεγαλυτέρα ἀπὸ μίαν ὁμάδα ἀφυῶν παιδιῶν. Ἐνας διδάσκαλος νομίζει ὅτι «ἦτο μὲν βοήθεια νὰ ἔχη ἕνα ἀφυέστερο παιδί εἰς καθεὴν ὁμάδα ἐκ τεσσάρων», ἐνῶ ἄλλος διδάσκαλος ἀνέφερεν ἕνα εὐφυὲς παιδί τὸ ὁποῖον ἠνωχλεῖτο ἀπὸ ἕνα ἀφυὲς παιδί, πού ἴσως ἐξακολουθοῦσε νὰ παίζει μόνον μὲ τὰς ράβδους, ἐνῶ τὸ εὐφύεστερον παιδί ἐργάζετο κανονικῶς. Ἐνας ἄλλος ἀκόμη διδάσκαλος εἶπεν ὅτι «ἕνα ἀφυὲς παιδί εἰς μίαν ὁμάδα ἀπλῶς τείνει νὰ ἀντιγράψῃ ἄλλ' ὄχι νὰ συγγραψῇ».

(Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενο)

ται συστηματικῶς ἢ δημοτικῇ, εἰς δὲ τὰ Γυμνάσια ἀναμειβόμενα καθαρὰ δημοτικῇ καὶ εἰς τὰ τελευταῖα ἐνίοτε «δόκιμοι μεταφράσεις» ἀρχαίων συγγραφέων, ἄσμενοι δὲ ὑπεδέχθησαν τὴν τοιαύτην πρότασιν μερικοί, ὅχι τόσον ἀρμόδιοι. Διὸ θὰ ἐκθέσω ἐν προκειμένῳ τὰς σκέψεις μου, ἀναζητῶν βάσιν πρὸς ἀποφυγὴν καιρίας εἰς τὴν παιδείαν τοῦ Ἑθνους ζημίαν.

Ἐχω τὴν γνώμην, ὅτι «δημοτικὴ γλῶσσα» ὀνομάζεται οὐχὶ ἡ πραγματικῶς δημοτικὴ — ἔχομεν πείραν τούτου — ἀλλὰ μία τεχνητὴ καὶ ὅτι σχεδιάζεται νὰ ἐπιβληθῇ τοῦτο διὰ νόμου, μὲ σοβαρὰς συνεπειὰς διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἐν γένει προαγωγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Διότι ἡ ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργία γλωσσικοῦ ζητήματος σήμερον θὰ προκαλέσῃ νέαν δυστήτητα, τὴν ὁποίαν θὰ πληρώσῃ τὸ Ἑθνος. Κατὰ μίαν κατάραν δὲν γνωρίζω τίνας, καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν τοῦ ἐθνικοῦ βίου μας καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διαταρασσόμεθα ἀπὸ μίαν ἄνευ ἀντικειμένου διχόνοιαν, ἢ ὅποια ἀφήνει τὰ κατάλοιπά της εἰς μακρὰν σειρὰν γενεῶν καὶ βαρύνει ἐφ' ὅλης τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ Ἑθνους.

Ἐν ᾧ ἀπὸ τὰς ἐκδηλουμένας προθέσεις τῆς πολιτείας δύναται νὰ προσδοκᾷ κανεὶς ἀναδημιουργικὰς ἐξελίξεις, καταλαμβάνεται ὑπὸ δέους, ὅταν ἀναλογίζεται ὅτι ἐκ τῆς ἐπιδεικνυομένης σπουδῆς καὶ ἐξ εἰλημμένων ἀποφάσεων ὅχι μόνον βελτίωσις δὲν δύναται νὰ προσδοκᾶται, ἀλλὰ ἀρχαὶ ὠδίνων ὅτι διαγράφονται εἰς τὸν ἐθνικὸν ὁρίζοντα.

Πόσον ἀντιεπιστημονικὸν εἶναι τὸ νὰ χαρακτηρίζεται διὰ νόμου, εἰς προηγμένον λαόν, ἐν γλωσσικὸν ἰδίωμα ὡς γλῶσσα δημοτικὴ καὶ νὰ ἐπιβάλλεται τεχνητὴ ἀναγκαστικὴ ἐξέλιξις τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, ποία ἢ ἀληθὴς ἐννοία τῆς γλώσσης καὶ κατὰ πόσον αὕτη εἶναι δεκτικὴ νομοθετικῶν ἐπεμβάσεων, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, θὰ ἐκθέσω ἐφεξῆς, ἐλπίζων ὅτι καλοπίστως καὶ ἄνευ προκαταλήψεως θὰ μελετηθοῦν αἱ σκέψεις καὶ γνῶμαι αὗται πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Ἑθνους.

Α'. Ἡ δημοτιστικὴ θεωρία. Βάσανος ἐκ τῶν ἐνδόν

Ἀπὸ μακροῦ ἐσκέφθησαν μερικοί ὅτι ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν διδάσκουμεν εἰς τὰ σχολεῖα, δὲν εἶναι φυσικὴ, ἀλλὰ τεχνητή. Ἡ γλῶσσα, κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, εἶναι τι τὸ φυσικόν, ὅσον τὸ θήλασμα τὸ ὁποῖον τὸ νεογνὸν κάμνει μόλις γεννηθῇ, χωρὶς καμμίαν διδασκαλίαν καὶ ἀσκήσιν. Ἡ μακρότης καὶ βράχυσις τῶν φωνηέντων, ἡ ἐξαφάνισις ἄλλων, οἱ συνδυασμοὶ τῶν συμφώνων γίνονται κατὰ νόμους φυσικοῦς, ἐξ ἴσου φυσικοῦς μὲ ἐκείνους, καθ' οὓς ἀναπτύσσεται ἕνα φυτὸν ἢ ἐξελίσσεται. Ὅθεν ἐξέλιξις τῆς γλώσσης ὅλας φυσικῇ, ἄνευ ἐπεμβάσεως τοῦ σχολείου εἶναι τὸ ὀρθότερον καὶ φυσικώτερον, διότι ἡ γλῶσσα εἶναι πραγματικότης ἀνεξάρτητος ὑποκειμενικῶν προτιμήσεων. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπεισέρχεται καὶ ἕνας συναισθηματικὸς παράγων. «Νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὸ λεκτικὸν τοῦ πάππου μου τοῦ πολεμιστοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ αἵματός του μοῦ ἐχάρισε τὴν ἐλευθερίαν, ἀπὸ τὸ λεκτικὸν ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὁποῖον εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰς φάραγγας «ζῶντες σὺν λιοντάρια» οἱ πρόγονοι μὲ ἔκαμαν τώρα ἱκανὸν νὰ

οἰκοδομήσω νέαν ζωὴν, μὲ ἀξιώσεις καὶ λαμπρότητα, θὰ ἦτο πρὸ πάντων προδοσία νὰ ἀπαρνηθῶ τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ ἔθνη οἱ ἡμεῖς ποιηταὶ μας συνεκλόνιζον τὰ πλήθη, ὥστε νὰ ἀπαρνοῦνται τὸν ἀπράγμονα δουλικὸν βίον καὶ νὰ ἐνθυμούνται ὅτι εἶναι Ἕλληνες, ὀφειλέται εἰς τοὺς πρόγονους καὶ τὰς μελλούσας γενεάς. Νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶ περαιτέρω ἀπὸ τὸν μοχθοῦντα χωρικόν· διότι μὲ τὴν τεχνητὴν γλῶσσαν φαίνομαι ὅτι δὲν τὸν καταδέχομαι. Οὕτω λαμβάνει ἡ «δημοτικὴ γλῶσσα» καὶ τὴν ἐννοίαν συνεχίσεως κατὰ τινὰ τρόπον, τῆς φυσικῆς ζωῆς, τῆς προφυλακτικῆς ἀπὸ τὴν ἐκδήλυνσιν.

Πηγὴ λοιπὸν τῆς γλώσσης μας θὰ εἶναι ἡ ποίησις ἢ δημοτικὴ ἢ ἐντεχνος φυσικῇ. Ἐκεῖ ὑπάρχει ἡ γλῶσσα τοῦ «δήμου», τοῦ λαοῦ, ἡ ἀψιμυθιώτος καὶ ἀνεπηρέαστος ἐκ τοῦ σχολείου. Τὸ σχολεῖον ἂν θέλῃ νὰ μὴ καταστρέφῃ ἀλλὰ νὰ οἰκοδομηθῇ θὰ διδάσκη τοὺς γραμματικούς τύπους καὶ τὰ συμπλέγματα συμφώνων, τὰ εὗρισκόμενα εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔξω τοῦ σχολείου ἀνθρώπου. Τὸ σχολεῖον θὰ δέχεται, δὲν θὰ δίδῃ. «Χτές» λέγει ὁ ἀγρόματος χωρικός, «χτές» θὰ διδάσκωμεν εἰς τὰ σχολεῖα, διότι τοῦτο εἶναι τὸ φυσικόν καὶ ἀληθὲς τὸ δὲ «χθές» εἶναι νόθον καὶ τεχνητόν. Περαιτέρω «ἡ πλύση» «ἡ βρύση» ἢ «καθαριότης» ἢ «ἡ καθαριότητα» λέγει ἡ χωρική, ὅταν πλένῃ στὸ ποτάμι ἢ στὴν βρύση καὶ αὐτὰ θὰ γράφουμε. «κίντυνος» «κουραφέαλα» λέγουν οἱ ἀγρόματοι: αὐτὰ εἶναι τὰ γνήσια καὶ αὐτοὶ οἱ τύποι θὰ ἀποτελέσουν πρότυπα διὰ τὴν συγκρότησιν γραπτῶν συντακτικῶν καὶ γραμματικῶν καὶ διδασκαλίαν εἰς τὰ σχολεῖα, ὥστε νὰ διδασκώμεθα τὴν φυσικὴν γλῶσσαν. Θὰ ἀνεχθῶμεν τὴν καθαρῆσαν, καθ' ὃ ἀποτελοῦσαν πραγματικότητα, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ, ὁ λαὸς, ὁ ὁποῖος θὰ ἔχῃ ἀποφοιτήσῃ ἀπὸ τὰ νέα σχολεῖα κατὰ φυσικὸν καὶ ἀβίαστον τρόπον θὰ ἀπαλλαγῇ τῆς τεχνητῆς γλώσσης. Τότε τὰ προϊόντα τῆς σκέψεως θὰ εἶναι προσιτώτερα εἰς τὸν πολὺν λαόν, ἢ ἄνοδος τοῦ πολιτισμοῦ θὰ γενικευθῇ καὶ ἡ γενικὴ στάθμη πνευματικότητος θὰ ἀνυψωθῇ.

Ἐκ παρομοίων ἀντιλήψεων ὁρμώμενοι ἐσημείωσαν ποικιλοτρόπως ὅσα ὁ Ἑθνικός ποιητὴς Σολωμὸς ἔγραψεν ὑπὲρ προσαρμογῆς εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔξω τοῦ σχολείου λαοῦ.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὰ πρακτικώτερα, ὁ Σολωμὸς ἔγραψεν ὅσα ἔγραψεν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς συνήθους ἐναγωνίου ψυχολογικῆς καταστάσεως, εἰς ἣν εὗρισκονται οἱ στιχοιργοῦντες ποιηταί, ἔπειτα, καὶ κυρίως, διότι ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ ἦτο κατὰ περισσώτερον ἀπὸ ποίησις· ἦτο ἕνα κήρυγμα ἐλευθερίας ἅμα καὶ ὁμονοίας ἐνώπιον κινδύνου ἐσχάτου, πράγματα τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ κατανοήσουν καὶ ἐνστερνισθῶν ἅπαντες οἱ ἀγρόματοι τότε Ἕλληνες. Ἡ ζωὴ ὅμως καὶ αἱ ἐκδηλώσεις αὐτῆς δὲν σταματοῦν ἐκεῖ, δὲν σταματοῦν οὐδαμοῦ. Καὶ εἶναι σοβαρὸν λάθος εἰς τὸν Σολωμόν, διότι εἶναι ἐθνικός ποιητὴς, καὶ διδάσκαλος τῆς γλωσσολογίας καὶ δὲν θὰ κάμωμεν τὸν Κοραῆν, οὔτε τὸν Χατζηδάκην. Διότι καὶ τοὺς δύο παρεῖδμεν, ἐπειδὴ εἴμεθα ὁπαδοὶ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐξελίξεως.

Ἀπαγωγὴ εἰς τὸ ἄτοπον

Διερωτᾶται κανεὶς, ἂν οἱ ὁπαδοὶ τῆς θεωρίας

ταύτης θὰ ἀποφύγουν τὸν πειρασμὸν νὰ χρησιμο- ποιήσουν τὸ σχολεῖον πρὸς ἐπηρεασμὸν τῆς ἐξελέξε- ως τῆς γλώσσης, μένοντες συνεπείς πρὸς ἑαυτούς. Νομίζω ὅχι ἰδοὺ διατί.

Πρῶτον στάδιον.

Σταχυολογῶ μερικὰ δείγματα «δημοτικῆς» γλώσ- σης, μὲ τυπικὸν καὶ σκέψιν ἀκόμη «ἐκ τοῦ φυσικοῦ» εἰλημμένα, ἀπὸ ἐπιστημονικὰς καὶ λογοτεχνικὰς προσ- φάτους ἐργασίας. Κατὰ τὸ «ἡ καθαριότητα» τῆς ἀνταρμμάτου χωρικῆς γίνεται ἀποικισμὸς λέξεων καὶ ὑπάρχοντα ὅλα τὰ ἀντίστοιχα τῆς τρίτης κλίσεως εἰς τὴν πρώτην: «τῆς προβληματικότητος» «τῆς σκοπι- μότητος».

Κατὰ τὸ «ἡ πλύση» «ἡ βροίση» γίνεται «τῆς ἀκρίας διανόησης» «τῆς ἐπὶ γνῶσης».

Ἰδού καὶ δείγματα συνδυασμοῦ σιμῶνων. Κα- τὰ τὸ «χέτης», «χίτηνος», «χταπόδι» τῶν ἀγρο- μμάτων χωρικῶν καὶ ἀλιέων, γίνεται «ἀδίσταχτα» «λεχτική» «συνταχτική» κλπ. Καὶ μερικὰ ποικίλα: «λογουχά- ρη», «διεθνικό», «τέτοιον», «ἀνακάτωμα», «ἐχτός», «τοῦ γραφτοῦ», «προσφέρουνται», «ὀρισμένα» «γε- νικότιτος», «στὶς τάξεις», «στοιχειώδεις φράσεις», «τοῦτοι» «τοῦτον», «δικηροῦχει», «πιτυχαίνω».

Ἰδού καὶ δείγματα νοοτροπίας καὶ ἐξωτερικεύ- σεως σκέψεως (πάντοτε τὸ δάνειον ἀπὸ ἐπιστημονι- κὰς ἐργασίας «δημοτικιστῶν»). «κουρευλισμένη τῇ λεχτικῇ τῆς ζωντανῆς λαλιᾶς», «γὰρ τὸ δυναμω- μα τῆς δημιουργικῆς του δύναμης». (Μὲ τὴν καθαρ- ούσουσι) «νερουλιάζει ὁ σφιχτοδεμένος συνταχτικὸς ἀρμός ἡ μ' ἐν ἀρλεκίνου μασκάρεμα ἀπὸ κουρέλια», «συντυλίγεται γὰρ νὰ ἐξτινάξη τὴ δύναμή του», «στὶς κορσὲς τῶν δρόμων». Αὕτη εἶναι ἡ ἐπίσημος διὰ νόμου ἀπειλουμένη δημοτικὴ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ τὰ Γυμνάσια καὶ (εἰς τὰ δεύτερα) ἐὰν θὰ διδάσκωνται ἀρχαίων συγγραφέων «δόκιμοι μετα- φράσεις», αὗται εἶναι αἱ «δόκιμοι».

Δεύτερον στάδιον

Οὐδεὶς δημοτικιστῆς δύνανται νὰ ἡρνηθῇ ὅτι τὸ λεκτικὸν καὶ τυπικὸν τοῦτο ἀκολουθεῖται ἐν ὀνόματι τῆς φυσικῆς γλώσσης τῶν ἔξω τοῦ σχολείου ἀγρο- μμάτων χωρικῶν. Ἀλλὰ οἱ ἀγράμματοι ἔχουν διαβαθμίσεις μεταξὺ τῶν καὶ πλὴν τῶν φυσικῶς ὑπάρχον καὶ οἱ ἔτι φυσικώτερον ὁμιλοῦντες. Λέ- γουν λοιπὸν αὐτοὶ τὴν ἀπαλλοτριώσιν «ἀπολύτρωσι» τὴν Ναυσικᾶ «Ἀναφουσικᾶ» τὸν εἰρηνοδίκην «νερο- δίκην» τὴν ἀποθήκην «ἀποθήκη» κ.ο.κ. Ἰδού καὶ δείγματά τινα λεκτικοῦ ἄμα καὶ ἐκφράσεως σκέψεων, ἀνεπηρέαστων ἐκ τοῦ σχολείου ἀγροδιαίτων Ἑλλή- νων. Τὰ δείγματα εὐρίσκω εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου. 1925. Ζαγάνοι Σπάρτης. Σκηνίτης βοσκὸς ἀγνωστον πόθεν καταγόμενος, διερχόμενος τὴν δημοσίαν ὁδὸν χαιρετᾷ καὶ εἰτα συνομιλεῖ μὲ γνωστὸν του περὶ τῆς καταστάσεως τῆς γεωργίας: «Μμ, τὰ στείλωσ' ἡ γιωργία, τὰ στείλωσ' κι (ὦ) Πάγκαλς» (καταστρέφεται ἡ γεωργία; ἀσφαλῶς πέφτει καὶ ἡ κυβερνήσις). Ὁ ἕτερος συνομιλῆς κατενόησε πλήρως καὶ ὁ γρά- φων ἐπίσης.

1934 Χαλκιδική. Μετόχι τῆς Ἀγίας Ἀναστα- σίας τῆς Φαρμακολυτρίας. Τὸν λόγον ἔχει ὁ κολλή- γος τῆς Μονῆς Σχολῆς. «Δάσκαλ', πέ σκεῖν' τ'

πδοῦδ' τ' Ἀργκοβνοῦδ' νάρτ' ν' πάρ' κατ' πρ(αμ)α- τοῦδι(α).

Ἀλλὰ ὁ «δάσκαλος» δὲν κατάλαβε γρῶ. Μετὰ τρεῖς ματαίως ἐρωταποκρίσεις, ἐπενέβη ὁ υἱὸς τοῦ κολλήγου, φοιτήσας μέχρι τῆς τρίτης τάξεως τοῦ Δημ. Σχολείου καὶ μόλις ἀφυπηρετήσας ἀπὸ τὸν στρατὸν.

-- Δάσκαλ' σ' λέει νὰ πῆς σ' κεῖν' τοῦ πδοῦδ' τοῦ Λιαργκοβνοῦδ' νάρτ'...

Εἰς ὅλην τὴν φρασολογίαν ὁ φοιτήσας εἰς τά- ξεις τινὰς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου καὶ δὴ ὑπηρετή- σας εἰς τὸ στράτευμα νέος προσέθεσε μίαν μόνην συλ- λαβὴν, ἱκανὴν πάντως νὰ λύσῃ τὸ αἴνιγμα. (Ἐπρό- κειτο νάρθη τὸ παιδοῦδι, τὸ Λιαργκοβνοῦδι, τὸ ἐκ Λιαργκόρης, νῦν Ἀρναίας, νὰ πάρῃ κατὰ πρ(αμ)α- τοῦδι(α)).

Ἐπρόκειτο λοιπὸν περὶ λέξεως ἐξασυλλάβου, τὴν ὁποῖαν ὁ υἱὸς τελείως ἀγρόματτος γέρον ἔκαμνε δι- σύλλαβον, ὁ δὲ φοιτήσας εἰς τάξεις τινὰς τοῦ σχο- λείου τρισύλλαβον.

Κατὰ τὴν δεδηλωμένην ὁρχὴν πρέπει καὶ τούτην νὰ δεχθῇ τὸ σχολεῖον παθητικῶς, ἀνευ ἐπεμβάσεως, καὶ νὰ κάμῃ καὶ γραμματικὴν ἐξ αὐτῆς, τὴν ὁποῖαν καὶ νὰ διδάξῃ εἰς τὰ παιδιᾶ. Διότι ὡς γνωστὸν καὶ ὡς θὰ διδασκηνισθῇ κατωτέρω αἱ ἐκφράσεις αὗται διεμορφώθησαν κατὰ νόμους γλωσσικὰς ἀκλονήτου κύρους. Δι' ἐμὲ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ὁμιλῇται καὶ νὰ γράφε- ται ἡ φυσικὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ, θὰ ἐπέμβουν, ἀλλὰ δὲν δικαιῶνται νὰ πράξουν τοῦτο, διότι τὸ ἀπέκλει- σεν εἰς ἑαυτούς μὲ τὴν τεθεῖσαν ἀρχήν. Ἐχουν ἄλ- λως τε καὶ νέας συναισθηματικῆς συγκινήσεως ἀφορ- μὴν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τοῦ σκηνίτου ἔχο- μεν μίαν μεταφορὰν θαυμασίας συλλήψεως, φυσικῆς, δυνατῆς παραστατικότητος, εἰλημμένης ἀπὸ τὸν ποι- μενικὸν βίον. Ὅταν τὰ πρόβατα, γίδια, λύκοι, οὐ- λοὶ καὶ ἄλλα ζῶα ἀποθνήσκουν γίνονται τυμπανιαῖα καὶ τὰ πόδια τῶν προβάλλουν τεταμένα, στυλωμένα. Ὅταν ψοφήσῃ ὁ σκύλος τῆς μάνδρας, γίνεται θρη- νος, σὺν νὰ ἀπεθάνε συγγενῆς. Ὁ τσοπάνος βλέπει τὸ ποίμνιόν του ὡς ἀπορραπισμένον καὶ καλεῖ κάθε ἐκλεκτὴν προβάτινα μὲ τὸ ὄνομά της νὰ τῆς εἰπῇ «πάει, τὰ στύλωσε ὁ Μαῖρος...». Ἡ μεταφορὰ λοι- πὸν ἐνῖνεν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις θανάτου, ὅταν ὁ ἀγροδίαιτος καὶ ἄεστός ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ τὰς σκέψεις του κατὰ ποιητι- κὸν τρόπον. Χρησιμοποιεῖ λοιπὸν τὴν ὄντως ἐπιτυ- χῇ μεταφορὰν του καὶ ἐπὶ πτώσεων καὶ ἀποτυχιῶν, αἱ ὁποῖαι ἰσοῦνται μὲ νέκρωσιν. Διατί ὅχι;

Ὡς πρὸς τὸν γλωσσικὸν νόμον καθ' ὃν τελοῦν- ται αἱ βραχύνσεις καὶ οἱ ἀφανισμοὶ φωνηέντων, εἶ- ναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ τόνου ἔκαμε τὴν ἐξασύλλαβον λέξιν «Λιαργκοβνοῦδι» δισύλλαβον. Εἶναι ὁ ἴδιος νόμος, καθ' ὃν τὸ γαλλικὸν Bain προ- ἔκνυσεν ἀπὸ τὸ λατινικὸν Balineum (Ἑλληνικὸν βα- λανεῖον).

Αὐτὰ λοιπὸν τὰ γλωσσονομικῶς φυσικώτατα ἐρ- μηνευμένα στοιχεῖα καὶ ἐξ ἐπόψεως παραστατικότη- τος ἀφθαστα καὶ ἀμίμητα θὰ χρησιμεύσουν διὰ τὴν συγκρότησιν γραμματικῶν κανόνων ἢ οὐ; Ὑπολεί- πονται ἄλλως τε ἐνδιαφέρουσαι λεπτομέρειαι. Ἀντὶ τοῦ ὅχι τοῦ φοιτήσαντος εἰς τὸ σχολεῖον, ὁ ἀγροδίαι-

τος, φυσικὴν ζῶν ἄνων Ἑλλήν θὰ εἴπῃ «ἄ(κ)α». Ἄντι τοῦ «κί» θὰ εἴπῃ «ἄ(χ)ά», ἀντὶ τοῦ «πῶς» θὰ εἴπῃ «ἄ». Καὶ ἔτι πεοαιτέρω ἔχουν οἱ ὅλως ἔξω τοῦ σχολείου ἀγροδίται ἀνθρωποὶ μας σοφωτάτας χειρονομίας καὶ λίαν παραστατικοὺς μορφασμούς. Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ αὐτὰ κατὰ συστηματικὸν τρόπον καὶ νὰ εἰσαγάγωμεν αὐτούς καὶ ἀνεπηρέαστα εἰς τὸ σχολεῖον. Ἄλλ' ἤδη ἐφθάσαμεν εἰς τὴν τρίτην βαθμίδα.

Τρίτον στάδιον

Διὰ κραυγῶν, μορφασμῶν καὶ παντοίων ἐκδηλώσεων καὶ τὸ ζῶν ἐπιτυγχάνει νὰ καταστήσῃ κοινὸν τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ διευθέσεων καὶ ἐπιθυμιῶν τὸ ἔξω αὐτοῦ ὅμοιον. Τεθείσης τῆς ἀρχῆς ὅτι τὸ σχολεῖον, ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, εἶναι δέκτης καὶ ἐρμηνευτὴς οὐδέποτε καθοδηγητῆς, τὸ συμπέρασμα εἶναι αὐτονόητον:

Ἐὰν ἐν ὀνόματι τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνεπηρέαστου ἀπὸ τὴν πνευματικὴν πρόοδον ἀναγκάσωμεν τὸν λαὸν νὰ εἴπῃ «τῆς κυβέρνησης» καὶ τῆς «τάξεως» διότι ἡ γυναῖκα τοῦ χωριοῦ λέγει τῆς «πλύσης» καὶ τῆς «βρύσης», δὲν θὰ ἀποστέρωμεν νὰ δεχθῶμεν τὸ ἔτι φυσικώτερον νὰ λέγωμεν «ὁ νεροδότης», ἢ «Ἀναφουσκιά», «τὰ στιέλωσ' ὁ Πάγκαλς», «ἡ ἀποθήκη» καὶ νὰ κάμωμεν γραμματικὴν ἐξ αὐτῶν.

Ἐὰν στέρξωμεν τὰ φυσικώτερα ταῦτα, δὲν διακιοίμεθα νὰ ἀποστέρωμεν τὸ ἔτι μᾶλλον φυσικώτερον νὰ συνεννοούμεθα διὰ νευμάτων καὶ κραυγῶν καὶ χειρονομιῶν, διὰ νὰ μεταδώσωμεν εἰς τὸ ἔξω ἡμῶν ὅμοιον τὰς ἐσωτερικὰς ἡμῶν διαθέσεις καὶ ἐπιθυμίας. Καὶ νὰ τὰ διδῶμεν αὐτά.

Ἐὰν δὲν στέρξωμεν κάτι ἐκ τούτων, τότε ἀναιροῦμεν τὴν ἀρχὴν ἣν ἐθέσαμεν, ὅτι «θέλομεν γλῶσσαν ἀνεπηρέαστον ἐκ τοῦ σχολείου». Προφανῶς εἰς τὸ αἰτοπον τοῦτο οὐδεὶς ἐξελικτικὸς θὰ εἴπῃ εἰς τὸν καὶ οὔτε ἀπολίδεται εἰς τὸς πραγματικὰς προθέσεις τινὸς ἐξ αὐτῶν εἰμὴ μόνον ἡ ἀρχὴ τονίζεται, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς ἐγκαταλείπεται κάπου. Ἀκριβῶς χάριν αὐτοῦ τοῦ «κάτου» ἔγινεν ἡ εἰς τὸ αἰτοπον ἀπαγωγή, διότι εἶναι τὸ σημεῖον ἐπαφῆς καὶ συνεννόησεως ὁ λαὸς μας, πρὸς τοῦτο δὲ θὰ ἔχωμεν τὴν ἐπικουρίαν τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ πράγματα.

Β. Πού κεῖται ἡ ἀλήθεια,

Ἡ ἔννοια τῆς φυσικότητος τῆς γλώσσης. Ἡ θέσις τοῦ σχολείου ἐναντὶ τῶν γλωσσικῶν προβλημάτων.

Ἡ γλῶσσα διέπεται ὑπὸ δύο θεμελιωδῶν καὶ ἀπαράβατων νόμων

1. Πάντοτε εἶναι ὁ ἦν, ἥτοι πρὸς τὰ ἔξω προβολὴ τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λόγου, αἰσθητοποίησις τοῦ ἀτομικοῦ καὶ συγχώνευσις καὶ βαθμιαία ἐξιδανίκευσις τοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος καὶ ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

2. Εἶναι φυσικὸν καὶ αὐτόνομον γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ μέρος τῆς οὐσίας τοῦ λόγου, συνακολουθοῦν, ὡς πρὸς τὴν γένεσιν καὶ ἐξέλιξιν, τὸν λόγον μόνον.

Κατὰ ταῦτα ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον τῆς ἐξελίξεως διὰ προσαρμογῆς εἰς τὸ πολιτιστικὸν περιβάλλον, παράγων δημιουργίας καὶ ἀναπτύξεως αὐτοῦ

καὶ δεχόμενος τὴν ἀνάκλασιν τῆς ἰδίας ἐπιδράσεως ἐπ' ἐκείνῳ.

Ὁ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λόγος ἔχει τὴν ἱκανότητα ἐξελίξεως καὶ τελειώσεως μέχρις ἀπροσδιορίστου σημείου, διὸ καὶ χαρακτηρίζεται ὡς τὸ θεῖον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Τοῦτου ἄμεσος πρὸς τὰ ἔξω προβολὴ καὶ ἀκτινοβολία εἶναι ὁ λόγος, προφορικὸς ἢ γραπτὸς, πρὸς μεῖξιν μετὰ ἐτέρου λόγου, τοῦ «σύ» ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὅστις ὑπόκειται εἰς τὸν αὐτὸν νόμον τελειώσεως καὶ κατεργασίας. Εἶναι προβολὴ τῆς οὐσίας τοῦ ἔσω λόγου. Εἰς ὃ σημεῖον ἔχει ἐξελιχθῇ ὁ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λόγος, προβάλλεται αὐτούσιος πρὸς τὸ «σύ» φέρων τὴν σφραγίδα τῆς πληρότητος καὶ τελειότητος του. Ὁ λόγος δηλαδὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὁμοούσια μέρη, τὸν ἔσω μὴ δυνάμενον νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐκδηλοῦται ἀνευ τοῦ ἔξω, καὶ τὸν ἔξω, διὸ τῆς γλώσσης αἰσθητοποιούμενον καὶ ὑπάρχοντα μόνον διότι ὑπάρχει ὁ ἔσω. Ὁ λόγος δύναται νὰ παρασταθῇ μὲ τὸν φωτοβόλον πυρῆνα καιομένου ἢ πυρακτωμένου σώματος καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἐκπεμπομένην ἀκτινοβολίαν. Ἐὰν καίωμεν ρητίνην, ἡ ἀναδιδόμενη ἐρυθρόμαυρος φλὸξ θὰ πνίγεται μέσα εἰς μαύρους καπνοὺς καὶ ἐλάχιστα θὰ ἀκτινοβολῇ. Ἐὰν καίωμεν ξηρὰ φρύγανα θὰ ἀναδίδεται ἀνοικτὴ ἐρυθρὰ φλὸξ μὲ ἀξιώλογον ἀκτινοβολίαν. Καὶ ἐὰν κενωθῇ διὰ κανονικοῦ κυκλώματος ρεῦμα ἡλεκτρικὸν χιλιᾶδων κηρῶν εἰς σιδηροῦν σύρμα θὰ ἀμαυρώσωμεν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Δὲν εἶναι δυνατόν λοιπὸν νὰ διανοῇται Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης καὶ νὰ ἀναδίδῃ πηκτὸν καὶ σχεδὸν ρευστὸν καπνὸν καὶ ἐλάχιστην ἀκτινοβολίαν, δηλαδὴ ὅτι θὰ κινῆται διάνοια τοσαύτης ὀλκῆς καὶ νὰ ἀκούωμεν τὸν σκηνίτην τῶν Ζαγάνων οὔτε τὸν κολλῆγον τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας. Ἐκτὸς ἂν τὸν Πλάτωνα ἀναγκάσωμεν διὰ νόμοι. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον νὰ τὸ προσέξωμεν.

Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης ἐπέμβυσις διὰ νόμου τῆς πολιτείας, ἀλλὰ ὅταν πρόκειται περὶ βραβίων λαῶν. Ἐχομεν γείτονάς τινας οἱ ὅποιοι τὸ ἔπραξαν, ἀκούομεν δὲ μερικοὺς ἀκόμη οἱ ὅποιοι διὰ παρομοίους λόγους ἐτοιμάζονται νὰ τὸ πράξουν. Τὸ πράττουν διότι ὁ πολιτισμὸς τῶν εἶναι ἡμιβάρβιρος. Εἰς μὴ βαρβάρους λαοὺς ἡ γλῶσσα αὐτοεξελίσσεται καὶ ἡ Ἀκαδημία κάμνουσα τὴν διαπίστωσιν τοῦ συντελεσμένου τὸ πολιτογραφεῖ καὶ ὁ λαὸς ἀκολουθεῖ καὶ ἡ πολιτεία εἰσάγει εἰς τὰ σχολεῖα.

Νόμος πολιτείας, ὁ ὁποῖος θὰ εἰσάγῃ «δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ δοκίμους μεταφράσεις ἀρχαίων συγγραμμάτων» μὲ τὰς ἀνω προϋποθέσεις τῶν ἐξελικτικῶν, νόμος ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι ὑπάρχει συντελεσμένη πραγματικότητα ἢ πρὸ 30ετίας διὰ νόμου εἰσαχθεῖσα ὅλως τεχνητὴ γλῶσσα, ἡ ὁποία γράφεται μόνον ἀπὸ τοὺς ἐξελικτικοὺς ἀλλὰ δὲν ὁμιλεῖται οὔτε ἀπὸ αὐτοὺς, τοὺς φορεῖς τῆς ἰδέας ταύτης, τοιοῦτος νόμος λοιπὸν δὲν ἔχει θέσιν εἰς ἕνα προηγμένον λαὸν ὡς τὸν Ἑλληνικόν: διότι θὰ εἰσάγῃ τυπικὸν γλῶσσης, τὸ ὁποῖον δὲν ἀποτελεῖ πραγματικότητα συντελεσμένην.

Τι δύναται νὰ διδαχθῇ εἰς τὰ σχολεῖα.

Ἡ ἔννοια τῆς ἐξελίξεως τῆς γλώσσης

Συναφῶς πρὸς ταῦτα ἡ γλῶσσα ὡς λόγος ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν πορείαν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ,

ἦτοι ἐκ τοῦ ἀγοοῖκου καὶ στοιχειώδους πρὸς τὸ ἀδιαλείπτως τελειούμενον, διότι ἐκείνου ὄργανον καὶ αἰσθητοποίησης εἶναι.

Τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τοῦτο τὸ ὄργανον παρατηρεῖ καὶ ἐπισημαίνει ὁ μελετητὴς αὐτοῦ. Οἱ νόμοι οὗτοι προσφέρονται αὐτοῦσι μὲν εἰς τὰς ἀνωτάτας εἰδικὰς σχολὰς, στοιχεῖα δὲ αὐτῶν ὑπὸ μορφὴν κανόνων εἰς τὰ γενικὴν μόρφωσιν παρέχοντα κατώτερα ἐν γένει σχολεῖα.

Εἰς τὸ σχολεῖον, κυρίως τὸ μέσον καὶ κατώτερον, προσφέρεται πάντοτε τὸ γεγονός, οὐδέποτε τὸ γινόμενον, διότι τὸ τελευταῖον διατελεῖ ἐν ἐξελίξει, τῆς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ προϊδῶμεν τὴν πορείαν. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ταύτην καὶ τὴν τῆς αὐτονομίας τῆς γλώσσης καὶ τῆς ὡς ἀνω ἐννοίας αὐτῆς, ὑποκείμενον εἰς λάθος σοβαρὸν ἐὰν διδάξωμεν ὡς πραγματικότητα κάτι, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι γίνεται. Διότι ἐνδέχεται νὰ μὴ γίνεταί, ἐνδέχεται νὰ μὴ ἤρχισεν καὶ ποτὲ γινόμενον. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ γλώσσα δὲν θὰ δέχεται οὐδεμίαν ἐξωθεν ἐπέμβασιν, ἐλευθέρᾳ νὰ ἐξελλίσσεται, προσαρμοζομένη εἰς τὸ πολιτικὸν περιβάλλον, ἢ διαμόρφωσις τοῦ ὁποίου εἶναι κατὰ μέγιστον ποσοστὸν ἔργον ἰδικόν της.

Οὕτω καθίσταται ἀκατανόητον τὸ νὰ ἐξεργάζωμεθα εἰς τὰ σχολεῖα ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ πνεύματος καὶ τὰς ἀξίας, ὅσας εὗρεν ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων, νὰ παραδοκῶμεν δὲ μήπως ἐκεῖ χρησιμοποιηθῇ λεκτικὸν ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν οἱ μὴ ἱκανοὶ νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου καὶ τὴν μελέτην καὶ ἀξιολόγησιν τῶν ἀξιών, καὶ νὰ θέλωμεν νὰ μένῃ ἔξω τοῦ σχολείου αὐτὴ αὕτη ἢ πρὸς τὰ ἔξω ἀκτινοβολία τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου τοῦ δημιουργοῦντος ὅλον τὸν ἀνθρώπου ἀξιον βίον, ἢ γλώσσα.

Οἱ τύποι τῆς γλώσσης θὰ εἶναι ἐλεύθεροι, «ἐὰν θέλουν» νὰ μεταλλάσσουν θέσιν μέσα εἰς τὸ ὑπάρχον τυπικόν, καὶ ἀκόμη καὶ νὰ δημιουργήσουν καὶ νέον, ἀλλὰ πάντοτε κατὰ τὴν ὡς ἀνω γενικὴν ἀρχήν, καθ' ἣν τὸ ἐξελλισσόμενον δὲν προσφέρεται ἀλλὰ τὸ ὑπερβάν τὴν ἐξέλιξιν. Ἡ μεταβολὴ θὰ συντελεῖται ἀνεπαισθήτως διὰ τὴν μεταλλάσσουσαν γενεὰν καὶ αἰῶνα. Παραδείγματα:

Κάποτε ἡ λέξις σύζυξ ἔγινε σύζυγος καὶ ἄλλοτε ἡ λέξις διάκων ἔγινε διάκονος. Αἱ λέξεις αὗται μετέβαλον θέσιν μέσα εἰς τὸ ὑπάρχον τυπικόν. Αὗται μετακινήθησαν, δὲν συμπαρέσυραν τὸ τυπικόν, δὲν συμπαρέσυραν ὅλας τὰ ὁμοτύπους λέξεις εἰς τὴν νέαν τὴν ἐν τῷ τυπικῷ θέσιν. Ἐν τούτῳ θεμελιῶδες. Δεύτερον ὅτι ἡ μεταβολὴ ἔγινε ἀνεπαισθήτως διὰ τὴν μεταλλάσσουσαν γενεάν, ἢ ὁποία δὲν ἐκαρὰδόκησε τὴν ἑναρξιν μετακινήσεως τῶν λέξεων καὶ δὲν ἐπεχείρησεν ἐκ τῆς παρατηρουμένης τάσεως μετακινήσεως νὰ ἐπιβάλλῃ γενικὴν γλωσσικὴν μετοικεσίαν. Ἐν παραδείγματι πρὸς διασάφησιν. Ἄς ὑποθεθῇ ὅτι: οἱ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐξελίξεων ἐκείνων ἐσκέπτοντο ὡς οἱ σημερινοὶ ὁπαδοὶ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐξελίξεως, ὅτι δηλ. ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα τοῦ χωριοῦ λέγει «τῆς πλύσης» «τῆς βρύσης», «ἡ καθαριότητα», νὰ γράφωμεν καὶ ἡμεῖς, «τῆς κυβέρνησης», «τῆς τάξης», «τῆς δυνατότητας» κλπ., ἐὰν λοιπὸν τοῦτο τώρα εἶναι ὀρθὸν νὰ γίνῃ, ἔπρεπε οἱ σύγχρονοι τῆς μεταβολῆς τοῦ «σύζυξ»

εἰς σύζυγος νὰ ἐπιβάλουν εἰς τοὺς συγχρόνους τῶν διὰ νόμον νὰ λέγουν καὶ νὰ γράφουν οὕτω πάντα τὰ ὁμοτύπα, ἦτοι «ἡ πλάστιγγος», «ὁ κόκκυγος», «ἡ ἀλώπεκος» κ.τ.τ. καὶ ἐπειδὴ οἱ Βυζαντινοὶ ἀργότερα διεπίστωσαν ὅτι ἡ λέξις «διάκων» τείνει νὰ γίνῃ «διάκονος», νὰ ἐπιβάλουν διὰ νόμον, κατὰ τὴν τότε προεικαζομένην ροπὴν τῆς λέξεως ταύτης, νὰ λέγεται καὶ νὰ γράφεται ὁμοίως πᾶσα ὁμοτύπος λέξις, ἦτοι «ὁ Πλάτωνος», «ὁ Κίμωνος», «ὁ χειμῶνος». Ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἃς σημειωθῇ ὅτι ἡ τελευταία λέξις ἐνδέχεται μίαν ἡμέραν νὰ καταντήσῃ «ὁ χειμῶνας», ἀλλὰ δὲν τὸ γνωρίζομεν, οὔτε ὡς προεικάζοντες δυνάμεθα νὰ τὸ ἐπιβάλωμεν διὰ νόμον. Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ ἐν τῇ γλώσσῃ ἀβίαστος καὶ φυσικῶς ἐξελλισσεσθαι.

Νομίζω λοιπὸν ὅτι εἶναι ἀνάγκη—καὶ εὐκολον—νὰ συμφωνήσωμεν ἐπὶ θεμελιωδῶν τινῶν ἀρχῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα:

1. Τὸ ἐν ἐξελίξει δὲν διδάσκεται.

2. Τὸ σχολεῖον κατὰ φυσικὸν καὶ ἀβίαστον τρόπον θὰ διδάσκῃ τὴν γλῶσσαν, ὡς αὕτη προέκυψε καὶ διεμορφώθη κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ πνευματικὴν ζωὴν, κατὰ τὴν αὐτῷ ἐξερρασίαν καὶ τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου λόγου.

3. Ὅτι οἱ προηγμένοι λαοὶ δὲν νομοθετοῦν τὴν ὀρθογραφίαν τῶν.

4. Ὅτι ἀφοῦ ἀκουσθῇ ἡ γνώμη τῶν ἐπαϊόντων, ἦτοι τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν καθηγητικῶν σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων μας τελικῶς θὰ καθορίσῃ ἡ Ἀκαδημία τὴν ὀρθογραφίαν ἐὰν συντρέχῃ λόγος μεταρρυθμίσεων.

5. Ὅτι μόνον ἐνιαία ὀρθογραφία θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν γενίκευσιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ, ἢ δὲ διγλωσσία (ἔχομεν τριγλωσσίαν, ἦτοι γραμματικὴν δημοτικῆς, καθαρευούσης καὶ ἀρχαίας, ἐὰν ψηφισθῶν τὸ προτεινόμενα), καταδικάζει τὸν λαὸν εἰς πνευματικὴν ἀπομόνωσιν, παραπαίοντα μεταξὺ πολλῶν γραμματικῶν κανόνων—ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιπτώσεως—καὶ χάνοντα τὴν ἐμπιστοσύνην του εἰς τοὺς πνευματικούς του ἡγέτας.

(Ἡ λογοτεχνία θὰ εἶναι ἐλευθέρᾳ νὰ χρησιμοποιοῖ πᾶν γνησίως ὁμιλούμενον ἰδίωμα).

«Οἱ στρατῆς ἰδέες ποτὲ δὲν ἐπεκράτησαν ὁριστικῶς στὸν κόσμον».

ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ ἀρθρῷ 6 § 1 τοῦ Α. Ν. 1092/1938

Ἐκδότης: Διδ. Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος

Προεδρος: ΗΛ. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κατοικία: Τιμοξένους 10 — Ἀθήναι

ὑπεύθυνος Τυπογραφείου

Ἐκδοτικὸς Οἶκος ΙΩΑΝ. ΚΑΜΠΑΝΑ

Ν. Σαμουλίδης, Μπικρμπίλη 10 Ἀθήναι

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΘ. ΞΥΔΗ

Υποτρόφου τοῦ I. K. Y. καὶ τοῦ
Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγο.

«Μεγάλη φιλονικία ἡγήθη μεταξὺ τῶν σοφῶν τοῦ κόσμου τὸ 1432, ἐπὶ τοῦ προβλήματος... τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁδόντων ἐνὸς ἀλόγου. Ἐπὶ 13 ἡμέρας οἱ σοφοὶ τῆς ἐποχῆς ἐπὶ ματαίῳ ἐμελετοῦσαν τὰ σοφὰ καὶ μεγάλα βιβλία. Τὸ πρωὶ τῆς 14ης ἡμέρας, ἕνας καλόγηρος μὲ γένιον μόλις ἀναφυόμενον, τυχαίως διερχόμενος, σταμάτησε καὶ ρώτησε γιὰ πῶς λόγῳ ἐμάλυναν οἱ σοφοί. Μεγάλως δὲ ἐξεπλάγη ὅταν τοῦ εἶπαν τὴν αἰτία. Καὶ δὲν κρατήθηκε ἀλλὰ μὲ ὅλο τὸ σεβασμὸ πὺν ἔτρεφε εἰς τοὺς σοφοὺς τοὺς ρώτησε: «Γιὰ τί δὲν ἀνοίγουντε τὸ στόμα τοῦ ἀλόγου γιὰ νὰ μετρήσετε τὰ δόντια του; ὁ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ ἄλλοι σοφοὶ δὲν μποροῦν νὰ γράφουν γιὰ τὰ δόντια τοῦ ἀλόγου πὺν ἔχετε μπροστὰ σας». Περιττὸ νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ὑπόδειξις τοῦ νεαροῦ μοναχοῦ ἤγειρε θύελλαν «ιερᾶς ἀνανακτησεως» ἐναντίον τοῦ αὐθάδους Ιεροσολιμοῦ. «Χωρὶς ἀμφιβολίαν ὁ Διάβολος ὁμιλεῖ διὰ τοῦ στόματος τοῦ νεοφύτου πὺν περιφρονεῖ τὰ ἀρχαῖα καὶ σοφὰ βιβλία καὶ τὰς πατροπαράδοτους μεθόδους ἐρεῦνης». Ἐλεγαν.

Τὸ παραμῦθι τοῦτο ἦρθε στὸ μυαλό μου ὅταν πρὸ ἡμερῶν κατὰ τύχην διάβασα σὲ κάποια παλιὰ Ἑλληνικὴ ἐφημερίδα ὅτι ἡ Κυβέρνησις καὶ τὸ κοινὸν μὲ ἀνυπομονησίαν ἀναμένουν τὰ πορίσματα καὶ τὴς ὑποδείξεις τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς Μελέτης τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συστήματος τῆς Πατρίδος μας.

Τὸ παραμῦθι ἐκφράζει σαφῶς ἐκεῖνο πὺν ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ Francis Bacon τὸ 1605 γιὰ τὴς ἐπιστημονικῆς ἀντιλήψεις καὶ μεθόδους ἐρεῦνης τῆς ἐποχῆς του. Τὸ τραγικὸν εἶναι ὅτι ἐκφράζει πλήρως καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν ἔτει 1959 κατάστασιν ἐν Ἑλλάδι!!!

Προφανῶς ἡ Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ Μελέτης ὀφείλει τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς της εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς Κυβερνήσεώς μας νὰ δώσῃ μίαν ταχεῖαν ἀπάντησιν εἰς τὰς ὑστερικὰς κραυγὰς τοῦ κοινοῦ περὶ «ριζικῆς καὶ θανατοῦργοῦ ἀναδιοργανώσεως τῆς Παιδείας».

Καὶ ἄλλοτε εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ γράψω πὺς ζητήματα ὅλα τὰ ἐκπαιδευτικὰ δὲν λύνονται διὰ μαγείας. Ἀπαιτοῦν χρόνον, μελέτην καὶ ἰδρωτὰ. Ἡ ἱστορία τῆς ἐκπαιδεύσεως ὅλων τῶν λαῶν καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν διδάσκει ἐπαρκῶς ὅτι ἡ μόνη δυνατὴ, ἀποτελεσματικὴ, ταχεῖα καὶ θετικὴ προώθησις τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων εἶναι ἡ διὰ τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεως καὶ οὐχὶ ἡ διὰ τῶν ριζικῶν μεταβολῶν. Ταχέα καὶ ριζικὰ μέτρα ἀναδιοργανώσεως ἀντεδείκνυται ὡς ἐντελῶς ἀκατάλληλα, διότι τὸ μόνον ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον ἐξ αὐτῶν συνήθως ἔρχεται εἶναι ἡ ἀναστάσις καὶ ἡ πλήρης διάλυσις.

Δὲν γνωρίζω εἰς ποῖα πορίσματα ἡ ἐπιτροπὴ κατέληξε καὶ εἰς ποίας ὑποδείξεις προσέβη ἡτοιμάζεται νὰ προβῇ. Ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ ἐκθέσω μερικὰς ἀπόψεις μου, ἀπόψεις ἐκπαιδευτικοῦ λειτουργοῦ πὺν ἔζησε καὶ ἀνέπνευσε τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ἐκπαιδεύσεώς μας καὶ ζῇ ἐντόνως τὸ τεράστιον πρόβλημα τῆς ἀνυψώσεως τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑθνους διὰ τὸ ὁποῖον τόσον σκληρὰ ἀγωνίζεται ἡ Κυβέρνησις καὶ τὸ Ἕθνος. Ἐπὶ πλέον ἀπόψεις ἐκπαιδευτικοῦ ὅστις ἐνετάλη καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς πατρίδος νὰ με-

λετήσῃ εἰδικῶς τὰ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα.

Μὲ τ' ἀνωτέρω ὡς εἰσαγωγὴν, τὸ παρὸν ἀρθρον θὰ παρουσιάσῃ μερικὰς ἀπόψεις τοῦ φλέγοντος ζητήματος.

I. Ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἐξετάσεως

Ἀποτελεῖ σήμερον γενικὴν πεποίθησιν τῶν ὑπευθύνων διὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ καὶ τῶν Κυβερνήσεων ὅλων τῶν κρατῶν τῆς ὑδρογείου ὅτι ἡ ρύθμισις τῶν ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων καὶ ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ πειραματικῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων καὶ καταστάσεων ἐκάστης χώρας.

Ἡ Κυβέρνησις τῆς Βραζιλίας πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐζήτησε τὴν οἰκονομικὴν καὶ τεχνικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Οὐνέσκο ἵνα μετακαλέσῃ ἐκπαιδευτικοὺς διεθνοῦς φήμης, ἐξ ἄλλων ἐθνῶν. **ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ὑποδείξουν τρόπους καὶ μεθόδους πειραματικῶν ἐρευνῶν καὶ ἐγκαινιάσουν τοιαύτας ἐκπαιδευτικὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῶν ὁποίων θὰ βασίσῃ τὴν βαθμιαίαν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Βραζιλιανοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος.**

Πληροφοροῦμαι ἐσχάτως πὺς τὴν ἰδίαν ὁδὸν ἤρξαι ἀκολουθοῦσα καὶ ἡ Ἰαπωνία.

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἡ σχετικὴ Ἐπιτροπὴ Παιδείας ἡ συγκροτηθεῖσα εἰδικῶς διὰ τὴν μελέτην τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας προβλημάτων δὲν πρέπει νὰ θεωρήσῃ τὸ ἔργον της περατωθὲν μὲ τὴν ὑποβολὴν τῶν πορισμάτων της. Ἡ παιδεία ἔχει ἀνάγκην πειραματικῆς καὶ μακροχρονίου ἐρεῦνης καὶ μελέτης. Ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἐπιτροπὴ, σὰν τοὺς σοφοὺς τοῦ μύθου τοῦ Francis Bacon, ἐξεσκόνισεν τὰ παλὰ βιβλία καὶ ἀνεδίφισεν τοὺς Κομένιους καὶ Πισταλότσηδες, ἢ ἀκόμη καὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα ἄλλων λαῶν, ἵνα δώσῃ ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα καὶ πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἐκλήθη νὰ μελετήσῃ.

Ἄν τὰ πράγματα ἔχουν ἔτσι, τότε φρονῶ πὺς αἱ ὑποδείξεις της καὶ τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν της ἀνωμαλίαν μᾶλλον καὶ διάλυσιν θὰ ἐπιφέρουν.

Ἡ μελετωμένη ἀναδιοργάνωσις πρέπει νὰ βασισθῇ ἐπὶ τῆς πειραματικῆς ἐρεῦνης καὶ μελέτης τῶν λειτουργῶν τῆς Παιδείας. Πρέπει ν' ἀναγνωρισθῇ δηλοσίως ὅτι παρ' ὅλας τὰς ἀντιξοότητας καὶ τὰς ἐθνικὰς συμφορὰς οἱ λειτουργοὶ τῆς παιδείας μας ἀπὸ τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου μέχρι τοῦ λειτουργοῦ τοῦ πλέον ἀπομακρυσμένου μονοταξίου δὲν ἔπαυσαν νὰ μοχλοῦν διὰ τὴν προώθησιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν ὁργάνωσιν τῆς Παιδείας μας.

Ἄν ὑπῆρχε δυνατότης νὰ ἐλάβανον, ὅπως μορφήν νόμου, σάρκα καὶ ὀστέα καὶ ἐτίθεντο εἰς ἐφαρμογὴν αἱ ἐκάστοτε ὑποδείξεις αἱ προερχόμεναι ἐκ μέρους τῆς φυσικῆς καὶ λειτουργικῆς ἡγεσίας τῆς παιδείας καὶ τῶν διοικητικῶς προϊ-

σταμένων υπηρεσιών, τότε δὲν θὰ ὑπῆρχε ἀνάγκη οὔτε κατεπειγούσης μελέτης οὔτε ριζικής καὶ ἐσπευσμένης μεταρρυθμίσεως οἷαι αἱ ζητούμεναι.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι οὐδεμία ἐπιτροπὴ δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον καὶ τοὺς Ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς εἰς τὸ ἔργον ἐκπαιδευτικῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῶν ὁποίων θὰ στηριχθῇ ἡ βαθμιαία ἀναδιοργάνωσις τῆς Παιδείας.

Εἰδικαὶ Ἐπιτροπαὶ μελέτης τῆς ἐκπαιδεύσεως δύνανται νὰ δικαιολογήσουν τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς των ὅταν ἀπωρευθοῦν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκ τῶν ἑξῶ. Ἡμποροῦν π.χ. νὰ ἐρωτήσουν τοὺς γονεῖς καὶ κηδεμόνας τί προσδοκοῦν καὶ τί θέλουν ἀπὸ τὴν ἐκπαιδευσιν τῶν τέκνων των. Ὅτι ἡ γνώμη τῶν γονέων πρέπει νὰ εἶναι ἡ περισσότερον σημαντικὴ ἐπὶ ζητημάτων ἀφορώντων εἰς τὴν ἐκπαιδευσιν τῶν τέκνων των, μόλις εἶναι ἀνάγκη νὰ λεχθῇ. Ὅτι δὲ αἱ ἀντιλήψεις καὶ προσδοκαὶ τῶν γονέων θὰ διατυπωθοῦν μὲ ζηλευτὴν σαφήνειαν καὶ καθαρότητα τὴν ὁποίαν καμμιὰ ἐπιτροπὴ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπιτύχῃ, θ' ἀποδειχθῇ εὐθύς ὡς ζητηθῇ. Καὶ πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ γνώμη τῶν γονέων θὰ δώσῃ τὴν μόνην ἀκριβῆ, θετικὴν καὶ ἀποτελεσματικὴν λύσιν ἐπὶ τοῦ φλέγοντος ζητήματος, λύσιν δὴλον ὅτι τὴν ὁποίαν κανένας σοφὸς καὶ καμμιὰ ἐπιτροπὴ δὲν δύναται νὰ ὑποδείξῃ.

Χρειάζεται βεβαίως κάποια προπαιδεύσις καὶ ἐπιστημονικὴ κατάρτισις ἐπὶ τοῦ τρόπου διὰ τοῦ ὁποίου ἐρωτῶνται οἱ γονεῖς καὶ κηδεμόνες τὴν ὁποίαν ἀμφιβάλλομεν ἂν ἡ ἐπιτροπὴ ὡς σύνολον κατέχει.

II. Βασικαὶ ἀρχαὶ μελέτης

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναδιοργάνωσεως, τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀποτελεῖ συνάρτησιν πολλῶν παραγόντων, ἡ μελέτη τῶν ὁποίων καθίσταται ἀπαραίτητος. Ἐκ τῶν παραγόντων τούτων ἡ παρούσα στήλη θ' ἀπαριθμήσῃ σήμερον τέσσαρας:

1). Πρέπει πρωτίστως νὰ ἐρευνηθῇ καὶ κατανοηθῇ ἡ σύνθεσις καὶ λειτουργία τοῦ ἐν ἰσχύει ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος. Ἡ προτεινομένη μελέτη ἀποσκοπεῖ κυρίως εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν στοιχείων ἐκείνων ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ βασισθῇ ἡ ἀναδιοργάνωσις.

2). Ἀκολούθως πρέπει νὰ διερευνηθῇ ἡ πνευματικὴ κληρονομία τοῦ Ἑθνους καὶ ἡ φυλετικὴ παράδοσις. Τοῦτο ἰδίᾳ περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος τοῦ ὁποίου αἱ ρίζαι εἶναι τόσο βαθεῖαι.

3). Πρωταρχικὴ ὅμως σημασία πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὴν μελέτην τοῦ πυράγοντος «Ἑθνικὴ Πολιτικὴ» τῆς Κυβερνήσεως.

Τυχάνει ἀφ' ἑαυτοῦ φανερόν ὅτι σήμερον ἡ Κυβέρνησίς μας καταβάλλει τεραστίαν προσπάθειαν πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν καὶ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τοῦ Ἑθνους ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ἀνυψώσῃ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

4). Ἀκολούθως πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ πόρισμα συγκριτικῆς μελέτης τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς πατρίδος μας ἔναντι τῶν ὁμῶρων καὶ τῶν προηγμένων λαῶν. Ἡ μελέτη αὕτη πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ

εὐρεῖα ὅπως λάβει ὑπ' ὄψιν θέματα ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἐξελικτικὰς τάσεις τῆς ἐκταλδεύσεως ἄλλων λαῶν καὶ τῶν ἐπιδιώξεων πού ἔχουν τόσον διὰ τὸ ἐγγὺς ὅσον καὶ διὰ τὸ ἀπώτερον μέλλον.

III. Τρεῖς προτάσεις χρήζουσai ἀμέσου προσοχῆς.

1). Παροχὴ δωρεὰν καὶ ὑποχρεωτικῶς πλήρους Μέσης Ἐκπαιδεύσεως εἰς πάντα Ἑλληνόπαιδα ἀδιάκριτως φύλου, διαμονῆς, κοινωνικῆς τάξεως καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν γονέων του.

Τοῦτο ἐπιβάλλουν αἱ βιαιαὶ ἀρχαὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ Δημοκρατικὸν μας Σύνταγμα στηρίζεται καὶ ἡ ἰδέα τῆς Δικαιοσύνης. Ἐφόσον δηλαδὴ ἔχομεν Μέσῃν Δημοσίαν Ἐκπαιδευσιν συντηρουμένην ὑπὸ τῆς γενικῆς φορολογίας, ἡ ἐκπαιδεύσις αὕτη πρέπει νὰ παρέχεται εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνόπαιδας, ἀνευ τινὸς διακρίσεως.

Περαιτέρω ἡ ἀπαίτησις τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν καὶ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς πατρίδος μας ἐπιβάλλουν τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑθνους. Ἀλλὰ πέραν τούτου αἱ ἐξελικτικαὶ τάσεις τοῦ μέλλοντος εἶναι σαφεῖς ὥστε νὰ προειδοποιοῦν ὅτι μετὰ 15 - 20 ἔτη θὰ εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐξεύρεσις ἐργασίας ὑπὸ αὐτόμων μὴ ἐχόντων Γυμνασιακὴν ἐκπαιδευσιν.

Αἱ Ἠνωμέναι πολιτεῖαι ἐπέτυχον ἤδη τὴν δωρεὰν καὶ ὑποχρεωτικῶς παροχὴν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως εἰς ὁλόκληρον τὸν ἄρρενα καὶ θήλυ πληθυσμόν. Τὸ μέλλον ἀφιεροῦται εἰς τὴν ἐπέκτασιν Πανεπιστημιακῆς Ἐκπαιδεύσεως εἰς ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερα στρώματα τοῦ Ἑθνους.

Ἐχῶ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ ἡ Κυβέρνησις πρέπει νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν κατεύθυνσιν μὲ βάσιν τὴν ἤδη ὑφισταμένην πραγματικότητα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεώς μας, ἥτις εἰρησθῶ ἐξεπλήρωσε καὶ ἐκπληροῖ ἀριστα τὸν σκοπὸν καὶ τὴν ἀποστολὴν της.

Θὰ ἦτο δηλαδὴ δυνατὴ ἡ βαθμιαία ἐπέκτασις της διὰ τῆς δημιουργίας Σχολῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Τεχνικοῦ, Οἰκονομικοῦ, Γεωργικοῦ, Βιομηχανικοῦ κλπ προσανατολισμοῦ, ἰσοβάθμων τῶν νῦν λειτουργουσῶν σχολῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ἀκόμη, κατὰ τόπους, θὰ πρέπει νὰ ἰδρυθοῦν νέα Σχολεῖα Μέσης κλασσικοῦ ἢ θεωρητικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ προσανατολισμοῦ. Αἱ ὑπὸ ἵδρυσιν Σχολαὶ Μέσης πρέπει νὰ ἐναρμονισθοῦν ὀργανικῶς, λειτουργικῶς καὶ διοικητικῶς εἰς τὸ ἥδη ἐν ἰσχύει Ἐκπαιδευτικὸν μας σύστημα. Δὲν χρειάζονται δηλαδὴ ἀναταραχαὶ τῆς ἤδη καλῶς λειτουργούσης Μέσης Παιδείας μας, ἀλλὰ μᾶλλον βαθμιαία ἐπέκτασις ἵνα τύχουν μιᾶς καποιας μορφῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὅλοι οἱ Ἑλληνόπαιδες, ὅλων τῶν κλίσεων, ταλέντων καὶ εἰδικότητων.

Ἡ πορεία τῆς ἐκβιομηχανίσεως τῆς χώρας μας καὶ ἡ ἀνάγκη ἐκμοντερνισμοῦ τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ Ἐμπορίου μᾶς πιέζουν ζωηρῶς εἰς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Ἄν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ πορεία, ἡ ἀλματική πορεία, πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἐπιπέδου, μέχρι τοῦ Πανεπιστημιακοῦ, φίλων τε καὶ ἐχθρῶν, τότε θὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἐν ὅλῃ της τῇ ἐκτά-

σει ἡ ἀνάγκη ἀμέσου ἐπεκτάσεως τῆς Μέσης Ἑκπαιδεύσεως εἰς πάντα Ἑλληνόπαιδα.

2). Ἐνα ἄλλο θέμα τὸ ὁποῖον βασανίζει τὴν κοινὴν γνώμην καὶ τὴν Κυβέρνησιν εἶναι ἡ δημιουργία τοῦ τρίτου, ὅπως θέλουν νὰ τὸ ὀνομάσουν, Πανεπιστημίου. Ἡ ἰδρυσις τρίτου Πανεπιστημίου ἐκτὸς τοῦ ὅτι καθίσταται λίαν δυσχερὴς ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων λόγων, δὲν εἶναι ἀρκετὴ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα ἐπεκτάσεως τῆς Ἀνωτάτης Ἑκπαιδεύσεώς μας.

Ἰσως τὸ Ἔθνος καὶ οἱ ὑπεύθυνοι νὰ μὴ ἀντελήφθῃσαν ἐπαρκῶς τὰς ἀνάγκας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

Καθ' ἡμᾶς ἡ μόνη ἀσφαλὴς, θετικὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ ζητήματος εἶναι ἡ διὰ τῆς βαθμιαίας προωθήσεως τῶν Παιδαγωγικῶν μας Ἀκαδημιῶν. Θὰ ἦτο δυνατόν αἱ Παιδαγωγικαὶ μας Ἀκαδημίαι νὰ προαχθοῦν εἰς τριετείς καὶ βραδύτερον εἰς τετραετείς, διὰ τῆς ὀριζοντίου ἐτεκτισεῶς των ὅπως διδάξουν ἐπιστήμας οἷαι αἱ Θεολογία, Φιλολογία, Μαθηματικά, Στατιστική, Ἱστορία, Νομικά καὶ λοιπῶν μὴ χρῆζουσῶν ἐργαστήρια.

Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Παλαιολόγου ἰδρυσις τῶν ὑφισταμένων ἤδη Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν ἀπειτέλεσε ἓνα θετικὸν βῆμα προόδου πρὸς Ἀνωτάτην Ἑκπαιδευσιν. Τὸ ἰδρυτικὸν Διάταγμα προέβλεπε τὴν διὰ Διατάγματος προαγωγὴν τῶν Παιδ. Ἀκ. εἰς τριετίους. Βεβαίως τοιαύτη προαγωγὴ δὲν ἔλαβεν χώραν, λόγῳ προφανῶς τῶν ἐθνικῶν συμφορῶν. Ἡρθε φρονῶ ἡ ἐποχὴ καὶ ὠρίμασε ἡ κατάστασις. Ἡ ἐκτιθεμένη σκέψις ἔχει ἤδη τεθῆ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1933 καὶ ἐν πλήρει 1959 παρουσιάζεται ὡς ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη μὴ δεχομένη ἀναβολήν. Διὰ τὴν ἱστορίαν πρέπει ν' ἀποδοθῇ φόρος τιμῆς εἰς τὸ Κεντρικὸν Συμβούλιον τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ποῦ εἶδεν τόσον καθαρῶς τὴν κατάστασιν πρὸ 26 ἐτῶν καὶ ἔρριξε τὸν σπέρρον τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Ἀνωτάτης Ἑκπαιδεύσεως δι' ὁμαλῆς καὶ βαθμιαίας ἐξελίξεως τῶν Παιδαγωγικῶν μας Ἀκαδημιῶν.

Τὸ Ἔθνος βαθμιαίως θ' ἀντιληφθῇ ὅτι ἡ ἀναδιοργανομένη Ἑθνικὴ μας οἰκονομία ἔχει ἀνάγκην στρατιᾶς ἐπιστημόνων τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἐκπαιδεύσῃ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Πανεπιστημιακῆς Ἑκπαιδεύσεως εἰς ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας πόλεις. Ἐκτὸς βεβαίως ἀν' ὑποτεθῇ ὅτι θὰ λύσωμεν τὸ πρόβλημα ἀπαιτήσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως ὁλονὲν ἠϋξημένου ἀριθμοῦ ἐπιστημόνων διὰ τῆς εἰσαγωγῆς των ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας εἰς ἀντάλλαγμα θὰ στέλλωμεν ἀνειδικεύτους ἐργάτας διὰ τὰ ἀνθρακωρυχεῖα...

3). Τὰ Πανεπιστήμιά μας τὰ ὁποῖα μέχρι σήμερον τόσον θετικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς ὑπερέτησαν τὸ Ἔθνος πρέπει νὰ ἐξελιχθοῦν περαιτέρω διὰ τῆς δημιουργίας τριετῶν τετραετῶν μεταπτυχιακῶν ἀνωτέρων σπουδῶν, ὁδηγοῦσῶν εἰς τὴν χορήγησιν Διδακτορικῶν Διπλωμάτων. Τὰ Πανεπιστήμιά μας ἔχουν ἀνάγκην οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως ἵνα ἐξελιχθοῦν καταορύφως καὶ ἀποβοῦν κέντρα ἐρευνῶν διεθνοῦς φήμης.

Τοῦτο ἀπαιτοῦν οἱ καιροί, ἡ οἰκονομικὴ ἀναδιοργάνωσις τῆς χώρας μας καὶ ἡ διεθνὴς ἀτμόσφαιρα.

Ἡ Ἀπό τοῦ Μεγαλειότητος ὁ Βασιλεὺς διὰ τῆς ἰδρύσεως «Βασιλικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν» ἀνοίξε νέαν περίοδον εἰς τὴν πνευματικὴν μὴνσιν τοῦ Ἑθνους καὶ τὸν τρόπον σκέψεως. Ἀπὸ τὸ παράδειγμα Του πρέπει νὰ ἐμπνευσθοῦν ἡ Κυβέρνησις, ὁ Λαὸς καὶ οἱ Καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων μας.

Ἡ ἐπιβίωσις τῆς φυλῆς μας καθὼς καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις μας θὰ ἐξαρτηθοῦν κυρίως ἐκ τοῦ τεχνολογικοῦ, ἐπιστημονικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ ἐπέδου τοῦ Ἑθνους.

Τὰ Πανεπιστήμιά μας πρέπει νὰ ἐπεκταθοῦν κυρίως καταορύφως διὰ τῆς δημιουργίας μεταπτυχιακῶν, ἀνωτέρων κύκλου σπουδῶν τριετοῦς - τετραετοῦς διαρκείας καὶ τὴν ἐξελίξιν των εἰς κέντρων ἐρευνῶν, εἰδικῶς ἐπὶ τῶν φυσικῶν καὶ βιολογικῶν ἐπιστημῶν.

Καὶ διὰ νὰ ἐπανέλθω καὶ πάλιν εἰς τὴν οὐσίαν τῶν ἀπόψεων μου πρέπει νὰ τονίσω ὅτι ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας ἀναγέννησις, προτιμῶ τὸν ὅρον ἀναγέννησις παντὸς ἄλλου, πρέπει νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς ἤδη ὁργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς ἐκπαιδεύσεώς μας, καὶ νὰ πηγάζῃ ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος καὶ ἀναγκῶν τῆς οἰκονομικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἑθνους.

Πᾶσα ἀπόπειρα εἰσαγωγῆς ἢ μιμήσεως ξένων ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων δὲν θὰ ἔχῃ παρὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα.

«Τὰ θεμέλια μιᾶς Ἑλευθέρας δημοκρατικῆς Κρίνωνας καὶ τῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν τῆς πρέπει νὰ στηριχθοῦν εἰς τὴν ἐκπαιδευσιν».

Λίνκολν

«Μετὰ τὴν Ἑλευθερίαν καὶ τὴν Δικαιοσύνην, πρώτη εἰς σπουδαιότητα ἔρχεται ἡ Ἑκπαιδεύσις, ἀνευ τῆς ὁποίας οὔτε ἡ ἑλευθερία, οὔτε ἡ Δικαιοσύνη εἶναι δυνατόν νὰ διατηρηθοῦν».

J. Garfield

«Διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος (εἰς Η.Π.) συνεργάζονται, ὅπῃ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ἐπόπτου τῆς περιφερείας, εἰδικοί ἐπιθεωρηταί, διευθυνταὶ σχολείων, διδάσκαλοι, γονεῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ μαθηταί».

Θ. Φωτεινόπουλος

Π Ο Ρ Ι Σ Μ Α Τ Α

Παιδαγωγικού Συνεδρίου Δημολων Περιφέρειας Ήλειας
συγκροτηθέντος ἐν Πύργῳ ἀπὸ 13-17 Ἰουνίου 1957

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Γ'.

Γεωγραφία, εἰς τὴν Ε' τάξιν, ὑπὸ ΚΩΝ-
ΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣΣΕΩΣ, τοῦ Β'
βταξίου (Προτύπου) ΠΥΡΓΟΥ

1) Σημασία καὶ σκοπὸς τοῦ μαθήματος.

α) Ἡ σημασία τῆς Γ. ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀληθείας ὅτι εἶναι ἀδύνατος ὁ βίος ἀνεῦ τῆς γνώσεως τοῦ περιβάλλοντος εἰς τὸ ὁποῖον ζῶμεν, τῶν κρατουσῶν ἐν αὐτῷ συνθηκῶν, σχέσεων καὶ ἀλληλεπιδράσεων μεταξὺ τῶν ἐν τῷ περιβάλλοντι στοιχείων καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅθεν σκοπὸς τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας εἶναι ἡ γνώσις τοῦ περιβάλλοντος εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ζῇ, τῶν ἐν αὐτῷ συνθηκῶν καὶ τῶν σχέσεων (μεταξὺ τῶν ἐν αὐτῷ στοιχείων μεταξὺ τῶν καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς καὶ μεταξὺ ἀνθρώπων τῆς μιᾶς περιοχῆς μετὰ τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς γῆς).

β) Πέραν τούτου ὁ σκοπὸς τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας εἶναι μορφωτικὸς καὶ παιδευτικὸς.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα στενωτέραν καὶ εὐρεῖαν ἀποτελεῖ βασικὸν σκοπὸν. (Ἐπίμονος ἐπιδιώξις μας θὰ εἶναι νὰ ἀποκοτῶν οἱ μαθηταὶ καὶ διὰ τῆς Γεωγραφίας τὴν ὑπερηφάνειαν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ὡς καὶ τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους μας.

γ) Ὅμοιως ἡ τόνωσις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος.

2) Ἐκλογὴ ὕλης.

Εἰς τὰς Α', Β' καὶ Γ' ἡ ὕλη θὰ εἶναι πατριδογνωστικὴ.

α) Εἰς τὴν Α' τάξιν τὸ σχολεῖο καὶ τὰ περίεξ τοῦ σχολείου, τὸ σπίτι καὶ τὰ περίεξ αὐτοῦ θὰ ἀποτελέσουν τὴν ὕλην.

β) Εἰς τὴν Β' τάξιν ὁλόκληρος ἡ πόλις ἢ τὸ χωρίον καὶ τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα αὐτῶν, αἵτινα ἐπισκέπτονται. Ἐπὶ τῷ ὅπου διδάσκονται αἱ γεωγραφικαὶ ἔννοιαι ἐποπτικῶς.

γ) Εἰς τὴν Γ' τάξιν γίνεται ἐπέκτασις εἰς ὁλόκληρον τὴν ἰδιαιτέραν Πατρίδα (ἡσιν ἔκτασιν δύναται νὰ ἴδῃ τις ἐξ ὑψηλοῦ σημείου) καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἐν τέλει τοῦ ἔτους εἰς τὸν νομόν.

δ) Εἰς τὴν Δ' ὁ νομὸς τοῦ μαθητοῦ καὶ γίνεται ἐπέκτασις εἰς τὴν γεωφυσικὴν περιοχὴν (π.χ. Πελοπόννησος).

ε) Εἰς τὴν Ε' τάξιν ἡ λοιπὴ Ἑλλάς, τὰ γειτονικά πρὸς αὐτὴν κράτη Μαθηματικὴ Γεωγραφία (τὰ εὐκόλα).

στ) Εἰς τὴν ΣΤ' ἡ Εὐρώπη. Τὰ σπουδαιότερα κράτη καὶ τὰ ἔχοντα μὲ τὴν Ἑλλάδα σχέσιν. Τὰ λοιπὰ κράτη ἀκροθιγῶς. Αἱ λοιπαὶ ἡπείροι καὶ τὰ σπουδαιότερα καὶ σχέσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα ἔχοντα κράτη αὐτῶν. Τὰ λοιπὰ κράτη ἀκροθιγῶς.

3) Διάταξις τῆς ὕλης.

α) Βαίνομεν ἐκ τῶν ἐγγὺς πρὸς τὰ μακρὰν καὶ ἐκ τῶν ψυχολογικῶς ἐγγὺς πρὸς τὰ ψυχολογικῶς μακρὰν. (Π.χ. Ἡ Κύπρος διὰ τοὺς μαθητὰς μας μέχει τῆς τετάρτης τάξεως εἶναι μακρὰν, ἀλλὰ ψυχολογικῶς ἐγγύτατα. Δι' αὐτὸ δύναται νὰ διδαχθῇ), Ὅμοιως ἐκ τῶν εὐκόλων πρὸς τὰ δύσκολα, ἐκ τῶν συγκεκριμένων εἰς τὰ ἀφρημένα.

4) Μεθοδικαὶ ἀρχαί.

α) Ἡ φύσις τῆς γεωγραφικῆς ὕλης εἶναι τοιαύτη ὥστε πάντα τὰ ἐν αὐτῇ γεωγραφικὰ στοιχεῖα, ἄνθρωποι καὶ ὁ βίος τῶν, ζῶα καὶ φυτὰ εὐρίσκονται εἰς ἀλληλεξάρτησιν καὶ ἀλληλεπίδρασιν.

β) Ἡ ἰδιάζουσα αὐτῇ φύσις τῆς γεωγραφικῆς ὕλης ἀπαιτεῖ ὅπως τὰ πάντα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ εὐρίσκονται βάσει τοῦ νόμου τῶν αἰτιῶδων σχέσεων. Ἀποφεύγομεν τὴν ἀπλὴν ἐκθεσιν τῶν γεωγραφικῶν στοιχείων εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε.

γ) Προκειμένου περὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ἐπειδὴ ἡ γεωγραφικὴ ὕλη περιέχει στοιχεῖα, γεγονότα, φαινόμενα καὶ καταστάσεις, ποὺ δὲν ὑποπίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις, βασικὴ ἀπαιτήσις εἶναι ὅπως τὴν μεθοδὸν μας διέπῃ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐποπτείας.

δ) Τὸν μαθητὴν μας χαρακτηρίζει ἡ ὑπαρξὶς ζωηροῦ διαφέροντος καὶ ἐνεργητικότητος.

Ταῦτα ὑποδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὰς μεθοδικὰς ἀρχὰς τῆς αὐτενεργείας καὶ τῆς αὐτοτελοῦς ἐργασίας.

5) Μορφή τῆς διδασκαλίας.

α) Λόγω τῆς ἰδιαζούσης φύσεως τῆς γεωγραφικῆς ὕλης χρησιμοποιοῦμεν πάσας τὰς μορφὰς διδασκαλίας. Ἡ βιολογικὴ ἢ γενετικὴ μορφή εἶναι βασικὴ.

β) Ὁ ἑλεύθερος διάλογος, ὡς διευκολύνων τὴν αὐτενεργὴν πρὸσκησιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν γεωγραφικῶν γνώσεων καὶ διότι εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν ἀπαιτήσιν τῆς αὐτοτελοῦς ἐργασίας, χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα.

6) Πορεία διδασκαλίας.

α) Ἡ πρέπουσα πορεία εἶναι τριμερής, ἥτις λαμβάνει

βάνει τὴν κάτωθι μορφήν.

1) Θέσις τοῦ προβλήματος τῆς ἐξεταστέας ἐνότητος.

Προϋποθέσεις ἡ ὑπαρξίς μονίμου διαφέροντος καὶ οὐχὶ στιγμιαίου, (ταχυδακτυλουργικῶς ἐκμαιευθέντος).

2) Ἀναζήτησις ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν μέσων ἐργασίας.

Ζητοῦν οἱ μαθηταὶ πληροφορίας ἀπὸ γονεῖς, ἀδελφούς ἢ εἰδικούς, εὐρίσκουν βιβλία, λεξικά, ἀναζητοῦν χάριτας πάσης φύσεως, εἰκόνας κάρτ· ποστάλ, ἐνδυμασίας, προϊόντα κλπ.

3) Κατάστροφαις τοῦ σχεδίου ἐργασίας, δηλ. τῆς ἀκολουθητέας ὁδοῦ διὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐνότητος.

Κατάλληλος πορεία ἐργασίας, ὡς ἀκολουθοῦσα τὸν νόμον τῶν αἰτιωδῶν σχέσεων, προκρίνεται ἡ κάτωθι :

α) Γεωφυσικὰ στοιχεῖα : Θέσις· ἔκτασις· ὄρια, μορφή καὶ φύσις τοῦ ἐδάφους· κλίμα, ὕδατα.

β) Οἰκονομικὰ στοιχεῖα : Φυτὰ· ζῶα· προϊόντα· ἀσχολίαι τῶν κατοίκων, ἐμπόριον, βιομηχανία· συγκοινωνία.

γ) Πολιτικὰ στοιχεῖα : Πληθυσμός· πόλις· λαὸς καὶ ἡ ἱστορία του, ἡ γλῶσσα, ἡ θρησκεία ὁ πολιτισμός του, ἡθὴ καὶ ἔθιμα κλπ. κλπ.

4) Ἐκτελέσεις τῆς ἐργασίας

α) Ἐκτελεῖται κατὰ τὸ καταστροφὴν σχέδιον ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἢ ὁμάδων μαθητῶν, τηρουμένης ἀπολύτως τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτενεργείας.

β) Ὁ ἐλεύθερος διάλογος χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα.

γ) Ὁ διδῶν δὲν ἐπεμβαίνει. Λαμβάνει μέρος εἰς τὴν συζήτησιν ὡς μέλος τῆς τάξεως ὅταν τὸν ἐρωτοῦν ἢ ὅταν τὸ θεωρῇ ἐπιβεβλημένον.

5) Ἐμπέδωσις

α) Κατ' αὐτὴν ἐκφράζεται ἡ διδαχθεῖσα ἐνότης γλωσσικῶς, γραπτῶς, ἱχνογραφικῶς, μὲ κατασκευὰς πλαστικῆς ἢ εἰς τὸ ἀμμοδοχεῖον ἢ ἄλλως πως. Αἱ κατασκευαὶ καὶ ἱχνογραφήσεις πρέπει νὰ γίνωνται ὑπὸ κλίμακα, διότι μόνον οὕτω συλλαμβάνεται ἡ πραγματικότης.

β) Ἀναγινώσκονται περιγραφαί, ἐπιστολαί, λευκώματα.

Τὰ λευκώματα ὅταν περιέχουν προϊόντα καὶ φωτογραφίας ἢ καὶ πληροφορίας χρησιμοποιοῦνται καὶ κατὰ τὴν βαθμίδα τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐργασίας.

γ) Ἡ πορεία διδασκαλίας δὲν θὰ εἶναι ἀκαμπτος, πᾶνιόν τι σχῆμα. Πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται διὰ τὴν εὐκαμψίαν τῆς ἀναλόγως τῆς ἐκάστοτε ἐνότητος καὶ τῶν περιστάσεων, ἀρκεῖ ὅμως νὰ τηροῦνται αἱ μεθοδικαὶ ἀρχαὶ ἐποπτείας, αὐτενεργείας, ἐργασίας, συνεργασίας καὶ συγκεντρώσεως καθὼς καὶ ὁ νόμος τῶν αἰτιωδῶν σχέσεων.

δ) Ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως καὶ ἀλληλεξαρτήσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν ἀνθρώπων νὰ διαπνέη τὴν διδασκαλίαν μας.

ε) Ἡ διδῶν τῆς γεωγραφίας πρέπει νὰ ἐφορ-

μᾶται ἀπὸ κάποιο ἰδιαίτερο γνώρισμα χαρακτηριστικὸ τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν τόπου.

6) Προϋποθέσεις

Προϋποθέσεις ἐπιτυχούς διδῶν τῆς Γεωγραφίας εἶναι δύο.

α) Ἡ προϋπαρξίς μεθοδικῆς διδῶν τῆς Πατριδογνωσίας εἰς τὰς τρεῖς κατωτέρας τάξεις.

Ἡ πατριδογνωσία εἶναι ἡ βάση τῆς Γεωγραφίας καὶ προϋπόθεσις αὐτῆς. Ἐκ τῶν πατριδογνωστικῶν στοιχείων βαίνομεν εἰς τὰ γεωγραφικὰ τοιαῦτα. Τὰ πατριδογνωστικὰ στοιχεῖα σχεδιάζονται ἢ κατασκευάζονται πλαστικῶς ἢ εἰς τὸ ἀμμοδοχεῖον.

Δηλαδή ἐκ τῶν φυσικῶν πατριδογνωστικῶν στοιχείων βαίνομεν εἰς τὰ σχέδιά των, τὰ σύμβολα μὲ κλίμακα καὶ κατόπιν ἐκ τῶν σχεδίων εἰς τὰ πράγματα.

Ἡ κλίμαξ παριστάνει τὰ εἰς τὴν πραγματικότητα μεγάλα εἰς μικρὸν μέγεθος ἐν τῷ σχεδίῳ.

Ἐπίσης τὰ εἰς τὸ σχέδιον μικρὰ μετατρέπονται διὰ τῆς φαντασίας εἰς μεγάλα, διότι εἶναι εὐκόλα νὰ βαίνουν οἱ μαθηταὶ τὴν ἀντίστροφον ὁδὸν ἐκείνης, ἣν ἠκολούθησαν.

Ὅμοιως ἐκ τῶν γεωγραφικῶν στοιχείων βαίνομεν εἰς τὰ σχέδια τούτων ὑπὸ κλίμακα καὶ κατόπιν ἐκ τῶν σχεδίων εἰς τὰ φυσικὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα. Οὕτω μόνον καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀντίληψις καὶ ἀνάγνωσις τοῦ χάρτου, ὁ ὁποῖος περιέχει τὰ σύμβολα τῶν γεωγραφικῶν στοιχείων.

β) Ἐτέρα προϋπόθεσις εἶναι ἡ ὑπαρξίς ἀφθόνων καὶ καταλλήλων ἐποπτικῶν μέσων.

γ) Ἡ δραστηριότης καὶ ὁ ζήλος τοῦ διδῶν εὐρίσκουν διέξοδον.

Δ'

Φυσικὴ Ἱστορία (Ἀνθρωπολογία), εἰς τὴν ΣΤ' τάξιν, ὑπὸ ΠΙΕΡΡΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, τοῦ Β' 6) ταξίου (προτύπου) ΠΥΡΓΟΥ.

Τὸ Συνέδριον κατέληξε εἰς τὰ κατωτέρω πορίσματα ἐν σχέσει πρὸς τὴν διδῶν τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας.

1) Σημασία καὶ σκοπὸς διδῶν τῆς Φυσ. Ἱστορίας.

α) Ἡ ἀλληλεξάρτησις καὶ ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων εἶναι τοιαύτη ὥστε δὲν νοεῖται ἀνθρώπινος βίος ἀνευ τῆς ὑπάρξεως τῆς τῶν φυσικῶν τούτων ἀντικειμένων καὶ τῆς τελείας γνώσεως καὶ καλλιέργειας τούτων ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου.

β) Ἐκ τοῦ ὅτι τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα εἶναι προϋπόθεσις τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ τρόπου διαβιώσεώς του ἐξάγεται ἡ σημασία, ἣν ἔχει ἡ διδῶν τοῦ μαθήματος τῆς Φυσ. Ἱστορίας.

γ) Σκοπὸς τῆς διδῶν τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας θὰ εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ γενικοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, ὅσον φυσικὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μαθήματος τούτου. Εἰδικώτερον ἡ Φυσ. Ἱστορία πρέπει νὰ ἐξηγῇ ὡς φυσικὸν σκοπὸν νὰ βοηθήσῃ τοὺς μαθητὰς νὰ

στρέψουν την δημιουργικήν πνοήν των εἰς μεγαλυτέραν ἄμεσον ἀσχολίαν μὲ τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα τῆς πατρίδος των ἐν ἀρχῇ καὶ κατόπιν τοῦ ὑπολοίπου κόσμου δηλ. τὰ ζῶα, τὰ φυτὰ, τὰ ἔχοντα διαφέρουν δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν ἄνθρωπον κ.λ.π.

Διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῆς μὲ τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα σκοπεῖται ἡ ἀνάπτυξις τῆς χαρᾶς καὶ διαθέσεως τῶν μαθητῶν πρὸς ἐργασίαν, ἡ ἐξέλιξις τῆς ἱκανότητος πρὸς παρατήρησιν καὶ σκέψιν, ἡ εὐρυνσις τῶν ἐμπειριῶν των καὶ ἡ μεγαλυτέρα διασάφισις καὶ μονιμότης τῶν γνώσεων. Πέραν τούτων σκοπεῖται ἡ εὐκίνησις τοῦ πνεύματος, ἡ προαγωγή τοῦ συναισθήματος καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς βουλήσεως τῶν μαθητῶν.

ε) Διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀναστροφῆς μὲ τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα καὶ τῆς ὀρθῆς ἐρεῦνης τῆς ζωῆς τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν σκοπεῖται ἡ δημιουργία ἀγάπης πρὸς τὰ φυτὰ, τὰ ζῶα, τὴν φύσιν καὶ τὴν πατρίδα καὶ ἡ τόνωσις τοῦ ὁρησκευτικοῦ συναισθήματος τῶν μαθητῶν ἐκ τῆς γνώσεως τῆς πανσοφίας τοῦ Δημιουργοῦ τῶν πάντων.

στ) Ἐπίσης διὰ τῆς γνώσεως καὶ ἐρεῦνης τοῦ ἀνωτέρου φυσικοῦ ὄντος, τοῦ ἀνθρώπου σκοπεῖται νὰ συναισθανθῶν οἱ μαθηταὶ τὸ νόημα τῆς ζωῆς, τὴν σημασίαν τῆς ὑγείας, τῆς καθαριότητος, τῆς καλῆς διατροφῆς, τῆς ὑγιεινῆς ἐργασίας, τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς ψυχαγωγίας, ὥστε νὰ μάθουν νὰ ζοῦν ὡς πολιτισμένοι ἄνθρωποι.

2) Ἐκλογὴ καὶ διὰταξις τῆς ὕλης.

α) Εἰς τὰς μικροτέρας τρεῖς τάξεις ἡ ὕλη εἶναι τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα, ζῶα καὶ φυτὰ, τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος, τὰ ὁποῖα φέρομεν εἰς ἐπαφὴν, εἰς ἀναστροφὴν, μετὰ τῶν μαθητῶν.

Ἡ ἐπαφὴ αὐτὴ ἤρχισε πολὺ πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν μαθητῶν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ πρέπει νὰ συνεχισθῇ καὶ εἰς τὰς τρεῖς μικροτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

β) Δὲν γίνεται καμμιά διὰταξις τῆς ὕλης κατὰ συμβιωτικὰς κοινότητος ἢ ἄλλως πως. Ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Ἑνιαίας Συγκεντρωτικῆς Διδασκαλίας θὰ φέρωμεν εἰς ἄμεσον καὶ καθημερινὴν ἐπαφὴν τοὺς μαθητὰς μὲ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα ζῶα καὶ φυτὰ τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος.

γ) Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῇ ἡ ὕλη τοῦ Ε. Α. Π. Αὕτη θὰ ποικίλλῃ ἀναλόγως τοῦ τόπου (χωρίου, πόλεως ἢ περιοχῆς) καὶ ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε ἐνοτήτων τῆς Ἑνιαίας Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας. Καὶ εἰς τὸ αὐτὸ σχολεῖον ἀπὸ ἐξαμήνου εἰς ἐξαμήνον ποικίλλουν αἱ ἐνότητες τῆς Ἑνιαίας διδασκαλίας καὶ ἐπομένως καὶ τὰ θέματα τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, ἧτις ἐνυφαίνεται, ἀναλόγως τῶν ἐκδρομῶν, τῶν εὐκαιριῶν τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἀφορμῶν, ἐξ ὧν ἡ συγκεντρωσις τῆς ὕλης πρὸς διδασκαλίαν.

δ) Εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις, ὅπου εἰς ἐμφανίζονται τὰ θεωρητικὰ διαφέροντα, οἱ μαθηταὶ ἐνδιαφέρονται διὰ φυτὰ καὶ ζῶα πέραν τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος, τῆς εὐρυτέρας πατρίδος καὶ πέραν αὐτῆς τῶν ξένων χωρῶν.

ε) Οἱ μαθηταὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔρχονται εἰς

ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὰ ἐξεταζόμενα ζῶα καὶ φυτὰ. Πρέπει ὅμως νὰ ἔρχονται εἰς ἄμεσον αὐτοσυναναστροφὴν μὲ αὐτὰ δι' αὐτοερεῦνης καὶ αὐτοσυλλογῆς πληροφοριῶν ἀπὸ ταξιδεύοντα εἰς ξένας χώρας, ἀπὸ βιβλία ταξιδίων καὶ διηγημάτων, ἀπὸ βιβλία Φυσ. Ἱστορίας, ἀπὸ λεξικά, ἀπὸ αὐτοῦσια ἀντικείμενα, εἰκόνας, κινηματογραφικὰς ταινίας κλπ.

στ) Ἡ Διὰταξις τῆς ὕλης εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις εἶναι ἡ κατὰ συμβιωτικὰς κοινότητος. Ἐπίσης ἡ ὕλη εἶναι κατασκευασμένη εἰς κλάδους Φυσ. Ἱστορίας (Ζωολογία - Φυτολογία - Ἀνθρωπολογία).

3) Μέθοδος.

α) Εἰς τὰς τρεῖς κατωτέρας τάξεις κάμνομεν χρῆσιν τῆς **περιγραφικῆς** μεθόδου ἐξετάσεως τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων μὲ ἀπόπειραν χρησιμοποίησεως τῆς **βιολογικῆς** ἀρχῆς εἰς τὸ τέλος τῆς τρίτης τιξεως, διότι οἱ μαθηταὶ μὴ σφροῦνται θεωρητικῶν διαφορῶντων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀδυνατοῦν νὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν οὐσίαν, νὰ εὐρίσκουν ἐσωτερικὰ γνωρίσματα καὶ σχέσεις καὶ νὰ κάμνουν κρίσεις καὶ συγκρίσεις.

β) Εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις κάμνομεν χρῆσιν περισσότερον τῆς βιολογικῆς καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς αὐτὴν καὶ τῆς περιγραφικῆς, διότι οἱ μαθηταὶ μὴ ἔχοντες τὰ ἀνωτέρω γνωρίσματα ὡς ὀριμώτεροι.

γ) Ἡ **συστηματικὴ παρατήρησις** εἶναι βασικὴ μεθοδικὴ ἀπαιτήσις. Ἀπὸ τὰς μικρὰς τάξεις συνθηζομεν τοὺς μαθητὰς νὰ παρατηροῦν. Εἰς τὰς ἀνωτέρας ἡ παρατήρησις γίνεται βαθύτερα φθάνουσα μέχρι τῶν βαθύτερων οὐσιωδῶν γνωρισμάτων καὶ σχεσεων εἰς τὰ ζῶα, τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ φυτὰ.

δ) Ἡ Φυσικὴ Ἱστορία εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν μάθημα **αὐτενεργείας**. Πρέπει νὰ ἀφήνωμεν τοὺς μαθητὰς νὰ παρατηροῦν πρῶτον ἐν πηγῇ καὶ ἀφοῦ γενῶνται εἰς αὐτοὺς ἀπορία νὰ ἀπευθύνωνται κατόπιν εἰς τὴν τάξιν πρὸς λύσιν.

ε) Εἶναι ἀναγκὴ οἱ μαθηταὶ νὰ ἐκφράζωμεν μὲ πάντα τρόπον τὰ ἀντικείμενα τῆς δ.δ.λίας καὶ ἰδίᾳ, πλαστικῶς, ἰχνογραφικῶς, γλωσσικῶς καὶ μιμητι ὡς, ὅταν εἶναι δυνατόν.

4) Πορεία διδασκαλίας.

α) Εἰς τὰς τρεῖς κατωτέρας τάξεις θὰ ἀφήσωμεν τοὺς μαθητὰς νὰ ἔλθουν εἰς ἀναστροφὴν μὲ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τὰ ἐξεταζόμενα ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἑνιαίας διδασκαλίας. Θὰ περιποιοῦνται τὰ ζῶα καὶ θὰ παίζουσιν μαζὶ των, θὰ καλλιεργοῦν φυτὰ, θὰ διηγούνται ἢ θὰ ἀκροῶνται Ἱστορίας ἢ παρμύθια περὶ αὐτῶν, θὰ συλλέγουν ἀνθή, φύλλα, εἰκόνας, θὰ πλάθουσιν μὲ πηλὸν ἢ πλαστελίνη, θὰ ἰχνογραφοῦν κλπ.

β) Δὲν πρέπει νὰ γίνωνται περιγραφαὶ λεπτομερεῖς, ἢ διαπιστώσεις αἰτιῶν ὡς σχέσεων περὶ τῶν ὄντων καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ζώου ἢ ἄλλου ὄντος.

Αὐτὰς τὰς ἐργασίας θὰ κάμῃ πρῶτον ὁ διδάσκαλος ὑποδειγματικῶς μέχρις ὅτου συνθηλασούν οἱ μαθηταὶ, ὅποτε ἀφήνονται νὰ ἐκτελοῦν μόνοι των αὐτὰς μὲ πλήρη αὐτενεργείαν καὶ πρωτοβουλίαν.

γ) Ἡ παρατήρησις, ἡ ὁποία γίνεται αὐθορμήτως καὶ φυσικῶς εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τῆς μεταβάσεως

εις τὸν σχολικὸν κῆπον καὶ δι' ἐπισκέψεων συχνῶν.

δ) Εἰς τὰς τρεῖς ἠνωτέρας τάξεις ἡ Φυσικὴ Ἱστορία εἶναι χωριστὸν μάθημα εἰς τακτὰς ὥρας.

Εἰς αὐτὰς ἡ πορεία εἶναι τριμερὴς (πρόσκτησις - ἐπεξεργασία - ἐμπέδωσις). Αὕτη δύνανται νὰ λάβῃ τὴν κάτωθι μορφήν, ἥτις δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται παγία, ἀλλὰ θὰ ἀλλάσῃ ἀναλόγως τοῦ κλάδου τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας (Ζωολογία - Φυτολογία - Ὄρυκτολογία - Ἀνθρωπολογία) καὶ τοῦ ἐκάστοτε ἐξεταστέου ἀντικειμένου.

α) Θέσις τοῦ προβλήματος, τοῦ ἐξεταστέου φυσικοῦ ἀντικειμένου. Προϋπόθεσις ἡ ὑπαρξίς ζωηροῦ καὶ μονίμου ἐνδιαφέροντος.

β) Ἀναζητήσεις ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν μέσων ἐργασίας. Ζητοῦν οἱ μαθηταὶ πληροφορίας ἀπὸ γονεῖς ἢ ἄλλους συγγενεῖς ἢ εἰδικούς, εὐρίσκουν λεξικά, βιβλία σχετικά, εἰκόνας, ἀντικείμενα κλπ.

γ) Κατάστροφαις τοῦ σχεδίου ἐργασίας, δηλαδὴ τῆς ἀκολουθητέας ὁδοῦ.

Τὸ σχέδιον ἡ πορεία ἐργασίας πρέπει νὰ γίνεται εἰς τὸν τόπον ὅπου ζῇ, καλλιεργεῖται ἡ ὑπάρχει τὸ ἀντικείμενον (κῆπος, σταῦλος, οἰκία, δάσος κλπ.)

5) Ἐπεξεργασία

I) Ἡ ἐξέτασις τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων γίνεται μετὰ τὴν παρατήρησιν.

Ἡ σειρὰ τῆς ἐξετάσεως πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξῆς :

α) Θὰ ἐξετάζεται τὸ περιβάλλον, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ εὐρίσκεται τὸ φυτὸν, τὸ ζῶον ἢ ὁ ἄνθρωπος.

β) Ὁ τρόπος διαβιώσεως αὐτοῦ.

γ) Τέλος τὰ ὄργανα τοῦ σώματός του, αἱ σχέσεις αὐτῶν μεταξὺ τῶν, πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ ἀντικειμένου καὶ πρὸς τὸ περιβάλλον.

Ὁ τρόπος οὗτος προτιμᾶται, διότι συνηθίζει τοὺς μαθητὰς εἰς τὸ παρατηρεῖν, ὠθεῖ αὐτοὺς εἰς ἔρευναν, εἰς σκέψιν καὶ δράσιν καὶ δὲν εἶναι πάντοτε ὁ ἴδιος.

II) Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας οἱ μαθηταὶ προβάλλουν ἀπορίας εἰς τὴν τάξιν πρὸς λύσιν.

III) Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας οἱ μαθηταὶ προβάλλουν ἀπορίας εἰς τὴν τάξιν πρὸς λύσιν.

IV) Κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τηρεῖται ἀπολύτως ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτενεργείας.

V) Ὁ Ἐλεύθερος διάλογος χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα.

IV) Ὁ διδ|λος ἐπεμβαίνει ὅταν ἐρωτᾶται ἢ ὅταν θεωρῇ τοῦτο ἐπιβεβλημένον.

6) Ἐμπέδωσις

Κατ' αὐτὴν γίνονται :

α) Ταξινομήσεις καὶ ἐκφορίζεται τὸ διδαχθὲν γλωσσικῶς, γραπτῶς (μὲ ἐκθέσεις ἢ ἄλλως πως) ἱ-χνογραφικῶς, πλαστικῶς κ.λ.π. Ἀναγινώσκονται περιγραφαί, λέγονται ἱστορίαι σχετικαί, μῦθοι καὶ ποιήματα.

β) Εἶναι ἀπαραίτητον ὁ διδ|λος νὰ συνηθίσῃ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν πορείαν αὐτὴν τῆς διδ|λίας γενικῶς ἀλλὰ καὶ τῆς ἐργασίας.

Δι' αὐτὸ ὁ διδ|λος θὰ ἐργασθῇ κατ' ἀρχὰς ὑποδειγματικῶς πρὸ τῶν μαθητῶν. Θὰ παρατηρήσῃ ὁ ἴδιος καὶ θὰ ὑποδείξῃ πῶς γίνεται ἡ συστηματικὴ παρατήρησις. Θὰ ἀναζητήσῃ βιβλία εἰς τὴν μαθητικὴν βιβλιοθήκην, θὰ ἀνευρίσκῃ εἰς τὸ λεξικόν, ἐνῶ θὰ τὸν βλέπουν οἱ μαθηταί, τὸ ἐξεταστέον.

Θὰ ἀναγνώσῃ κεφάλαια μὲ περιγραφάς, θὰ εὔρῃ σχέσεις, θὰ κάμῃ κρίσεις, θὰ διηγηθῇ ὅ,τι γνωρίζει, θὰ περιποιήσῃ ζῶα καὶ θὰ καλλιεργήσῃ φυτὰ κ.λ.π.

γ) Ἡ ὑποδειγματικὴ ἐργασία τοῦ διδ|λου θὰ ἐξακολουθήσῃ μέχρις ὅτου οἱ μαθηταὶ ἀρχίσουν νὰ μα-τέχουν αὐτῆς. Εἰς τὴν ἀρχὴν θὰ βοηθήσουν τὸν δι-δάσκαλον καὶ σιγὰ σιγὰ, προϊόντος τοῦ χρόνου ὁ δι-δ|λος θ' ἀποσύρῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ θὰ περιορίσῃ τὴν ἐπέμβασίν του.

Ἡ ἐργασία θὰ ἐξελλίσσεται οὕτω καὶ θὰ βελτι-τοῦται μέχρι καὶ τῆς Ε! τάξεως.

δ) Εἰς τὴν ΣΤ! τάξιν ἡ ἐργασία θὰ λάβῃ μεγα-λυτέραν εὐρύτητα. Ὁ διδ|λος ἀποσύρει ἔτι περισσό-τερον τὴν ἐπέμβασίν του, ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθῇ πάν-τοτε νὰ συνεργάζεται μὲ τὴν τάξιν παραμένων ὁ σκηνοθέτης τῆς ὅλης ἐργασίας.

7) Προϋποθέσεις ἐπιτυχοῦς διδασκαλίας τῆς Φυσ. Ἱστορίας.

1) Ὁ χώρος τῆς διδασκαλίας τῶν φυσικῶν ἀντι-κειμένων δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον εἰς τὸν ὁποῖον γεννῶνται, φύονται, ἀναπτύσσονται καὶ γε-νικῶς βιοῦν τὰ φυτὰ, τὰ ζῶα καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ἀπα-ραίτητο εἶναι ἡ μετάβασις εἰς τὸν τόπον τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ ἐξέτασις αὐτῶν ἐκεῖ.

2) Ὁ χρόνος τῆς ἐξετάσεως πρέπει νὰ εἶναι μα-κρὸς, ὥστε νὰ παρακολουθοῦνται τὰ φυσικὰ ἀντικεί-μενα εἰς πάντα τὰ στάδια τῆς ἐξελλίξεώς των.

3) Νὰ γίνωνται σκοπίμως ἐκδρομαὶ καλῶς ὀργα-νωμέναι καὶ πραγματισμέναι.

4) Ὁ σχολικὸς κῆπος εἶναι ἀπαραίτητος εἰς κά-θε σχολεῖον. Οὗτος θὰ καλλιεργῇται ὑπὸ τῶν μαθη-τῶν. Εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ζωολογικὸν τμήμα ὅπου θὰ τρέφωνται ζῶα (ὄρνιθες, κόνικλοι, περιστε-ραί, μελίττις κλπ). Εἰς τὸ σχολεῖον δὲ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐνυδρεῖον.

Σπουδαιότης προϋπόθεσις εἶναι ἡ ὑπαρξίς πλου-σίων καὶ καλῶν ἐποπτικῶν μέσων.

Μεταξὺ αὐτῶν προέχουσιν θέσιν ἔχει ὁ κινημα-τογραφος, διότι παρουσιάζει τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα εἰς τὸ φυσικόν των περιβάλλον κινούμενα καὶ ἐξε-λίσσόμενα.

Ὁμοίως αἱ ποικίλαι συλλογαὶ (ἐντόμων, πτηνῶν, φωλεῶν, ὠν, ζῶων, ἰχθύων, φυτῶν, ἀνθέων, σπερμάτων, καρπῶν, συλλογαὶ πινάκων ἐξελλίξεως φυτῶν, ζῶων, συλλογαὶ εἰκόνων, χαρτῶν καὶ πινά-κων Ἀνθρωπολογίας, Ζωολογίας, Φυτολογίας, κλπ), εἶναι ὑψίστης σημασίας καὶ ἀπαραίτητοι.

Εἶναι εὐκόλον νὰ καταρτισθοῦν ὑπὸ τοῦ διδα-σκάλου καὶ τῶν μαθητῶν. Βασικωτάτη προϋπόθε-σις ἐπιτυχοῦς διδασκαλίας τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας ὡς καὶ πάντων τῶν μαθημάτων εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ κατάρτισις τοῦ διδασκάλου, ὁ ζῆλος, ἡ εὐσυνειδησία, ἡ ἐργατικότης καὶ δραστηριότης τούτου.

Η ΧΑΡΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Είναι γνωστή ή μεγάλη σημασία της χαράς στον άνθρωπο. Η χαρά είναι στον άνθρωπο, διότι είναι το όξυγόνο στη ζωή. Γι' αυτό όφειλουμε να προσέξουμε ιδιαίτερα το ζήτημα του στο παιδί. Πρέπει όχι μόνον να μην το αφαιρούμε τη χαρά, αλλά να φροντίζουμε να το καλλιεργούμε τη χαρά από την ημέρα, που έρχεται στον κόσμο, γιατί έτσι θα το υποβοηθήσωμε την κανονική του ανάπτυξη. Οι δυσάρεστες μάλιστα συνθήκες, που δημιουργήθηκαν από τον τελευταίο πόλεμο κάνουν πιο επιτακτική την ανάγκη να προσέξουμε το ζήτημα του και να εργασθούμε όλοι μας για ένα παιδί χαρούμενο, γλαστό και ένεργητικό.

Αν παρατηρήσωμε το παιδί από την ημέρα που γεννιέται θα δούμε ότι αναζητάει πάντοτε τη χαρά. Η χαρά του εκδηλώνεται στο γέλιο του, στις φωνές του, στις κινήσεις του κλπ. Όσο δέ μεγαλώνει και δυναμώνει και σούξανε-ται ή δράσεις του, τόσο και ή χαρά του μεγαλώνει.

Όταν έρχεται το παιδί στο σχολείο βρίσκει νέες και μεγαλύτερες χαρές, γιατί αποκτά πολλούς φίλους, παίζει πολλά ομαδικά παιχνίδια, τραγουδάει νέα και πολλά τραγούδια, μαθαίνει τόσα και τόσα όμορφα και εόχάριστα πράγματα, που το μεγαλώνουν τις χαρές και το αναπτύσσουν.

Τό σχολείο, βέβαια, φροντίζει να μη χάνη το παιδί τη χαρά του. Φροντίζει να βρίσκη τους κατάλληλους τρόπους, ώστε να υποβληθή το παιδί να προσαρμόζεται εόχάριστα στο νέο περιβάλλον και να το καλλιεργεί πάντα τη χαρά. Φροντίζει να ένεργη το παιδί πάντα με χαρά και με σκοπό να βρίσκη μια νέα χαρά.

Τό χαρούμενο παιδί είναι πάντα αισιόδοξο, πρόθυμο και ένεργητικό, ένω τό λυπημένο είναι άπαισιόδοξο, άπρόθυμο και άδρανές. Τό χαρούμενο παιδί ζή, ύπερνικά τά έμπόδια, αναπτύσσεται και προοδεύει ένω τό λυπημένο μαραίνεται, χάνει τόν κανονικό του δρόμο και σιγά-σιγά έξαφανίζεται.

Η χαρά έπιδρά σέ όλες τις λειτουργίες τοό οργανισμού, στην κυκλοφορία τοό αίματος, στην άναπνοή, στην πέψη, στη θρέψη, στο νευρικό σύστημα κλπ. και γι' αυτό χαρίζει ύγεια σωματική και ψυχική.

Καλλιέργεια της χαράς. Τά μέσα με τά όποια μπορούμε να καλλιεργήσωμε τη χαρά τοό παιδιοό είναι πάρα πολλά. Αυτά έξαρτώνται βέβαια από τις περιπτώσεις, που κάθε φορά παρουσιάζει τό παιδί και από τά διάφορα αίτια που προκαλούν την έπέμβασι μας. Είναι δέ γνωστό πώς τά μέσα και οι τρόποι, που χρειάζονται κάθε φορά έέχωρα σέ κάθε παιδί, για να το καλλιεργήσωμε τη χαρά, δέν είναι δυνατό να γραφούν στο χαρτί και γι' αυτό θα πε-

ριορισθώ μόνον στα γενικά και κυριώτερα άπ' αυτά

Έκείνος που καλείται πρώτος να προσέξη τη χαρά τοό παιδιοό είναι ή *οικογένεια*. Τό οικογενειακό περιβάλλον τοό παιδιοό πρέπει να είναι ευνόϊκό πρós τη χαρούμενη ζωή του. Η καθαριότης, ή ώραία τάξις, τά άπλά και στερεά έπιπλα, τά λουλούδια στην αύλή, λουλούδια στο τραπέζι...κι' όλα συνδυασμένα με την καλλιτεχνία, την αγάπη, την πρόθυμη και ευσυνειδητη έκτέλεσι των χρεών, την γαλήνη και τη χαρά οδηγούν τό παιδί πρós τη χαρούμενη και ευσυνειδητη ζωή. Η άταξία, οι νευρικότητες, οι γκρίνιες και οι έριδες κλονίζουν τό παιδί, τοό γκρεμίζουν τη χαρά και τό κάνουν έλαττωματικό. Όταν ή μητέρα είναι νευρική και ξεσπάει στα παιδιά τότε δέν είναι δύσκολο να καταλάβη κανείς γιατί τά παιδιά καταντούν άναίσθητα, έγωϊστικά, νευρικά κλπ.

Η μητέρα είναι ό πρώτος και φυσικός παιδαγωγός τοό παιδιοό και συντελεί από την πρώτη ημέρα στη διαμόρφωσι του. Τό παράδειγμα της είναι ό μεγαλύτερος δάσκαλος. Γι' αυτό πρέπει ν' αυτοελέγχεται και πολλές φορές ν' αλλάξη κανόνες διαγωγής. Πρέπει να ξέρουν οι γονείς πώς να πλησιάζουν κάθε φορά τό παιδί. Μόνον με τη χαρά μπορούμε να πλησιάσωμε τό παιδί, να τό κάμωμε γερό στο σώμα, στο πνεύμα και στην ψυχή. Για να δίνωμε δέ τη χαρά στο παιδί πρέπει να είμαστε έμεις χαρούμενοι και ν' αντιμετωπίζωμε τά ζητήματα τοό παιδιοό με ήρεμία και γαλήνη. Τό παιδί ζητάει τη χαρά, που τό αναπτύσσει και δέν έχομε κανένα δικαίωμα να τοό την αφαιρέσωμε για τό κέφι μας. Όταν τό παιδί μέσα στο σπίτι του αισθάνεται τη χαρά γίνεται ένας χαρούμενος και προοδευτικός άνθρωπος. Όταν όμως δέν βρίσκη μέσα στο σπίτι του τη χαρά μπορεί να γίνη ένας έπιστήμων, αλλά ποτέ ένας χαρούμενος άνθρωπος. Όταν πάλι τό παιδί μέσα σέ χαρούμενο περιβάλλον είναι σκυθρωπό, τότε οι γονείς του όφείλουν να συμβουλευθούν τό δάσκαλο, τόν παιδαγωγό ή και καμιά φορά τό γιατρό τους, για να βρουν τά αίτια της κατάσχεως του και να οδηγηθή με τά κατάλληλα μέσα στο δρόμο της χαράς και τοό κανονικοό βίου. Μέσα στο σπίτι πρέπει να άρχη ή χαρά, ή αγάπη και ή γαλήνη και τό παιδί να κινηται σαν παιδί, να έχη την πρωτοβουλία στις κινήσεις του, να παίζει, να τραγουδάη, να γελάη, να ύπολογίζεται ή γνώμη του και να γίνωνται σεβαστές οι έπιθυμίες τους. Οι γονείς πρέπει να καταλαβαίνουν την ανάγκη που έχει τό παιδί να γεύεται τις περιπέτειες της ζωής και να παίνη σιγά-σιγά στο νόημα των κόπων των γονέων, χωρίς να τό καταθλίβουν για να τοός έννοήση. Οι γονείς πρέπει έπίσης να φροντί-

ζουν, ώστε να μη γεννιέται ανάμεσα στα παιδιά ή ζηλοτυπία, το φοβερό αυτό μικρόβιο της καταστροφής και γενικά πρέπει να γνωρίζουν πως να ενεργούν σε κάθε περίπτωση ώστε να μη χάνη το κάθε παιδί τη χαρά του, την αίσιοδοξία του και τον κανονικό του δρόμο.

Η αγάπη των γονέων γεμίζει την παιδική ψυχή με χαρά. Χρειάζεται όμως και έδω προσοχή. Ν' απολαμβάνη βέβαια το παιδί τη στοργή των γονέων του, από την οποία έχει τόσο ανάγκη, αλλά οι γονείς να μη παρασύρονται από αδυναμίες και έκδηλώνουν υπερβολική στοργή στο παιδί, γιατί θα το δημιουργήσουν έτσι έλαττώματα, που θα το γίνουν εμπόδια ανυπέρβλητα και θα το αφαιρέσουν αμύητο πολλές χαρές της ζωής.

Τιμωρίες. Γενικά οι τιμωρίες πρέπει ν' αποφεύγονται. Όλοι οι μεγαλύτεροι πρέπει να καταλάβουν ότι δεν είναι σωστό ν' αντιμετωπίζουν το παιδί ως ισχυρότεροι και να το κάνουν όργανο των διαθέσεών τους. Όφειλουμε να σεβώμεθα τα δικαιώματα και τις ψυχολογικές στιγμές του παιδιού, γιατί βρίσκεται στην ανάπτυξη και από μας εξαρτάται η καλή του εξέλιξη και η χαρά της ζωής του. Ο καλός τρόπος και η καλή συμβουλή επιδρούν καλύτερα. Καλό είναι ν' αποφεύγουμε κάθε σύγκρουση μαζί του. Με ευχάριστες συνομιλίες πρέπει να το ανοίγουμε το δρόμο προς το καλύτερο. Δεν πρέπει να το κόβουμε την πρωτοβουλία και την αυτενέργεια. Παιγνίδια, τραγούδια, μία μικρή βιβλιοθήκη, ελεύθερα αναγνώσματα, παιδικό θέατρο, γιορτές κλπ. είναι εκείνα που το χαρίζουν ευχαρίστησι, προθυμία, φιλότιμο και έλπιδα για νέες χαρές.

Άλλο μέσον με το οποίο μπορούμε να καλλιεργήσουμε τη χαρά του παιδιού είναι η καλλιέργεια της κοινωνικότητός του. Το παιδί όσο αναπτύσσεται κοινωνικά τόσο πιο πολλές και νέες χαρές δοκιμάζει. Αισθάνεται μεγάλη χαρά το παιδί στη μεγάλη συντροφιά, στη συζήτηση, στα παιγνίδια, στην άμιλλα, καταβάλλει κόυρασι μ' ευχαρίστησι για να πετύχη μία νίκη που θα το δώσει διπλή χαρά, τηρεί πιστά και ευχάριστα ομαδικά συνθήματα για να κερδίση νέα χαρά, οργανώνει έκδρομές, γιορτές κ.λ.π. Όσο το υποβοηθούμε στην κοινωνική ανάπτυξη τόσο πιο ικανό γίνεται να εισέρχεται στις σχέσεις και στα αγαθά της κοινωνίας και να δοκιμάζει πολλές χαρές.

Άλλο μέσον καλλιέργειας της χαράς του παιδιού είναι η αγγυπνος παρακολούθησις της υγείας του. Η υγεία του γεννά χαρά και η χαρά υγεία. Το γερό παιδί απολαμβάνει όλες τις χαρές της ηλικίας του. Τρέχει, πηδάει, ταξιδεύει, κολυμπάει, τραγουδάει, χορεύει τρώει όλα τα φαγητά, χαίρεται τον ήλιο, τον αέρα, το νερό, παίζει, συναγωνίζεται, υπερπηδά εμπόδια κλπ. προοδεύει και αναπτύσσεται. Ένώ το ασθενικό παιδί στερείται πολλές χαρές της ζωής. Α. χ. το χορό, το καλύμπι, το τρέξιμο, ώρισμένα φαγητά κλπ. Φυσικό δέ είναι να γε-

μίση ή ψυχή του και με το συναίσθημα της μειονεκτικότητας, που θα το κάνει δυστυχισμένο. Στα ασθενικά παιδιά συχνότερα παρατηρούμε το φθόνο, την έχθρότητα και την κακία και το ίδιο γιατί στερούνται πολλές χαρές της ζωής.

Πολύ πρέπει να προσέχουμε επίσης νευρικό σύστημα του παιδιού. Για να γίνει το παιδί ένας ισορροπημένος άνθρωπος ο πρώτος δρος είναι να διατηρηθί ισορροπία του νευρικού συστήματος. Έχει παρατηρηθί ότι παιδιά που έχουν πάθει διαταραχή του νευρικού συστήματος δεν μπορούν όταν μεγαλώσουν να λύσουν πολλά προβλήματα, που τους παρουσιάζονται στη ζωή, να γνωρίσουν την επιτυχία και να αισθανθούν τη χαρά που ποθούν. Γι' αυτό πρέπει ν' αποφεύγουμε καθετί που μπορεί να επιφέρει κλονισμό ή διαταραχή στο νευρικό σύστημα του παιδιού. Ν' αποφεύγονται δηλαδή οι έκφοβισμοί, να μη αρπάξη απότομα κανείς το παιδί ενώ αυτό κάθεται ήσυχο, να μη το γαργαλάνε, να μη το κάνουν απότομο λουτρό, να μη κοιμάται νευρωμένο, θυμωμένο, να μη ζη μέσα σε ταραχές, σε τρομάρες και απειλές κ. ά. Καλό είναι στο ζήτημα τοιτο οι γονείς να συμβουλευώνται τακτικά το δάσκαλο και το γιατρό.

Πολύ συντελεί στην υγεία και στη χαρά του παιδιού το δπαιθρο. Τακτικοί περίπατοι, έκδρομές, καθαρός αέρας, ήλιακό φώς, νερό, τοπία, δροαία, ρυάκια, δάση, άνθη, τραγούδια, χοροί, παιγνίδια στο δπαιθρο κλπ. έγκαθιστούν μόνιμα τη χαρά και την αίσιοδοξία μέσα στην παιδική ψυχή.

Μουσική. Η μουσική δίνει μεγάλη χαρά στο παιδί. Γι' αυτό πρέπει να παρέχουμε κάθε φορά τα μέσα που χρειάζονται για ν' απολαμβάνη το παιδί τη χαρά αυτή, δσάκις τη ζητάει. Το τραγούδι κάνει χαρούμενη τη ζωή του και εξευγενίζει την ψυχή του. Καλό μάλιστα είναι να μαθαίνουν και μουσική τα παιδιά. Με την κατάρτισι αυτή θα μπορούν να παρακολουθούν συναυλίες ή ν' ανήκουν σε χορωδία, έφ' όσον ή φωνή τους επιτρέπει ή να μαθαίνουν ένα όργανο, που ζητάει ή ψυχή τους και έτσι θ' απολαμβάνουν πολλές ευχαριστήσεις. Όποιοδήποτε επάγγελμα και αν ακολουθήση το παιδί όταν μεγαλώση ή μουσική θα το είναι το πολυτιμότερο κτήμα και το δυνατότερο μέσο, που θα το ξεκουράζη, θα το παίρνη κάθε στενοχωρία και θα το χαρίζη τη χαρά.

Υπάρχουν και άλλα πολλά μέσα και τρόποι διά των οποίων μπορούμε να εγκαταστήσωμε μόνιμα τη χαρά και την αίσιοδοξία στην ψυχή του παιδιού, αλλά, όπως ανέφερα και στην αρχή, αρκούμεαι εις τα κυριώτερα. Παρακολουθώντας κανείς έπισταμένως την εξέλιξη του παιδιού βρίσκει άπειρες ευκαιρίες κατά τις οποίες μπορεί να καλλιεργή τη χαρά του παιδιού. Όλοι μας πρέπει να ενεργούμε στις κατάλληλες ευκαιρίες ευνούκα για τη χαρά του παιδιού. Δίνοντας τη χαρά στο παιδί το δίνουμε το μεγαλύτερο δώρον. Γιατί η χαρά είναι ή ζωή, ή ανάπτυξις και ή πρόοδος.

ΤΟ ΧΑΜΗΛΟΝ ΒΙΟΤΙΚΟΝ ΕΠΙΠΕΔΟΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΟΔΟΝ ΑΥΤΟΥ

Τοῦ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΙΑΝΝΟΥΔΗ

Ἡ παρούσα πραγματεία συνετάχθη ὡς ἀναγνωσθῇ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Διευθυντοῦ Σπουδῶν τῶν ἐν αὐτῷ μετεκπαιδευομένων δημοδιδασκάλων, κ. Σπυριδὼν Κων(τίνου) φροντιστηριακά προβλήματα Παιδαγωγικῆς, με σκοπὸν νὰ γίνῃ ἀφορμὴ συζητήσεως μεταξὺ τῶν κ.κ. συναδελφῶν ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου θέματος, νὰ συνειδητοποιηθῇ ἔτι περισσότερον ἢ ὑπαρξίς του, νὰ δημιουργηθοῦν σκέψεις καὶ ἐξαχθοῦν συμπεράσματα. Εἰς τὸν ἴδιον σκοπὸν ἀποβλέπει καὶ ἡ δημοσίευσίς του.

Δὲν σκοπεύω νὰ περιγράψω ἐνταῦθα τὸ χαμηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ χωριοῦ, ὑπὸ τὴν γενικὴν καὶ τραγικὴν του μορφήν, ἣ ὁποία δι' ὅσους ζοῦν εἰς τὴν ὑπαιθρὸν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὰ ὄρεινὰ χωριά τῆς πατρίδος μας, εἶναι γνωστή. Παραθέτω μόνον ἀπόσπασμα ἐξ ἐπιτοπίου ἐρεῦνης διεξαχθείσης ὑπὸ συνεργάτου τῆς ἐφημερίδος «Τὸ Βῆμα» καὶ δημοσιευθείσης ἐν αὐτῇ τὴν 1.1.59 «Αἱ συνθήκαι χρονίας διαβιώσεως τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν, ποὺ συγκροτοῦν 365 χιλιάδες πενταμελεῖς οἰκογένειαι, εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ ποὺ ἐξασφαλίζουν ἓνα πενιχρὸν εἰσόδημα, μόλις προσεγγίζον κατὰ μέσον ὅρον τὰς 8 χιλιάδας δραχ. ἑτησίως, εἶναι πλέον ἢ τραγικαί».

Δὲν σκοπεύω ἐπίσης νὰ κάμω γενικὰς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ὑποδείξεις, οὔτε νὰ προτείνω ριζικὰς λύσεις διὰ τὸ παλαιὸν καὶ τόσον δὲν αὐτὸ κοινωνικὸν πρόβλημα. Διὰ τὴν λύσιν αὐτοῦ ἄλλοι εἶναι ἀρμόδιοι καὶ ὑπεύθυνοι.

Πολὺ περισσότερον οὐδόλως διανοήθην νὰ θίξω τὰς βαθυντέρας γεννουσιορρογούς αἰτίας τοῦ χαμηλοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου—πτωχὸν καὶ ἄγονον ἐδάφους, τρόπος κατανομῆς ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, διαμόρφωσις τιμῶν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων—οὔτε τὰς προτεινομένας ὑπὸ τῶν διαφόρων πολιτικῶν συστημάτων κοινωνικῶν βιοθεσιῶν καὶ κοσμοθεσιῶν ἀκόμη λύσεις, ἀλλὰ ἀπλῶς πῶς τὸ εἶδα, τὸ ἔζησα καὶ τί σκέψαις μοῦ ἐγέννησε, μέσα στὰ στενὰ πλαίσια ἐνὸς καὶ μόνου καπνοπαραγωγικοῦ χωριοῦ στὰς ὑπαρξίας τοῦ Μπέλλας (Ἀνατ. Μακεδονία).

Πιθανὸν ὅμως νὰ γεννηθῇ τὸ ἐρώτημα: Τί ἐνδιαφέρει τὸν διδάσκαλον τὸ χαμηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ χωριοῦ; Μήπως εἶναι αὐτὸς ἀρμόδιος νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν ἀνοδὸν αὐτοῦ;

Νομίζω ὅτι κανέναν ἀνθρώπον δὲν μπορεῖ νὰ ἀρῇσῃ ἀδιάφορον ἢ θλιβερά πραγματικότης τῶν συνανθρώπων του, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ζῇ καὶ τὴν ὁποίαν συναντᾷ εἰς κάθε του βῆμα. Εἰς τὴν κατοικίαν τῶν χωρικῶν, εἰς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ διατροφὴν αὐτῶν, εἰς τὴν λατοφάρμακευτικὴν των περίθαλψιν, εἰς τὰ ἀδύνατα προσωπικά των μικρῶν παιδιῶν. Ἐνὰς ἀδιάφορος πρὸ αὐτῆς τῆς καταστάσεως δὲν θὰ μπορούσε νὰ λέγεται «ἀνθρώπος» πολὺ περισσότερο δὲ θὰ μπορούσε νὰ λέγεται διδάσκαλος. Διότι

ὁ διδάσκαλος ὡς ἐκ τοῦ ἔργου του, ὑπακούων εἰς βασικὸν παράγγελμα τῆς Παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ γνωρίζῃ τὴν ὅλην κατάστασιν τῶν μαθητῶν του, σωματικὴν, ψυχικὴν, πνευματικὴν, τὰς πιθανὰς κληρονομικὰς των προδιαθέσεις, τὴν οἰκογενειακὴν των κατάστασιν, τὸ βιοτικὸν των ἐπίπεδον κλπ.. ὅπως κάθε τεχνίτης γνωρίζει τὸ ὕλικόν τῆς τέχνης του, διὰ νὰ ρυθμίξῃ τὰς παιδαγωγικὰς του ἐνεργείας κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀναμείνῃ ἐξ αὐτῶν θετικὰ καὶ οὐχὶ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα.

Ὅταν κανεὶς ἔλθῃ κατὰ πρόσωπον μετὰ τὴν σκληρὰν πραγματικότητα δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἀσυγκίνητος, ἀλλὰ θὰ δοκιμάσῃ ἔντονα καὶ βαθειὰ συναισθήματα συμπόνοις καὶ ἀγάπης πρὸς τοὺς πλησίον συνανθρώπους του. Τότε μετὰ κίνητρον, ὀδηγὸν καὶ ἐμπνευστὴν τὴν συμπονοῦσαν αὐτὴν ἡγάπην θὰ συμβάλῃ καὶ αὐτὸς κατὰ τι, ὅχι φυσικὰ νὰ τοὺς καταστήσῃ πλουσίους, ἀλλὰ εἰς τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνοδὸν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

Ἐπίσης οὐδεὶς δύναται νὰ μείνῃ ἀδρανὴς ἀναλογιζόμενος τὰς τρομερὰς συνεπείας τοῦ χαμηλοῦ ἐπιπέδου ἐνὸς λαοῦ καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου μας, ὅστις τροφοδοτεῖ μετὰ ὑγιᾶς αἷμα ὁλόκληρον τὸν ἐθνικόν μας ὀργανισμόν καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀστείρευτον πηγὴν τῶν ἀνανεωτικῶν αὐτοῦ δυνάμεων. Διότι εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον καὶ ἐτονίσθη πλειστάκις κατὰ τὰς πανεπιστημιακὰς παραδόσεις ὑπὸ τοῦ Σοῦ μας Διευθυντοῦ, ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων λόγω τῆς ὑπερνευματικῆς καὶ μηχανοποιημένης διαβιώσεώς των καὶ τῶν ἐν γένει συνθηκῶν τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ μετὰ δευτέραν, τρίτην γενεὰν ἐκφυλίζονται.

Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ χαμηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον ὑποσχάπτει τὰ θεμέλια τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου, καθιστᾷ αὐτὸν ἐπιρρεπῆ πρὸς πᾶσαν ἀσθένειαν, ἀνίκανον πρὸς παραγωγικὴν ἐργασίαν, βάρος καὶ πρόβλημα κοινωνικόν. Ἐκτρέπει αὐτὸν ἀπὸ τὸν ἠθικὸν βίον καὶ τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν κλοπὴν, ἀτιμίαν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ἀνῆθικον ζωὴν, ὑπὸ ἐθρυτάτην καὶ στενοτάτην ἔποψιν. Ἐπιφέρει ἀκόμη καὶ διάλυσιν οἰκογενειῶν μετὰ ὅλα τὰ δυσμενῆ ἐπακόλουθα. Ἀποβαίνει αἰτία οὐ μόνον στασιμότητος ἀλλὰ καὶ ὀπισθοδρομήσεως ἐφ' ὅλων τῶν τομέων τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς. Ἀποτελεῖ τὸ γόνιμον ἔδαφος, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ καταπληκτικὸν τρόπον ριζώνουν καὶ ἀναπτύσσονται ἐπαναστατικαὶ κοινωνικαὶ θεωρίαι, θρησκευτικαὶ αἰρέσεις καὶ τόσα ἄλλα κακά.

Τὸ χαμηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον μιᾶς οἰκογενείας προσέρχεται ὡς γνωστὸν ἐκ τῶν περιορισμένων εἰσοδημάτων αὐτῆς κατὰ κύριον λόγον καὶ κατὰ δευτέρον ἐκ τῆς μὴ ἐκωφελοῦς διαθέσεως αὐτῶν διὰ τὴν θεράπειαν πρωταρχικῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν. Ἐπέρχεται

ἐπομένως ἄνοδος τοῦ βιοτικοῦ της ἐπίπεδου, όταν αὐξηθοῦν ἀφ' ἑνὸς τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου διατεθῶσι ταῦτα διὰ τὴν θεραπείαν τῶν βασικῶν βιοτικῶν της ἀναγκῶν, ὅπως ἀναφέρει ὁ Σὺς Διευθυντῆς τῶν Σπουδῶν μας εἰς τὸ βιβλίον του «Τὸ μάθημα τῆς Κοινωνικῆς Ἀγωγῆς».

«Ἡ χοῆσις τῶν ἀγαθῶν καὶ τοῦ χρήματος, τὸσον εἰς τὰ ἄτομα ὅσον καὶ εἰς τὸ κράτος, ἔχει ἀνάγκην περισκέψεως, ὥστε νὰ προτιμῶνται πρὸς ἱκανοποίησιν ἀνάγκαι ἐπιτακτικώτεραι ἀπὸ ὀλιγώτερον ἐπιτακτικὰς σκόπιμοι ἀπὸ ἀσκόπους. Ἐπιβάλλεται ἐπίσης ὅπως μὴ λαμβάνῃ χώραν ἀπώλεια ἢ σπατάλη ἀγαθῶν. Ἡ ἐξοικονόμησις τῶν ἀποδεικνύεται ὡς ἀρετή, διότι ὁ πλοῦτος εἶναι συμπεπυκνωμένη δύναμις δι' ὥρας ἀνάγκης, εἶναι ἀπόθεμα προνοίας διὰ τὸ μέλλον, εἶναι ἀκόμη ἐλευθέρωσις χρόνου ἐκ βιοτικῶν ἀσχολιῶν πρὸς διάθεσίν του εἰς πνευματικὰ ἔργα».

Πρὸς τὰς δύο αὐτὰς κατευθύνσεις θὰ στραφῇ ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα ἡ παρούσα πραγματεία. Λόγῳ ὅμως τῆς ἰδιαιτερότητος ποὺ παρουσιάζει τὸ πρόβλημα αὐτὸ καὶ ἐπειδὴ σκοπεύω νὰ διαπραγματευθῶ ὑπο τὴν συγκεκριμένην καὶ πρακτικὴν του μορφήν, τὸ περιορίζω, ὡς ἀρχικῶς ἀνέφερα, εἰς τὰ στενὰ πλαίσια ἐνὸς καὶ μόνου χωριοῦ—εἰς ὃ ὑπηρετοῦσα—καὶ ἐντὸς τῶν πλαισίων αὐτῶν τὸ ἐξετάζω διὰ τὴν προαναφερθέντας σκοπούς.

Προπολεμικὴ κατάστασις τοῦ χωριοῦ : Γεωργικὸς κλῆρος ἑννέα στρέμματα κατὰ οἰκογένειαν. Οἱ κάτοικοι ἡσχολοῦντο ἀποκλειστικῶς μὲ τὴ καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω στρεμμάτων δὲν ἐκαλλιεργοῦντο ἅπαντα, ἀλλὰ πέντε ὡς ἑπτὰ, τὰ εὐρισκόμενα πλησίον τοῦ χωριοῦ, μὲ μέσην στρεμματικὴν ἀπόδοσιν 100 ὀκάδων καπνοῦ.

Συνολικὴ παραγωγή ἐκάστης οἰκογενείας ἀπὸ 500 ἕως 700 ὀκάδας. Ἡ προπολεμικὴ τιμὴ τοῦ καπνοῦ ἐκυμαίνετο ἀπὸ 60 μέχρι καὶ 90 δραχ. κατ' ὀκτῶν. Ἐτήσιον εἰσόδημα ἐκάστης οἰκογενείας ἀπὸ 30 μέχρι 60 χιλιάδων δραχμῶν.

Ἐκ τῶν ἐσόδων αὐτῶν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν κατοίκων τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εὐρίσκετο πράγματι εἰς ὑψηλὴν στάθμην. Οὐδόλως ἐσκέπτοντο οὔτε κατεδέχοντο οὗτοι ν' ἀσχοληθοῦν μὲ ἄλλην τινα γεωργικὴν ἀσχολίαν. Δὲν ὑπῆρχεν ἐξ' ἄλλου καὶ ἀνάγκη. Ἀπασαί αἱ ἀνάγκαι τῶν κατοίκων ἐκαλύπτοντο πλουσιοπαρόχως ἐκ τῶν ἐσόδων τοῦ καπνοῦ.

Παρούσα κατάστασις : Καλλιεργεῖται ὁλόκληρος ὁ κλῆρος τῶν 9 στρεμμάτων καὶ πέραν τούτων δι' ἐνοικιάσεως ἀγρῶν γειτονικῶν χωρίων. Λόγῳ ὅμως τῆς συνεχοῦς καλλιεργείας—δὲν γίνεται καθόλου σχεδὸν ἀγροανάπαυσις—καὶ μιᾶς ἀσθενείας μεταπολεμικῆς παρουσιασθείσης—ἡ ὁποία παρὰ τὰς προσπάθειάς τῶν γεωπόνων καὶ τὰς προσόδους τῆς φυτοπαθολογίας δὲν καταπολεμεῖται—ἔχει ὑποβιβασθῇ ἡ μέση στρεμματικὴ ἀπόδοσις εἰς 40 μέχρι 50 ὀκάδας περίπου. Μέση συνολικὴ παραγωγή ἐκάστης οἰκογενείας ἀπὸ 300·500 ὀκάδες. Τιμὴ καπνοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα καλλιεργητικὰ ἔτη ἀπὸ 15 ἕως 30 δραχμῶν. Ἐτήσιον εἰσόδημα ἐκάστης οἰκογενείας ἀπὸ 8 ἕως 10 χιλ. δραχμαὶ περίπου. Ἐάν δὲ ἐξ αὐτῶν ἀφαιρεθοῦν τὰ καλλιεργητικὰ ἔξοδα λιπᾶσματα κλπ. παραμένει

καθαρὸν εἰσόδημα 6 ἕως 9 χιλ. δραχμῶν. Ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τούτου θὰ πρέπει νὰ καλυφθῶσιν ἅπασαι αἱ βιοτικαὶ ἀνάγκαι μὲς θμελοῦς, καὶ θμελοῦς οἰκογενείας. Λέγοντες δὲ ἅτασαι αἱ βιοτικαὶ ἀνάγκαι ἐννοοῦμεν ἀπὸ τὴν ἀγορὰ τῶν λαχανικῶν μέχρι τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ ἄρτου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δύναται τις πλήρως νὰ φαντασθῇ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν κατοίκων αὐτῶν. Ἡ ἐν γένει διαβίωσις τῶν πλείστων οἰκογενειῶν εἶναι ὄντως τραγικὴ. Τοῦτο μόνον ἀνιφέρω, ὅτι ἐπὶ σειρὰν μηνῶν οὔτε τὸ λάδι οὔτε τὸ κρέας εἰσέρχεται εἰς τὰς οἰκίας τῶν.

Καὶ ὅμως οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀεῖζουν καλυτέρας τύχης ὅχι μόνον διότι πρόκειται περὶ ἐργατικῶν φιλησύχων καὶ μὲ ὑγιεῖς κοινωνικὰς ἀντιλήψεις ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι περισσότερον ἀπὸ ἄλλους ὑπέστησαν τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου 1940·41 καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης Βουλγαρικῆς κατοχῆς καὶ τὰς σκληρὰς συνεπειὰς τοῦ συμμοριτοπολέμου 1946·50. Διότι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι καὶ σήμερον ὑποβιβασθῶν τὸν στρατὸν εἰς τὸ ἔργον τῆς φρουρήσεως τῶν συνόρων ὡς ὀπλίται τῶν Τ.Ε.Α. πρὸ τῆς κανονικῆς τῶν στρατεύσεως καὶ μετὰ ταύτην.

Ὡς ἄμεσος καὶ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη προβαίνει ἡ βελτίωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπίπεδου αὐτῶν. Τίني ὅμως τρόποι;

Ἀνοδος τῆς μέσης στρεμματικῆς ἀποδόσεως τοῦ καπνοῦ ὡς καὶ τῆς τιμῆς αὐτοῦ εἰς τὸ ὕψος τῶν προπολεμικῶν ἐπιπέδων φαίνεται ἐκ τῶν πραγμάτων ἀδύνατος.

Κατὰ τὰς προσωπικὰς μου ἀντιλήψεις—τὰς ὁποίας ἐτόνιζα εὐρισκόμενος μεταξὺ τῶν κατοίκων, κατ' ἐπανάληψιν εἰς πᾶσαν διδομένην εὐκαιρίαν καὶ τὰς ὁποίας δὲν θὰ παύσω νὰ τονίζω ἐπανερχόμενος εἰς τὴν θέσιν μου—θὰ βελτιωθῇ αἰσθητὰ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον αὐτῶν ἑάν :

Α'. Παραλλήλως πρὸς τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ ἀσχοληθοῦν ἅπαντες οἱ κάτοικοι μὲ τὴν οἰκόσιτον κτηνοτροφίαν μικρῶν ἀλλὰ ἰδίως μεγάλων ζώων (ἀγελάδων) ἐκμεταλλευόμενοι τὸν ὑπερκεῖμενον δασώδη ὄρεινόν ὄγκον τοῦ Μπέλλες.

Β'. Κάθε οἰκογένεια καλλιεργῇ ἓνα μικρὸν λαχονόκηπον, ὥστε νὰ ἔχῃ ἐξ αὐτοῦ τὰ ἀναγκαῖα κηπευτικὰ προϊόντα. Τοιοῦτοτρόπως μ' ἐλάχιστα ἔξοδα καὶ μὲ ἀρκετὴν, φυσικὰ, προσωπικὴν ἐργασίαν θὰ ἔχῃ ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα σταθερὸν ὑπολογίσιμον εἰσόδημα, πλούσια τὰ γαλακτοκομικὰ καὶ κηπευτικὰ της προϊόντα, τὰ ὁποῖα θεμελιώνουν τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μικρῶν ἀλλὰ καὶ τὴν ὑγίαν τῶν μεγάλων ἐξασφαλίζουν. Ἐξοικονομοῦν δὲ ἐπιπροσθέτως χρήματα ἐκ τοῦ κυρίως καπνικοῦ εἰσοδήματος διὰ τὴν θεραπείαν ἄλλων βασικῶν ἀναγκῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιηθῶσιν ἐξ ἰδίων μέσων (ἐνδυμασίας, ὑποδήσεως κλπ.).

Ἡ ὑπάρχουσα μορφή τῆς ἀστικῆς διαβιώσεως, τουτέστιν τῆς προμηθείας πάντων τῶν εἰδῶν διατροφῆς, ἀπὸ τὸν μπακάλην καὶ μανάβην, ἡ ὁποία εἰς πολλοὺς θὰ φαίνεται ἀπίστευτος καὶ ἀκατανόητος, θὰ πρέπει νὰ ἐκλείψῃ.

Γ' Διαδοθῇ εὐρύτερα τὸ συνεταιριστικὸν πνεῦμα

μεταξύ τῶν κατοίκων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι διὰ τῆς κερδοσκοπικῆς ἐκμεταλλεύσεως, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται συνήθως οἱ εἰς μικρὰς ποσότητας ἀγοράζοντες τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης ἐκ τοῦ λιανικοῦ ἐμπορίου, ἐπέρχεται μείωσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν διαθεσίμων πόρων τῶν.

Ἐντεῦθεν ἡ πολιτεία ἀπὸ τοῦ ἔτους 1914 ἐθέσπισε τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ Νόμου 602 «Περὶ συνεταιρισμῶν» τὸν θεσμὸν τῶν συνεταιρισμῶν.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἐργάζεται πρᾶγματι δραστηριῶς τὸ προοδευτικὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν προμηθευτικῶν του ἐργασιῶν κατέδιδε τὸ ὑπολογισμὸν θετικὸν κέρδος, ποῦ προκύπτει ἐκ τῆς προμηθείας τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης τῶν κατοίκων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Συνεταιρισμοῦ.

Σημαντικὰ θὰ αὐξηθοῦν ἐπίσης τὰ ἔσοδα τῶν κατοίκων ἐὰν λάβῃ σάρκα καὶ ὅσπ' ὁ τύποις ὑφιστάμενος ὑλοτομικὸς συνεταιρισμὸς καὶ ἐὰν μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκοσύντου κτηνοτροφίας συμμαετάσχουν ἅπαντες οἱ κάτοικοι εἰς τὸν γαλακτομικὸν συνεταιρισμὸν, ὅστις ὑφίσταται δι' ἐλαχίστους συστηματικοὺς κτηνοτρόφους.

Δ' Ἀπαγκιστρωθοῦν οἱ κάτοικοι ἐκ τῆς ἰδέας τῆς καπνοκαλλιέργειας ὡς μόνης τῶν ἀσχολίας. Τότε θὰ στραφοῦν ὄχι μόνον πρὸς τὰς ἀνωτέρω ὑποδεικνυόμενας κατευθύνσεις, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλας ἴσως περισσότερον προσοδοφόρους.

Μακροχρόνιος ὅμως παράδοσις τῆς καπνοκαλλιέργειας, ὡς μοναδικῆς τῶν ἀσχολίας, συνδεομένης μὲ ἰσχυροτάτας ἀναμνήσεις τῆς προπολεμικῆς χρυσῆς δι' αὐτοὺς — θὰ ἔλεγε κανεῖς — ἐποχῆς, ἀποτελεῖ ἰσχυροτάτην τροχοπέδην διὰ τὴν προσαρμογὴν τῶν εἰς τὰς νεωστὶ δημιουργηθείσας μεταπολεμικὰς καταστάσεις, καθιστῶσα αὐτοὺς διστακτικοὺς εἰς τὴν ἀναζητήσιν νέων πόρων ἐκ νέων ἀσχολιῶν.

Παρὰ τὸ γεγονὸς τῆς ἀναγνωρίσεως ὑπὸ τῶν περισσοτέρων χωρικῶν — θεωρητικῶς ὅμως — ὅτι ἡ προσήλωσις τῶν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς καπνοκαλλιέργειας θὰ ἀποβῇ καταστρεπτικὴ δι' αὐτοὺς, ἐν τούτοις δὲν κινεῖνται δραστηριῶς διὰ νὰ προσαρμοσθοῦν εἰς τὰς νέας καταστάσεις, ἀλλὰ ἀναμένουν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος τὴν αὐξήσιν τῆς τιμῆς τοῦ καπνοῦ ἥτις δυστυχῶς ἀκολουθεῖ τὴν ἀντίθετον δὲν.

Ἡ ἀπαγκίστρωσις ἐκ τῆς ἰδέας αὐτῆς εἶναι ἔργον πολλῶν παραγόντων μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ μέγιστα μορεῖ νὰ συντελέσῃ ὁ διδάσκαλος, λόγῳ τῆς καθημερινῆς του ἐπαφῆς μετὰ τῶν χωρικῶν, ἐὰν δὲν παραλείπῃ νὰ τονίζῃ κατ' ἐπανάληψιν γνώμας ἰδικὰς του, γεωπόνων, προοδευτικῶν γεωργῶν μέχρι τότε ποῦ θὰ γίνουν πίστις καὶ θὰ μεταβληθοῦν εἰς ἔργα καὶ ἀπὸ τὸν τελευταῖον διστακτικὸν χωρικόν.

Ἐπίσης καταλλήλως δύναται νὰ καλλιεργῇ τὸ πνεῦμα τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς σκοπίμου διαθέσεως τῶν προϊόντων τῆς οἰκογενείας μεταξὺ τῶν μαθητῶν του, γονέων αὐτῶν καὶ τὰς συγκεντρώσεις τῶν, καθὼς καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην διδομένην εὐκαιρίαν.

Φυσικὰ αἱ ὑποδείξεις αὗται θὰ πρέπει νὰ γίνονται μετὰ περισκέψεως καὶ μὲ ἀνάλογον τάκτ, διὰ νὰ μὴ προσβάλουν τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸ εὐθιχτόν τοῦ

χαρακτῆρος τῶν, ἀλλὰ καὶ διότι τὰ ὅρια μεταξὺ ἀπαραιτήτου καὶ περιττοῦ δὲν εἶναι πάντοτε σαφῶς καθορισμένα, ἀλλὰ καὶ εἶναι πολλάκις ὑποκειμενικά.

Μὲ τὰς σκέψεις μου αὐτὰς προερχομένας ἐκ συγκεκριμένης περιπτώσεως, ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε καὶ ἀποτελεῖ δι' ἐμὲ ἔντονον βίωμα, θέλησα ἀπλῶς νὰ θίξω τὸ τεράστιον καὶ σοβαρώτατον αὐτὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς οὐδένα ἐξ ὑμῶν θὰ ἔχη ἀφήσει ἀσυγκίνητον καὶ νὰ καταδείξω ὅτι κατὰ τι δύναται καὶ πρέπει νὰ συμβάλῃ ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν ἐν τινὶ μέτρῳ θεραπείαν τοῦ κακοῦ αὐτοῦ.

Ἐκτὸς ἐλαχίστων ὑποδείξεών μου ἐπὶ συγκεκριμένης περιπτώσεως, οὐδεμίαν ἄλλην γενικὴν ὑπόδειξιν ἔκαμα, οὔτε καὶ κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου δύναται νὰ γίνῃ. Πιστεύω ὅτι εἶναι σημαντικὴ ἡ συμβολὴ τοῦ διδασκάλου ἐπὶ τοῦ τομέως αὐτοῦ, ὅταν οὗτος ἀγαπήσῃ μὲ γνησίαν καὶ συμπονοῦσαν χριστιανικὴν ἀγάπην τοὺς κατοίκους ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατὰ τὸ πλεῖστον προέρχεται καὶ ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων κατὰ τὸ πλεῖστον ζῇ καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι πρᾶγματι ἄξιοι κάθε τιμῆς καὶ ὑποστηρίξεως, διότι ἀποτελοῦν τὴν ζωνιαντὴν καὶ γνησίαν ἔκφρασιν τῆς φυλῆς καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους.

Μέσα εἰς τὰ πολλαπλὰ ἐξωσχολικά του ἔργα, τὰ ὁποῖα ἄλλα προπαιρετικῶς καὶ ἄλλα ὑποχρεωτικῶς ἀναλαμβάνει, ἂς ἔχη πάντοτε σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν του τὸ ὑφιστάμενον τραγικὸν πρόβλημα τοῦ χαμηλοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ χωριοῦ καὶ ἂς κάμῃ ὅτι δύναται διὰ τὴν ἄνοδον αὐτοῦ. Νὰ εἶναι δὲ βέβαιος ὅτι διὰ τῆς συμβολῆς του αὐτῆς θὰ προσφέρῃ ὑψίστην ὑπηρεσίαν πρὸς τοὺς πλησίον συνανθρώπους του τῆς ἀπομεμονωμένης καὶ δοκιμαζομένης κοινωνίας τοῦ χωριοῦ καὶ πρὸς τὴν πατρίδα μας γενικώτερον.

«Οἱ ἄνθρωποι θὰ εἶναι τάχα καλύτεροι, ὅταν ἡ ὑπαρξὶς τους θὰ εἶναι εὐκολωτέρη ἢ περισσότερον ἀσφαλισμένη; Μποροῦμε νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι ἡ ποιότης τῆς ἠθικῆς ζωῆς, ἡ ἔντασις τῶν κλήσεων τῆς συνειδήσεως, ἡ συναίσθησις τῶν καθήκοντων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐκπληρώνωνται, ἡ συναίσθησις τῶν εὐθυνῶν, αὐξάνουν, ὅταν ἡ ὀλικὴ διαδίδωσις εἶναι ἐξασφαλισμένη καὶ αὐξάνονται τὰ ἔσοδα... Ὁ πλοῦτος ἢ ὁ ἀνέτος βίος δὲν εἶναι διόλου ἀσφαλὴς ἐχέγγυα τῆς ἀρετῆς. Ἰσως, μάλιστα, τὸ ἀντίθετον νὰ εἶναι ἀληθινόν!»

R. Dottrens

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

**«ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΥ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕ-
ΝΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ»
Ανδρέου Παπανδρέου, δημ. Πρωτόπων
Μαρασλείου.**

Με ιδιαίτερη ευχαρίστησι—μὰ πού είναι και τιμή μου—ἀφιερώνω μερικές γραμμές και στο παρόν σύγγραμμα του ἀγαπητοῦ συναδέλφου στα πρότυπα τῆς Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας και ἐξαιρετικοῦ εκπαιδευτικοῦ, κ. Α. Σ. Παπανδρέου, ὅπως ἐπράξα και γιὰ ἕνα ἄλλο ἔργο του «Τὸ σύγχρονο Μονοτάξιο Δημοτικὸ Σχολεῖο», πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια.

Τὸ τωρινὸ σύγγραμμά του ὁ κ. Παπανδρέου τὸ ἀποκαλεῖ ἀπλῶς «μονογραφία», ἴσως γιατί είναι κάπως σύντομο και εἰδικευμένο γύρω ἀπὸ ἕνα ὁρισμένο μεθολογικὸ σημεῖο στὴ διδασκαλία, πάνω δηλ. στὴ σημασία πού ἐνέχει «Τὸ σύστημα τοῦ Καταμερισμοῦ τῶν Μαθητῶν σὲ Συνεργαζόμενες Ὁμάδες και ἡ Ἑφαρμογή του».

Ἄν και σύντομο τὸ σύγγραμμα αὐτὸ είναι ὅμως τόσο περιεκτικὸ, γιατί θέτει μερικὰ καίρια σημεῖα τῆς ὁρθῆς ἀγωγῆς, ὅπως είναι ἡ καλλιέργεια τῆς ἰδέας τῆς συνεργασίας και τῆς ὁμαδικῆς ἐμφανίσεως τῶν μαθητῶν, ἡ «νίκη τοῦ ατόμου κατὰ τοῦ ἐγώ του» (ὅπως γράφει ὁ συγγραφεὺς στὴν εἰσαγωγή του), νίκη τοῦ ατόμου κατὰ τοῦ ἀκρατοῦ ἐγωῖσμοῦ, πού είναι ἡ κύρια αἰτία τοῦ κακοῦ στον κόσμο, θὰ ἔγραφα ἐγώ, «Ἡ εὐγενής, ἀκόμα, ἀμίλλα, πού καλλιεργεῖται μὲ τὸ σύστημα (αὐτὸ) βρίσκει ἔδαφος νὰ ἐκκολαφθῇ, νὰ ριζώσῃ και νὰ γίνῃ κυριολεκτικὰ εὐγενής, χωρὶς τὸ ἐπίπλαστο και ἐξεζητημένο τῆς ἐπιφανειακῆς λεπτότητος και εὐγενείας», προσθέτει ἐπίσης στὴν «Εἰσαγωγή» του ὁ συγγραφεὺς.

Ναί, σύντομο μὰ μεστὸ σὲ γερεῖς ἰδέες, δὲν είναι τὸ μόνο προσόν τοῦ νέου συγγράμματος τοῦ κ. Παπανδρέου. Ἐχει και κάτι ἄλλο ἐπίσης σπουδαῖο: Βγαίνει ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος, ὅπως τὸ εἰσήγαγε και τὸ ἐφήρμοσε ἐκεῖνος στα πρότυπα τῆς Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας μὴ ὀλόκληρη δεκαετία.

Τὸ τρίτο προσόν τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Παπανδρέου, μεταξὺ ἄλλων, τὸ ὅποιο θέλω νὰ ἐξάρω είναι ἡ σαφήνεια και ἡ ἀκριβολογία στὴν ἐκφρασι και ἡ ὁρθὴ χρῆσις τῆς πραγματικῆς νεο-ελληνικῆς γλώσσῃς. Γι' αὐτὸ ἡ ἐργασία αὐτὴ διαβάζεται εὐχάριστα μονορούφι!

Τέλος, ὀφείλω νὰ εὐχαριστήσω τὸ συγγραφέα γιατί στὸ Β' μέρος τοῦ συγγράμματός του, στὴν «Ἑφαρμογή», ἀναφέρει τὴν ὑποδειγματικὴ του διδασκαλία, πού ἔγινε στὸ τμήμα τὸ δικό μου και ἡ ὁποία, θυμοῦμαι, ἔκαμε μεγάλη ἐντύπωση στοὺς σπουδαστὰς μας και προκάλεσε τὰ θερμὰ συγχαρητήρια ὅλων μας.

Γιὰ ὅλους τοὺς παραπάνω λόγους συνιστῶ ἀνεπιφύλακτα τὴ νέα αὐτὴ ἐργασία τοῦ κ. Παπανδρέου και εὐχομαι πολλοὶ διδάσκαλοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου νὰ θελήσουν νὰ πειραματισθοῦν γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν «συνεργαζομένων ὁμάδων» στὴ σχολικὴ τους πράξι.

Θ. Χαλαμπιδης

Ὑποδιευθυντῆς Μαθ. Παιδ. Ἀκαδημίας

**«ΠΩΣ ΕΦΗΡΜΟΣΑ ΤΗΝ ΟΛΙΚΗΝ ΜΕΘΟ-
ΔΟΝ» Βασιλικῆς Ν. Μπινιώρη - Κυπαρισ-
σία 1958.**

Διὰ τὰ Διδακτικά και Παιδαγωγικά προβλήματα ὡς και ἐπὶ παντὸς ἄλλου ἐπιστημονικοῦ ζητήματος—οὔτε ἐλέ-

χθη οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ ἡ τελευταία λέξις και ὅτι εἶναι εὐπρόσδεκτος κάθε συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευνάν των, ἐφ' ὅσον μάλιστα πηγάζει ἀπὸ τὴν σχολικὴν μας πράξι και φέρει ἐκδηλα τὰ γνωρίσματα τῆς ἀγνότητος τῶν προθέσεων τοῦ συμβάλλοντος.

Πιστεύω ὅτι εὐπρόσδεκτον, ἀλλὰ και ἐποικοδομητικὸν θὰ εἶναι και τὸ μὲ τὸν ἐν ἐπικεφαλίδι τίτλον βιβλίον τῆς συναδέλφου δίδος Μπινιώρη.

Τὸ ὅλον ἔργον—καλαίσθητον εἰς ἐμφάνισιν και σχεδὸν ἀπληλαγμένον τυπογραφικῶν λαθῶν—ἀποτελεῖται ἀπὸ 236 ἐν συνόλῳ μεγάλου σχήματος σελίδας, χωρίζεται δὲ εἰς τρία μέρη:

Ἡ εἰς τὸ Α' μέρος προσπάθεια ἐπιστημονικῆς τεκμηριώσεως τῆς μελέτης μαρτυρεῖ εὐχερῇ κίνησιν τῆς συγγραφῆς και εἰς τὸ θεωρητικὸν πεδῖον, ἐπιτρέπεται δὲ τὴν συναγωγὴν περιεκτικῶν συμπερασμάτων περὶ τῆς ὀλικῆς μεθόδου, ἐφαρμοζομένης εἰς τὰ πλαίσια τῆς Ε.Σ.Δ. μὲ πατριδογνωστικὴν κυρίως βάσιν. Ὅφειλομεν νὰ σημειώσωμεν ἀπὸ ἐδῶ τὴν ὁρθὴν τοποθέτησιν τῶν ζητημάτων τῆς προσαρμογῆς τῶν πρωτοετῶν μαθητῶν εἰς τὸ σχολικὸν περιβάλλον και τῆς παιδευτικῆς ἀποστολῆς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου γενικώτερον και τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ διδασκάλου τῆς Α' εἰδικώτερον. Ὅφειλομεν ὡσαύτως νὰ ἐξάρωμεν τὴν προσπάθειαν τῆς διδασκαλίας πρὸς βελτίωσιν τῶν διδακτηριακῶν και λοιπῶν συναφῶν ὄρων ἐργασίας, ἀλλὰ και πρὸς γνωριμίαν τοῦ «ἐμφύχου ὀλικοῦ» τῆς, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς σωματομετρήσεων, Tests και ψυχοδιαγνωστικῶν μεθόδων, τὴν ὁποίαν τῆς ἐπέτρεπεν ἡ ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ μετσει προπαίδειά της.

Εἰς τὰ Β' και Γ' μέρη ἀνευρίσκομεν τὴν κυρίαν προσωπικὴν συμβολὴν τῆς εἰς τὴν μελέτην τοῦ θέματος. Τὸ ἡμερολόγιον ἐργασίας μὲ τὴν συνοπτικὴν ἐκθεσιν τῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ καθημερινοῦ διδακτικοῦ τῆς ἔργου, ἀπαύασμα πείρας και μόχθου, ἔχει τὴν σφραγίδα τῆς πληρότητος και τὸν παλμὸν τῆς ζωῆς. Παλμόν, πού ἐντονώτερον διακρίνομεν εἰς τὴν παρατιθεμένην ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν.

Τὴν ὅλην εἰκόνα ὀλοκληρῶνουν αἱ παρατιθέμεναι φωτογραφίαι, κυρίως ὅμως τὸ σχηματισθὲν Ἀναγνωστικὸν τὸ ὅποῖον—ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ὑπὸ ἄλλων συναδέλφων καταρτισθέντα—βοηθεῖ και εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ἀπόψεων περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἐνιαίου Ἀλφαριθμητικοῦ τῆς ἀναλυτικοσυνθετικῆς ἢ και τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν προτέρων και ἐκ τοῦ Γραφείου ἐκπονουμένων Ἀναγνωστικῶν τῆς ὀλικῆς...

Πάντα τὰ ἐκτεθέντα ἐπιτρέπουν τὴν τελικὴν ἀξιολόγησιν τοῦ βιβλίου και τὴν θερμὴν, ἐν κατακλείδι, σύστασιν του εἰς πάντας τοὺς συναδέλφους: Διὰ τοὺς θιασώτας τῆς μεθόδου θὰ προσθέσῃ ἐν ἀκόμῃ σοβαρὸν βοήθημα. Διὰ τοὺς πολέμιους τῆς θὰ ἀποτελέσῃ νέαν παρόρμησιν πρὸς ἀπάμβλυσιν τῶν προκαταλήψεων. Διὰ τὴν λαϊκὴν μας παιδεῖαν, τέλος, θὰ σημάνῃ ἴσως ἐν ἀκόμῃ βῆμα πρὸς τὸ ἰδεῶδες ἡμῶν τῶν λειτουργῶν τῆς, τοῦ σχηματισμοῦ δηλὸν ὅτι, διὰ τῶν προσπαθειῶν ὅλων μας, μίᾳς ὀλοκληρωμένης και πλήρως προσηρμοσμένης εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς μεθόδου, μὲ τὴν ὁποίαν τὰ παιδιὰ μας θὰ μανθάνουν μὲ ὀλιγώτερον κόπον και περισσοτέραν χαράν.

Δημ. Δημόπουλος

**«ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΤΗΣ ΤΡΕΛΛΗΣ» Δημητρ.
Δασκαλοπούλου.**

Ἀπὸ καιρὸ τώρα κυκλοφορεῖ τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο τοῦ συναδέλφου Δημητράκη Δασκαλοπούλου μὲ τὸν τίτλο «Τὸ δαχτυλίδι τῆς τρελλῆς».

Τὸ βιβλίο αὐτὸ σὲ μὴ καλλιτεχνικὴ ἐκδοσὴ τοῦ ἐκ-

δοτικοῦ οἴκου Μαυρίδη εἶναι ἓνα σύμμικτο ἔργο ἡθογραφίας καὶ δράματος μὲ μιὰ πρωτότυπη πλοκή.

Καταπνέεται μὲ τὸ θέμα τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν. Τίς ἀναλύει μὲ μιὰ ψυχολογικὴ ἐμβρίθεια ἀξιοπρόσεκτη. Μορφοποιεῖ τοὺς διαφόρους τύπους μὲ ἐξαιρετικὴ ἀνέση καὶ τοὺς δίνει τὸ ρεαλιστικὸ τὶνον μὲ τόση ἀπλότητα ποὺ συγκρατεῖ τὸν ἀναγνώστη ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ μέχρι τὴν τελευταία.

Δὲν αἰχμαλωτίζει μονάχα τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ πρωτότυπη πλοκὴ του, μὰ καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα του ἔχει μιὰ ἁρμονία καὶ μιὰ ἥχη ἰκότητα συναρπαστικὴ. Σὲ κείνους ποὺ τὸ διάβασαν δὲ μένει καμιὰ ἀμφιβολία πὼς εἶναι ἔργο κλάσεως ποὺ ζύγωσε τὸ ἀνθρώπινο δράμα, ποὺ ἄγγιξε θαρραλέα τὸν ἀνθρώπινο πόνο, κι' ἀναζήτησε ἡθι-ές λύσεις σὲ κοινωνικὰ προβλήματα ποὺ ἡ σύγκρουση τῶν ἰδεῶν τὰ ἔκαμε δυσεπίλυτα.

Βεβαίως τὸ ἔργο ἔχει καὶ τίς ἀδυναμίες του. Ὅπως κάθε ἔργο, ἔχει κι' αὐτὸ τίς δικές του, ἀλλὰ μέσα στὸ σύνολό του, οἱ ἀδυναμίες του εἶναι ἡ λεπτομέρεια, ποὺ ἐνῶ τοῦ ἀποστερεῖ τὸ πικάντικο παιχνίδισμα ὀρισμένων σημείων, δὲν τοῦ ἀλλάζει τὴ γενικὴ του γραμμὴ ποὺ εἶναι πράγματι ἀξία κάθε ἐπαίνου.

II. Π.

«Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΤΗΓΟΡΕΙ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥΣ» Στρατὴ Βούλγαρη.

Τὸν τελευταῖο μῆνα τοῦ περασμένου χρόνου κυκλοφόρησε τὸ βιβλίο τοῦ καθηγητοῦ Στρατὴ Βούλγαρη «Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία κατηγορεῖ τοὺς ξένους ἱστορικούς».

Γραμμένο σὲ πολὺ καλοδολεμένη δημοτικὴ γλῶσσα δὲν ἔχει τὸ συνθησιμένο ὄφος τῶν ἱστορικῶν ἔργων, ὅπως θὰ ὑπέθετε κανεὶς διαβάζοντας τὸν τίτλο του, μὰ παίρνει λ γοτεχνικὴ ἀπόκλιση, ποὺ ξετυλίγει τὸν ἐπιστημονικὸ στοχασμὸ καὶ τὸ ἱστορικὸ γεγονός ἔτσι, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ τὸ παρακολουθῇ ὁ ἀναγνώστης ἀκούραστα.

Τὸ ὅλο ἔργο εἶναι χωρισμένο σὲ δύο μέρη, σ' ἓνα πρῶτο μέρος γενικὸ, ποὺ εἰσάγει τὸν ἀναγνώστη σὲ διάφορα ἱστορικὰ ζητήματα, ὅπως εἶναι οἱ θεωρίες τῶν δυσεθνῶν, τῶν καθόδων τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν, τῶν ἐλλήνων καὶ προσελλήνων, πὼς καταλήξαν οἱ Ἕλληνες ἀπ' τὸν ἀπρόσωπο μονοθεισμό στὸν εἰδωλατρικὸ πολυθεισμό καὶ ἄλλα.

Στὸ δεύτερο μέρος δίνεται μιὰ διάταξη στὴν Ἑλληνικὴ ἱστορία ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὴν καθόδο τῶν Ἡρακλειδῶν, στήριγμένη πάνω στὴν ἑλληνικὴ παράδοση, ποὺ βγαίνει ἀπ' τίς πληροφορίες, ποὺ μᾶς δώσανε γιὰ κείνη τὴν ἐποχὴ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς.

Ἐκεῖ γίνεται ἡ σκιαγράφηση πολλῶν προσώπων σὰν τοῦ Ἰάπετο, τοῦ Προμηθέα, τοῦ Ἐπιμηθέα, τοῦ Δευκαλῶνα, τοῦ Ἐμφικτύονα, τοῦ Ἑλλήνα, τοῦ Δῶφου, τοῦ Αἰόλου, τῆς Ἰούς, τῆς Πανδώρας κ.ά.

Σὰν καταστάλαγμα τοῦ ὅλου ἔργου ἐκτὸς ἀπ' τίς ἄλλες πληροφορίες, ποὺ μᾶς δίνει, βγαίνουν καὶ ὀρισμένες νέες θεωρίες, ὅπως: 1) Ποιὸς κατὰστρεψε τὸν Ἀχαικὸ πολιτισμὸ; 2) Ἡ Θεσσαλία πρωτογόνωρε σ' ὅλο τὸν κόσμον πολιτεία μὲ νόμους θεϊκοὺς. 3) Γιατί οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν καθόδο τῶν Ἡρακλειδῶν ἀλλάξαν τροποὺς ζωῆς; 4) Γιατί οἱ Ἡρακλειδῆες δὲ δρᾶσαν στὴ διάρκεια τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου; καὶ 5) σὰν τέλος τοῦ ἔργου ἡ θεωρία: γιὰ τὸ πὼς ἐπικράτησε τὸ νόμα «Ἕλληνες».

Ἔχουμε τὴ γνώμη, πὼς ἀξίζει νὰ τὸ διαβάσῃ κανεὶς καὶ γιὰ τὸ βαθύ ἐπιστημονικὸ περιεχόμενό του καὶ γιὰ τὴν ἀπλή, εὐχάριστη, κατανοητὴ γλῶσσα του.

II. Γ.

«ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ» Γεωργίου Δ. Παπαδημητρίου.

Ἀπὸ μιὰ καθάριον ἀντικειμενικὴ θεώρηση τῆς πορείας τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης στὸν ἀπέραντο χρόνο, ποὺ μέχρι τώρα κύλησε, βγαίνει τούτῃ ἡ διαπίστωση: Μὲ τὸ ξημέρωμα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα σημειώνεται στὰ Παιδαγωγικὰ ζητήματα μιὰ τεράστια καὶ ἀκράτητη εἰρηνικὴ ἐπανάσταση· ποὺ πάει νὰ ξεφανίσῃ κάθε τι ἀρροστιάτικο, ψεύτικο καὶ ἀχρηστο, καὶ στὴ θέση του νὰ βάλλῃ αὐτό, ποὺ πιστεύει, πὼς εἶναι γερό, ἀληθινὸ καὶ χρήσιμο γιὰ τὴ ζωὴ.

Ἡ διορφή πύτῃ κίνηση ἐφθάσε καὶ στὸν τόπον μας, μὰ κάπως ἀργά. Βοήκε καὶ ἐδῶ τοὺς ὑποστηρικτὰς της. Ὑστερὰ ἀπὸ πολλὰς διχογνωμίας, ἀντιρροήσεις, ἐρευνες καὶ πειραματισμοὺς παίρνει σάρκα καὶ ὅσπῃ καὶ περιφάνεια ξεδιπλώνει τὴν διορφή Παιδαγωγικὴ σημαία, ποὺ πάνω της φέρνει τίς δύο φράσεις «Νέο Σχολεῖο» - «Νέα Ἀγωγή».

Δὲν ἔλειψαν βέβαια οἱ ἐπικριτὲς καὶ ἐδῶ καὶ ἄλλοι δὲν πρέπει ὅμως νὰ μᾶς ξενίξῃ καθόλου ἡ στενὸκαρδὴ τους στάση. Τὸ ἴδιο τάχα δὲν γίνεται κι ἐμὲς καὶ καὶνούργια πνευματικὴ κατὰκτηση ὁποιοῦδήποτε ἐπιστημονικοῦ τομέα;

Στὸ σημείωμα αὐτὸ θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ πρῶτο μέρος τοῦ σύγγραμματος τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Λασιθίας καὶ σεβαστοῦ μου δασκάλου κ. Γεωργίου Δημ. Παπαδημητρίου, ποὺ κυκλοφόρησε ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ μὲ τὸν τίτλο: «Νέο-ἔρα ἰδιὴ διδακτικὴ».

Καὶ προκειμένου νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ σύγγραμμα αὐτὸ τοῦ κ. Γ. Παπαδημητρίου δὲν κριτῶ στὰ χέρια μου αὐτὴ τὴ στιγμὴ μεζούρες κριτικῆς. Ἐχῶ στὰ χέρια μου τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Γ. Παπαδημητρίου, τὸ διαβάσω μὲ προσοχὴ καὶ ἀπὸ ξεκινῶ.

Τὸ μελέτησα λοιπὸν καὶ τὸ καμάρωσα ὁλόκληρο τὸ καινούργιο ἔργο τοῦ κ. Γ. Παπαδημητρίου. Καμάρωσα εἰλικρινὰ καὶ τιμὰ τις 241 σελίδες του χωρὶς καμιὰ κούφια καὶ ἄνοστη συγκατάβαση. Τὸ καμάρωσα γιατί εἶναι καλοδολεμένο καὶ γεροδωμένο. Γιατί εἶναι ζωντανὸ. Γιατί εἶναι στήριγμένο πάνω στὸ πνεῦμα τῆς Νέας Ἀγωγῆς.

Κάθε ἐπὶ μέρους θέμα, μὲ τὸ ὁποῖο καταπνέεται ὁ συγγραφέας, ἐννοεῖ νὰ τὸ δουλέψῃ εἰλικρινὰ καὶ παστερικά, νὰ ἐξαντήσῃ σχεδὸν ὁλόκληρὴ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία καὶ στὸ τέλος νὰ τοῦ δώσῃ τὴν πρεπούμενη γενικὴ ὁλοκλήρωση.

Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ πετυχαίνει ὁ συγγραφέας τῆς «Νέο-τάρας Εἰδικῆς Διδακτικῆς» γιατί ἔχει πλούσια ἐφόδια.

Μιὰ ἄλλη ἀξιοπρόσεκτη θέση εἶναι καὶ τούτῃ. Τὴν παίρνει αὐτόσυα ἀπὸ τὸν Πρόλογο Νῆ την: «Εἰς τὴν παροῦσαν μᾶς ἐργασίαν ἀπερίγμαν ξενισμούς, νεφελώδεις σκέψεις, ἀντιμαχομένους θεωρίας καὶ ἀλληλοσυγκρουομένους ἀντιλήψεις, διότι ἀποκλειστικὸς σκοπὸς μᾶς δὲν ἦτο νὰ ἐπιδειξώμεν σοφίαν πολυγλωσσίας, ἀλλὰ κυρίως νὰ ὑποδείξωμεν τὰ τελευταῖα μέσα καὶ τὰς πλέον προοδευτικὰς μεθόδους διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθημάτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου κατὰ ἐμπρακτικὸν τρόπον». Μᾶς ξενίξει λιγάκι τὸ καθαρηνισμικὸ γλωσσικὸ στύλ, ποὺ παρτήρεται στὸ σύγγραμμα τοῦτο. Μὰ αὐτὸ δὲν μειώνει τὴν ἀξία τοῦ βιβλίου καὶ οὔτε μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ πραγματικὸ ψεγάδι, γιατί ἀπλούστατα ὁ κ. Γ. Παπαδημητρίου μεταχειρίζεται ἐδῶ μιὰ διορφή καὶ πρῶτῃ καθαρεύουσα, χωρὶς ἀρχαϊζουσες ἀκρότητες, μιὰ γλῶσσα, ποὺ διαβυζεται ἐξοῦρα καὶ εὐχάριστα. Ἀναμφισβήτητα τὸ σύγγραμμα αὐτὸ θὰ εἴχε περισσὴν χάρη ἂν ἦταν γραμμένο σὲ μιὰ καλοδολεμένη δημοτικὴ γλῶσσα χωρὶς τίς Ψυχαρικές ἀκρότητες καὶ τοὺς ἄλλους ἀχαροὺς ἐξτρετισμούς, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ἓνα ἄλλο ὑπερχο παιδαγωγικὸ ἔργο τοῦ ἴδιου συγγραφέα, ποὺ κυκλοφόρησε μπροσὰ ἀπὸ λίγα ῥόδια μὲ τὸν τίτλο «Κατευθύνσεις γιὰ τὸ σημερινὸ καὶ αὐριανὸν σχολεῖο μας».

Δυὸ λόγια ἀκόμη καὶ τελειώνουμε. Πιστεύουμε ἀπὸλυτα, πὼς ἡ «Νεώτερα Εἰδικὴ Διδακτικὴ» τοῦ κ. Γεωργ. Δημ. Παπαδημητρίου δικαιοματικά καὶ αὐτοδυνάμει παίρνει μιὰ ἐξχωρὴ τιμητικὴ θέση στὴν ἀξιολογὴ Ἑλλαδικῆς παιδαγωγικῆς παραγωγῆς τοῦ καιροῦ μας, συμπληρώνει ἀρκετὰ κενὰ καὶ δίνει στοὺς ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς τῆς Στοχειώδους καὶ Μέσης Παιδείας πυξίδα στὸ διδακτικὸ κυρίως ἔργο, μὰ καὶ στὴν εὐρύτερη ἐκπαιδευτικὴ μας δουλειά.

Χρυσόστομος Ζήσης

Ι. ΚΑΜΠΑΝΑΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Οι Νεώτερες Έκδόσεις μας

Η «Ολική Μέθοδος και Ένιαία Διδασκαλία» του κ. Γ. Δάνου είναι βιβλίο μοναδικό στο είδος του. Εκπαιδευτικοί σύμβουλοι, Γενικοί Επιθεωρητές, Εκπαιδευτικοί Δημ. σχολείων και πολλοί διδάσκαλοι, έγραψαν τα πιο θετικά και κολακευτικά λόγια:

«Μελέτη άρτια από κάθε άποψη», «πολύ αξιολογική και πολύ χρήσιμη μελέτη», «έργασια, που ανασκευάζει με επιστημονικότητα και πειστικότητα όλες τις αντιρρήσεις και επικρίσεις κατά της ολικής μεθόδου» κλπ. κλπ.

Επίσης η παιδαγωγική και ψυχολογική επιθεώρησις «Νέα Άγωγή», που τη διευθύνει ο διακεκριμένος και γνωστός για τη συγγραφική του δράση και τη βαθειά επιστημονική του κατάρτιση Επιθεωρητής Δημοτ. σχολείων κ. Ήλιος Ξηροτύρης έγραψε αυτά:

«Το βιβλίο του κ. Δάνου παρουσιάζεται θεωρητικά συγχρονισμένο και πρακτικά σωστά προσαρμοσμένο στις συνθήκες της σχολικής ελληνικής πραγματικότητας. Γι' αυτό το συνιστούμε ιδιαίτερα στους εκπαιδευτικούς λειτουργούς». Τμήμ. βιβλίου Δρχ. 30

Η ελληνομάθεια των παιδιών περιλαμβάνει αναγκαστικά μια γενική γνώση για τον Έθνικό ποιητή και τον Έθνικό Ύμνο της Νεωτέρας Ελλάδος. Με τη φιλοδοξία να προσφέρουμε άκριτως ένα τέτοιο ελεύθερο σχολικό βοήθημα που να δίνει σύντομες και περιεκτικές φιλολογικές γνώσεις για το Σολωμό, το κείμενο του Ύμνου καθώς και τη μουσική του, εξέδωσαμε το έργο του Ντ. Κονόμου «Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΤΖΑΡΟΣ ΚΙ Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΑΣ ΥΜΝΟΣ» με το πλήρες μουσικό κείμενο του Ύμνου σε μεταφορά και διόρθωση Σπύρου Καψάσκη. Άλλα και εύρύτερα τα έργα τούτου αποτελούν σοβαρή συμβολή στη Σολωμική βιβλιογραφία. Έκδοση σε μεγάλο σχήμα και πολυτελές χαρτί, με δυο όλοσέλιδες προσωπογραφίες του Διον. Σολωμού και του Νικ. Μάντζαρου καθώς και τέσσερις όλοσέλιδες φωτογραφίες σε χαρτί λευκό σατινέ, εκτός κειμένου. (Σελ. 128, δρχ. 30).

Απαραίτητο για τα Δημοτικά Σχολεία και τα Γυμνάσια

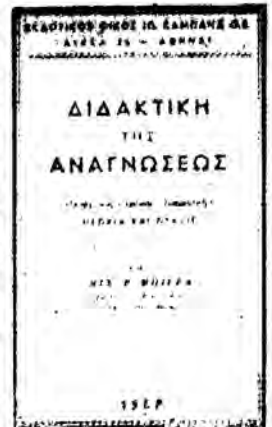
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΣΧΟΛΙΚΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. Κ. Παπαπαναγιώτου: (Γεν. Επιθ/τού Μ.Ε.) Δαβίδ, ο βασι- Δρχ. 25
λιάς προφήτης
2. » » » Ο Μέγας Άλέξανδρος 30
3. » » » Ο Άσωτος Υιός (Κοιν. δράμα) 25
4. Α. Σούκου: Παιδική Σκηνή (25 Μαρτίου) 15
5. Π. Αντωνοπούλου: Μέτωπο της Πίνδου 15
6. » » » Άλωση της Πόλης 12
7. » » » Παιδική Φλογέρα 30
8. Γαβαλά - Ντούζου - Παπανδρέου: Σχολικές Γιορτές τεύχη
Α' και Β'. (έκαστον) 20
9. Δ. Κουτσουβάλα: Σχολ. Μορφωτικό Θέατρο 20
10. » » » Ο θρίαμβος της Άρετης 10
11. Θ. Κούκου: Σχολική Σκηνή 10
12. Δ. Χατζηγάλλου: Κύπρος ή αλύτρωτη 10
13. » » » Άλαμάνα - Θερμοπύλες του 21 10
14. Β. Μυλωνά: Παιδικό Θέατρο 10
15. Αν. Δρακοπούλου: Σχολική Έθνική Παραστάσις 20
16. Π. Μαντέλη: Όλα για την Πατρίδα 8
17. Ίω. Τρουλλίνο: Άρκάδι - Μεσολόγγι 15

1. Θ. Χαλαραμπίδη: Το Έργον της Παιδαγ. Έπιστήμης Δρχ. 35
2. Βασ. Θεοφανοπούλου (Γ. Γεν. Επιθ. Σχολείων): Σιωπηρά
Έργασια εν τῷ Δημ. Σχολείῳ Δρχ. 15
3. Β. Άμβροσίου (Έπιθ. Σχολείων): Πῶς νὰ μορφωνώμεν τὰ
Έλληνόπουλα Δρχ. 25
4. Κων. Μαλούκου (Έπιθ. Σχολείων): Διδακτική καὶ Έργασια Δρχ. 60
5. Κων. Άλιφιεράκη (Έπιθ. Σχολ.): Όμιλαι καὶ διατριβαὶ Δρχ. 20
6. Άρ. Καραστεργίου (Έπιθ. Σχολείων):
Τὸ Νηπιαγωγείον Δρχ. 30
7. Α. Παπανδρέου: Τὸ Σύγχρονο Μο-
νοτάξιο Δημοτικὸ Σχολεῖο Δρχ. 25
8. Α. Παπανδρέου: Τὸ σύστημα τοῦ κα-
ταμερισμοῦ τῶν μαθητῶν σὲ συνε-
γαζόμενες ομάδες καὶ ἡ ἐφαρμογή
του Δρχ. 20
9. Μιχ. Μπίγκα: Ἡ Διδακτικὴ τῆς
Άγανώσεως Δρχ. 20
10. Νικ. Κρητικοῦ: Ἐπαναλήψεις - Ἐξ-
τάσεις Δρχ. 10

(Άπαντα τὰ βιβλία ἐκδόσεώς μας ἀποστέλ-
λονται ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν ἐξόδων εἰς
τοὺς ἐμβάζοντας τὴν ἀξίαν των).

ΜΙΚΤΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΑΙ

Γεωφυσικοί και Πολιτικοί επί του ίδιου επιπέδου - Άριθ. Διπλώματος Έργου 18165]21 - 9 - 1957.
Copyright δι' ὅλο τὸν κόσμον: Ἐκδοτικοῦ Οἴκου «Ίω. Καμπανᾶ» Ο.Ε.

Ενα θαύμα καλλιτεχνίας, πλουσίων χρωμάτων και πρωτοτύπου συνθέσεως. Ἡ τελευταία λέξις τῆς Παιδαγωγικῆς, ἡ τελευταία λέξις τῆς τέχνης προσφέρονται ἀπὸ τὸν Οἶκο μας ὡς πολύτιμο δῶρο καὶ βοήθημα στὸ Ἑλληνόπουλο. Σὲ δώδεκα ὑπέροχες ἀποχρώσεις, μεγάλο σχῆμα με πρακτικὸ δίπλωμα, πολυτελέστατο χαρτί καὶ πολύχρωμο ἐξώφυλλο, κυκλοφοροῦν:

ΟΙ ΜΙΚΤΟΙ ΧΑΡΤΑΙ

Έκτυποῦται:

ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΙΚΤΟΣ

ΑΜΕΡΙΚΗΣ

ΧΑΡΤΗΣ

ΕΥΡΩΠΗΣ

ΑΣΙΑΣ

ΑΦΡΙΚΗΣ

Ἡ σοβαρώτερη Ἐκπαιδευτικὴ ἐκδοτικὴ προσπάθεια

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36-547

Διοικητικόν Συμβούλιον

ΗΛΙΑΣ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ	Πρόεδρος
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ	*Αντιπρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΜΑΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ	Γεν. Γραμματεὺς
ΠΕΤΡΟΣ ΤΖΑΒΑΡΑΣ	Ταμίας
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΚΩΛΙΚΗΣ	Ειδ. Γραμματεὺς
ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΗΝΑΣ	Μέλος
ΧΡΥΣ. ΑΝΘΟΥΛΗΣ	Μέλος

Διεύθυνσις κατοικίας Προέδρου : *Ιονίων Νήσων 15 (*Υμηττός)